

Algemeen ambtsbericht Somalië

november 2004

Directie Personenverkeer, Migratie en Vreemdelingenzaken
Afdeling Asiel- en Migratiezaken
Den Haag
(070) 348 5964

22 november 2004

	<i>Pagina</i>
1	Inleiding 4
2	Landeninformatie 5
2.1.1	Geschiedenis 6
2.1.2	Bestuurssituatie 13
2.2	Politieke ontwikkelingen 15
2.3	Veiligheidssituatie 22
2.3.1	Het relatief onveilige gebied 23
2.3.2	Het relatief veilige deel van Somalië 26
2.3.3	Clanbescherming, criminaliteit en effectiviteit politie in relatief veilige gebieden 30
2.3.4	Grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme 35
2.4	Sociaal-economische situatie 38
3	Mensenrechten 44
3.1	Waarborgen 44
3.2	Toezicht 45
3.3	Naleving en schendingen 45
3.3.1	Persvrijheid en vrijheid van meningsuiting 46
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering 47
3.3.3	Vrijheid van godsdienst 48
3.3.4	Bewegingsvrijheid 49
3.3.5	Rechtsgang 50
3.3.6	Arrestaties en detenties 51
3.3.7	Mishandeling en foltering 52
3.3.8	Verdwijningen en ontvoeringen 53
3.3.9	Buitengerechtelijke executies en moorden 54
3.3.10	Doodstraf 54
3.4	Positie van specifieke groepen 55
3.4.1	Minderheden 55
3.4.2	Specifieke clans 62
3.4.3	Vrouwen 65
3.4.4	Minderjarigen 74
4	Migratie 76
4.1	Motieven 76
4.2	Binnenlandse migratie: vestigingsmogelijkheden binnen Somalië 76
4.2.1	Feitelijke vestigingsmogelijkheden 77
4.2.2	Positie van ontheemden 81
4.3	Internationale migratie 89
4.4	(Landen van) eerste ontvangst 95
4.5	Beleid van andere Europese landen 97
4.6	Activiteiten van internationale organisaties 98

5	Samenvatting	101
	Bijlage II LANDKAART (CLANS)	105
	Bijlage III LIJST VAN AFKORTINGEN	106
	Bijlage IV LIJST VAN FACTIES	107
	Bijlage V LITERATUUR	110

1 Inleiding

In dit ambtsbericht wordt de situatie in Somalië beschreven, voorzover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Somalië en voor de besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Somalië (laatstelijk maart 2004). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode 1 maart 2004 tot en met 22 november 2004.

Dit ambtsbericht is deels gebaseerd op informatie van openbare bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Daarnaast liggen vertrouwelijke rapportages van Nederlandse vertegenwoordigingen (onder andere te Nairobi, Kenia) en EU-rapportage aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag. Ook is informatie opgenomen die werd verzameld tijdens werkbezoeken in mei en september 2003 aan Somaliland (Hargeisa, Burao en Berbera) en in juni 2004 aan Bosasso in Puntland.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek, veiligheids- en sociaal-economisch gebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een overzicht van de geschiedenis van Somalië. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van Somalië opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in Somalië geschetst, gevolgd door de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ook wordt in dit hoofdstuk de positie van specifieke groepen belicht, zoals die van minderheden, vrouwen en minderjarigen.

In hoofdstuk vier komen de opvang van ontheemden en van minderheden, het beleid van een aantal andere Europese landen inzake asielzoekers uit Somalië en activiteiten van internationale organisaties, waaronder de positie van UNHCR, aan de orde.

Een algehele samenvatting volgt in hoofdstuk vijf.

2 Landeninformatie

Somalië ligt in de Hoorn van Afrika aan de Indische Oceaan (in het oosten) en aan de Golf van Aden (in het noorden). In het westen grenst het aan Kenia en Ethiopië, in het noordwesten aan Djibouti en in het zuiden aan Kenia.

Het grootste deel van Somalië bestaat uit woestijn en semi-woestijn; droogte vormt een altijd aanwezige dreiging. Savannen met enige boomgroei bedekken meer dan de helft van het land. Ze worden gebruikt als graasgebieden en voor de productie van brandstof (houtschool). Akkerbouw is mogelijk op ongeveer 8 miljoen hectare, of 13% van het gebied, waarvan 1 miljoen hectare regelmatig wordt bebouwd.

De akkerbouwgebieden liggen voornamelijk in de valleien van de rivieren de Juba en de Shabelle in het zuiden. Voor de kust van Somalië, de langste van alle Afrikaanse landen, bevinden zich rijke visgronden. De belangrijkste steden zijn de hoofdstad Mogadishu, de havensteden Kismayo (in het zuiden), Berbera (in Somaliland) en Bosasso (in Puntland) en de hoofdstad van Somaliland, Hargeisa.¹

De meeste bewoners behoren tot de etnische groep der Somali (85%). In dit rapport wordt de term Somali gebruikt voor leden van de etnische groep van de Somali, terwijl de term Somaliërs wordt gebruikt voor de inwoners van de (voormalige) Republiek Somalië. Met de term Somalië wordt het grondgebied van de (voormalige) Republiek Somalië aangeduid, dus inclusief Somaliland, tenzij anders aangegeven.

De Somali zijn onder te verdelen in twee groepen: de noordelijke en de zuidelijke, die zich weer laten verdelen in zes clanfamilies².

Tot de noordelijke Samaal-groep behoren vier clanfamilies die oorspronkelijk leefden van nomadische veeteelt: Issaq, Hawiye, Dir en Darod; tot de zuidelijke Saab-groep behoren twee clanfamilies die oorspronkelijk van de landbouw leefden: de Digil en de Rahanweyn³.

---

¹ Economist Intelligence Unit (EIU), *Country profile Somalia*, augustus 2004.

² Mogelijke verwarring kan ontstaan rond de begrippen clanfamilie en clan. In dit ambtsbericht wordt de term 'clanfamilie' gebruikt voor de zes grote afstammingsgroepen (Issaq, Hawiye, Dir, Darod, Digil en Rahanweyn). Met 'clan' wordt het niveau hieronder aangeduid, zoals bijvoorbeeld de clan Majerteen van de clanfamilie Darod. In veel Engelstalige literatuur en door vele Somaliërs worden deze begrippen en met name het woord 'clan' niet altijd eenduidig gebruikt. Welk niveau van de afstammingsgroep wordt bedoeld met het woord 'clan' moet dan uit de context blijken.

³ In dit ambtsbericht worden Rahanweyn en Mirifle als synoniem gebruikt. Digil is in deze indeling een andere, zij het verwante, clanfamilie. Voor beiden geldt dat zij in het algemeen een maatschappelijk zwakkere positie innemen dan de nomadische clanfamilies.

Het woongebied van de Somali omvat van oudsher een deel van Djibouti, Oost-Ethiopië, Somalië en Noord-Kenia. In Somalië komt, naast de Somali, een aantal kleinere groepen voor die volgens hun tradities (en ten dele door de wetenschap gesteund) van andere etnische afkomst zijn dan de Somali. In dit ambtsbericht worden deze niet-Somali groepen aangeduid als minderheden (zie paragraaf 3.4.1)⁴. Voor de goede orde wordt er op voorhand op gewezen dat onder wetenschappers noch onder Somaliërs zelf volledige overeenstemming bestaat over de exacte indeling in clans en minderheden. In dit ambtsbericht wordt waar mogelijk gekozen voor de meest gebruikelijke indeling; in een aantal gevallen worden verschillende indelingen naast elkaar genoemd.

Somaliërs spreken vrijwel allen dezelfde taal, het Somali (zij het met een aantal varianten)⁵ en hebben in grote meerderheid dezelfde godsdienst: de soennitische islam. De omvang van de bevolking is moeilijk vast te stellen, onder andere als gevolg van grote aantallen nomaden, vluchtelingen en andere migranten. In 2001 werd deze op 10,4⁶ miljoen geschat. Ongeveer 24% van de bevolking woont in de steden, 59% is nomadisch veeteler en 17% is werkzaam in akkerbouw⁷. Naar de schatting van de UNHCR bevinden zich 400.000 Somaliërs in de buurlanden⁸. Daarnaast bevinden zich circa 120.000 Somaliërs in de landen van de Europese Unie (EU), waarvan circa 25.000 in Nederland⁹. In totaal wordt de Somalische diaspora op circa 1 miljoen mensen geschat.¹⁰

2.1.1 Geschiedenis¹¹

Sinds de tiende eeuw wonen de Somali in het oostelijk deel van de Hoorn van Afrika, in een gebied dat naast het huidige Somalië ook Noord-Kenia, Oost-Ethiopië en Djibouti beslaat. Van oudsher wonen ook andere bevolkingsgroepen langs de kust van de Hoorn van Afrika: groepen van Arabische en Perzische afkomst (Benadiri); Swahili-sprekende vissers aan de zuidkust (Bajuni); en Bantu-groepen, die landbouw bedreven in de rivierdalen in Zuid-Somalië. Naast de

---

⁴ Deze definitie is afkomstig uit Lee Casanelli, *Victims and vulnerable groups in Southern Somalia*, Ottawa 1995. De Digil en Rahanweyn nemen hier een tussenpositie in, d.w.z. tussen de nomadische clans en de minderheden in strikte zin.

⁵ In 1973 werd het Somali als officiële landstaal ingevoerd. Deze taal maakt gebruik van het Latijnse alfabet en werd vanaf dit jaartal de eerste instructietaal in het onderwijs.

⁶ Economist Intelligence Unit (EIU), *Country Profile Somalia*, december 2004.

⁷ UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001.

⁸ UNHCR, *Position on the return of rejected asylum-seekers to Somalia*, januari 2004.

⁹ Centraal Bureau voor de Statistiek, meest recente peildatum 1 januari 2004.

¹⁰ UNDP, *Human Development report Somalia* 2001.

¹¹ De inhoud van deze paragraaf is gebaseerd op de volgende literatuur: I.M. Lewis, *Understanding Somalia, guide tot the culture, history and social institutions* 1993; *Somalia recent history*, Europe Publications; *Africa, south of the Sahara* 2000 (London, 1999); UNDP *Human development report Somalia* 2001.

overheersende, Somalische nomadische cultuur bestaat tot op de dag van vandaag een verscheidenheid aan groepen met een daarvan afwijkende cultuur, zoals de Benadiri, Bajuni en Bantu, maar ook de clanfamilies Digil en Rahanweyn, die landbouw in plaats van veeteelt bedrijven.

Het eind van de 19e eeuw markeerde het begin van de koloniale tijd. Frankrijk nam het gebied rond de stad Djibouti als Frans Somaliland in haar bezit, Groot-Brittannië verklaarde het noordelijke gedeelte tot protectoraat (Brits Somaliland); Italië vestigde een kolonie in het zuidelijke gedeelte, het Ogaden district (thans Oost-Ethiopië) kwam onder feitelijk gezag van toenmalig Abyssinië en het zuidelijk woongebied kwam als onderdeel van Kenia onder Britse jurisdictie te staan.

Onafhankelijkheid

Op 1 juli 1960 werd de onafhankelijke republiek Somalië uitgeroepen. De republiek was een samensmelting van Brits Somaliland en Italiaans Somalië en viel dus niet samen met het woongebied van de Somali. Een meerderheid van de Somali woonde buiten de grenzen van Somalië, in Djibouti (voormalig Frans Somaliland), in Ethiopië (het Ogaden-gebied) en in Kenia. Er ontstond een nationale beweging om deze vier woongebieden van Somali tot één staat te verenigen. Omdat Ethiopië en het Britse bewind weigerden hun gebieden af te staan, mislukte dit Pan-Somali ideaal.

De eerste periode van de onafhankelijkheid (1960-1969) bracht Somalië een meerpartijendemocratie geleid door een burgerbestuur, die uitmondde in clanpolitiek en corruptie. Toen daarenboven het Pan-Somali ideaal mislukte, ontstond een situatie waarin legercommandant Siad Barre in 1969 zonder geweld de macht kon overnemen. Siad Barre startte in 1977 een oorlog met Ethiopië, omdat hij de Ogaden regio wilde annexeren. Na een jaar eindigde deze Ogadenoorlog in een zware nederlaag voor Somalië, mede doordat Ethiopië werd gesteund door de toenmalige Sovjet-Unie.

Uiteenvallen Somalische staat: 1991

Na de verloren Ogadenoorlog raakte de Somalische politiek in een neerwaartse spiraal van opstand, repressie, militarisme en corruptie. In dit klimaat ontstond onder de Issaq in het noordwesten van Somalië (het huidige Somaliland) een breed gesteunde onafhankelijkheidsbeweging, de *Somali National Movement* (SNM). Siad Barre probeerde deze opstand keihard neer te slaan, onder andere door grootschalige luchtbombardementen op burgerdoelen uit te voeren. Zo kwamen tienduizenden burgers om het leven toen in 1988 de stad Hargeisa volledig werd verwoest. Deze meedogenloze aanvallen op de Issaq hebben een tot op heden onoverbrugbare kloof geschapen tussen de Somalilanders en de rest van Somalië.

Als gevolg van de oorlog in het noord-westen kwamen grote vluchtelingenstromen op gang in de richting van Djibouti en Egypte. Door teruglopende inkomsten (donorsteun werd ingetrokken; overmakingen uit de Golfregio liepen terug door de Irak/Iran oorlog) stortte de economie verder in. Bovendien verloor Barre (zelf Darod/Marehan) de steun van de Ogadeni, etnisch Somali behorende tot de Darod clanfamilie. Nadat Barre in 1991 na een volksoproer vluchtte, viel de Somalische staat uiteen.

Het uiteenvallen van de Somalische staat leidde tot een periode van gewapende conflicten tussen clanmilities, met name in het centrale en zuidelijke deel van Somalië, die tot op de dag van vandaag voortduren. Het bezit van land (landbouw- en weidegronden, waterplaatsen, infrastructuur) vormt een belangrijke factor in de geschillen.

Internationaal ingrijpen: 1992-1995

Begin 1992 leidde een ernstige droogte in combinatie met de burgeroorlog tot hongersnood. De internationale gemeenschap verschaftte voedselhulp. Deze voedselhulp werd echter voorwerp van strijd tussen de facties. Dit leidde tot een grootschalige internationale interventie eind april 1992, nadat de VN-Veiligheidsraad de oprichting van een 'United Nations Operation in Somalia' (UNOSOM) goedkeurde. De VN slaagde er echter niet in de humanitaire crisis te verlichten. Daarop besloten de VS en de VN 'Operation Restore Hope' op te zetten. In december 1992 arriveerden in dat kader de eerste Amerikaanse militairen van de 'Unified Task Force' (UNITAF), spoedig gevolgd door militairen uit 21 landen. De operatie werd door de meeste Somalische partijen verwelkomd.

De UNITAF-operatie slaagde erin de humanitaire crisis te beëindigen en de gevechten tussen de facties te bevriezen. De milities werden echter niet ontwapend. Als opvolger van UNITAF werd op 26 maart 1993 UNOSOM II door de Veiligheidsraad opgericht. Deze VN-missie had als mandaat de vrede af te dwingen (*peace enforcement*), de strijdende partijen te ontwapenen en de hulpverleners te beschermen. UNOSOM II faalde echter in deze doelstellingen, ondanks tientallen vredesconferenties.

Uiteindelijk raakte UNOSOM II in gewapend conflict met de milities van Generaal Aideed in Mogadishu, waarbij Pakistaanse en Amerikaanse soldaten gedood werden. In oktober 1993 begon de VS een gefaseerde terugtocht. Uiteindelijk verliet UNOSOM II Somalië in maart 1995, zonder vrede of herstel van de staat tot stand te hebben gebracht. Het betekende het einde van de grootschalige internationale bemoeienis met Somalië.

Periode na de interventie: 1995-2000

In de periode na de internationale interventie laaiden de gevechten tussen clanfamilies en clans weer op, met name in Mogadishu, Baidoa en Kismayo. Ook banditisme was inmiddels wijdverbreid. Facties versplinterden in steeds kleinere

subclan-groeperingen. Pogingen tot regionale bestuursvormen te komen, kwamen niet van de grond. Na verovering van Baidoa in juni 1999 op troepen van de krijgshoofd Generaal Aideed¹² door een nieuw opgekomen militie van de Rahanweyn, het *Rahanweyn Resistance Army* (RRA), ontstond in de provincies Bay en Bakool tijdelijk een regionaal bestuur.

Het noorden van Somalië bleef grotendeels gespaard voor deze versplintering en gewelddadigheden. In het noordwesten had de SNM reeds in mei 1991 eenzijdig de onafhankelijkheid van 'Somaliland' uitgeroepen. Internationale erkenning als staat bleef (en blijft vooralsnog) echter uit. Vanaf 1996 breidde de regering van Somaliland gestaag haar gezag uit over het noordwesten van Somalië.

Ook in het noordoosten was, vanaf 1993, een proces van regionale bestuursvorming op gang gekomen. In augustus 1998 nam de Garowe Conferentie, waaraan 300 lokale leiders deelnamen, het Handvest van de Staat Puntland aan, dat gezien werd als een overgangsgrondwet (voor drie jaar). De Garowe Conferentie koos in juli 1998 Abdullahi Yusuf tot president. In tegenstelling tot Somaliland streeft Puntland geen onafhankelijke staat na, maar een zekere mate van autonomie binnen een Somalische federale staat.

IGAD-vredesbesprekingen vanaf 2000

Na enkele vruchteloze regionale vredesinitiatieven begon in mei 2000 op initiatief van de *Inter-Governmental Authority on Development* (IGAD)¹³ een vredesconferentie in de Djiboutiaanse plaats Arta. Bijna 2.000 Somaliërs, waaronder clanoudsten, religieuze leiders, zakenlieden en intellectuelen namen deel aan deze conferentie. Na maandenlange beraadslagingen kozen de delegatieleden in augustus 2000 de leden van een nieuw, uit 245 leden bestaand nationaal overgangsparlement (*Transitional National Assembly*, TNA). De TNA koos Abdiqasim Salad Hassan, van de Hawiye/Habar Gedir/Ayr¹⁴, als president voor de overgangperiode van drie jaar. Zijn verkiezing werd verwelkomd door onder meer de VN, EU en de Arabische Liga. In oktober 2000 vestigden de TNA en de nieuwe regering (de *Transitional National Government*, verder: TNG) zich in Mogadishu.¹⁵

---

¹² Het betreft Hussein Aideed, de zoon en opvolger van de in 1995 vermoorde generaal Aideed.

¹³ De IGAD is een intergouvernementele regionale organisatie voor de Hoorn van Afrika, waar Ethiopië, Eritrea, Kenia, Djibouti, Somalië en Uganda lid van zijn. Donoren, waaronder Nederland, zijn hierbij betrokken via het *IGAD Partners Forum* (IPF).

¹⁴ Met betrekking tot het aanduiden van clans wordt in dit ambtsbericht de volgende schrijfwijze gebruikt: clanfamilie/clan/subclan/sub subclan/etc.

¹⁵ Het feit dat de TNG in verschillende internationale fora (VN, IGAD, Afrikaanse Unie, Arabische Liga) de Somalische zetel innam, laat onverlet dat deze regering niet door alle staten, inclusief die van de EU, is geaccepteerd als rechtmatig vertegenwoordiger van de staat Somalië.

Al snel distantieerde niet alleen Somaliland¹⁶ zich van de TNG, maar ook de meerderheid van de Darod/Majerteen¹⁷, Hawiye¹⁸, Rahanweyn¹⁹ en een aantal krijgsheren in Mogadishu²⁰. De tegenstanders van de TNG sloten begin 2001 een coalitie, in een poging te komen tot een verenigd front²¹. Dit leidde in januari 2001 tot een gezamenlijke verklaring²² en uiteindelijk tot de oprichting van de *Somali Reconciliation and Restoration Council* (SRRC).²³ President Yusuf van Puntland maakte hier formeel geen deel van uit, doch kon wel tot dit kamp gerekend worden.

Toen gaandeweg duidelijk werd dat de TNG in Somalië geen gezag en steun onder de Somalische bevolking genoot en het geweld met name in het zuiden van Somalië in hevigheid toenam, besloot de IGAD opnieuw een poging te doen – de 14e internationale poging sinds 1991 – duurzame vrede en ontwikkeling in Somalië te brengen. Op 15 oktober 2002 ging in Eldoret in Kenia een

---

¹⁶ De regering van Somaliland onder leiding van president Egal had al vroeg in het Arta-vredesproces te kennen gegeven alleen geïnteresseerd te zijn in samenwerking met een eventuele nationale regering indien Somaliland werd erkend als gelijkwaardige gesprekspartner, dat wil zeggen van regering tot regering. Toen deze erkenning achterwege bleef, distantieerde Somaliland, en hiermee ook de Issaq clanfamilie, zich van de TNG.

¹⁷ De regionale autoriteiten van Puntland stonden aanvankelijk positief ten aanzien van het Arta-vredesproces. Desalniettemin trok het grootste deel van de delegatie zich al in een vroeg stadium uit het vredesproces terug, omdat zij de vanuit Puntland ugenodigde deelnemers aan de conferentie niet representatief vonden voor de Darod. [Zie: Puntland position on peace and national reconciliation in Somalia (29-9-2002)]. hiermee kwam een groot deel van de steun van de in Puntland dominante Darod/Majerteen clan aan de TNG te ontvallen.

¹⁸ Hoewel de belangrijkste machtsbasis van de TNG lag bij de Hawiye, bleek deze clanfamilie sterk verdeeld ten aanzien van deze nationale overgangsregering.

¹⁹ De leider van het RRA, Mohammed Hassan Nur (ook bekend als Shatiguduud), verklaarde eind oktober 2000 de TNG niet langer te steunen. Binnen het RRA ontstond een tweedeling tussen voor- en tegenstanders van de TNG, waarbij de spanningen hoog opliepen.

²⁰ Van de krijgsheren in Mogadishu stelden Ali Mahdi, Hussein Bod en Mohamed Qanyare Afrah zich achter de TNG. De andere krijgsheren (met name Hussein Aideed, Osman Ato en Musa Sudi Yalahow) zetten hun pogingen voort om één front tegen de TNG te vormen.

²¹ Deze coalitie bestond uit de SPM, het RRA, een factie van SNF, BIREM en 'president' Yusuf van Puntland.

SPM : Somali Patriotic Movement, politiek/militaire factie o.l.v. kolonel Omar Jess;

SNF : Somali National Front, verbond van vier Darodclans (Majerteen, Marehan, Ogaden en Dulbahante);

BIREM : Bimal resistance Movement, politieke beweging van de Bimal, o.l.v. Sheikh Ismael.

²² De zogenaamde *El Berde Declaration*.

²³ De SRRC werd opgericht tijdens vervolgbesprekingen in maart 2001 in de plaats Awasa in Ethiopië. Bij die besprekingen had zich nog een extra groep tegenstanders van de TNG aangesloten, te weten Hawiye-krijgsheren in Mogadishu. De deelnemers waren een SNF-factie o.l.v. generaal Masale, de SPM o.l.v. generaal Mohamed Said Hersi 'Morgan', het RRA o.l.v. generaal 'Shatiguduud', BIREM o.l.v. Abdullahi Sheikh Ismael, 'president' Yusuf van Puntland en de Mogadishu krijgsheren Hussein Aideed, Osman Ato en Musa Sudi Yalahow.

verzoeningsconferentie van start waaraan bij aanvang alle Somalische partijen deelnamen met uitzondering van Somaliland. Het eerste deel van het vredesproces werd eind oktober 2002 afgesloten met een verklaring die voorzag in het staken van onderlinge vijandelijkheden voor de duur van de conferentie. Echter, reeds een paar dagen later braken in het zuiden van Somalië wederom gevechten uit.

Op 12 augustus 2003 liep formeel het driejarige politieke mandaat van de TNG af. Desondanks bleef de TNG aan, in afwachting van de uitkomst van de vredesbesprekingen. De moeizame en langdurige onderhandelingen, die vanaf februari 2003 in Mbagathi (voorstad van Nairobi) werden voortgezet, brachten uiteindelijk op 15 augustus 2003 een ontwerp-grondwet voort, die uitgaat van een federale staat, die door een interim regering binnen een periode van vier jaar moet worden gerealiseerd. Deze uitkomst verdeelde de conferentiedeelnemers. TNG-president Abdiqassim Salad Hassan en een aantal zuidelijke krijgsheren²⁴ bleven vasthouden aan hun voorkeur voor de huidige eenheidsstaat Somalië en besloten niet meer aan het verdere overleg in Mbagathi deel te nemen. Een impasse in het vredesproces was het gevolg. Onder grote druk van de presidenten van Uganda en Kenia kwam het tot een doorstart van het vredesproces, met deelname van (vrijwel) alle groeperingen. Op 29 januari 2004 werd alsnog een akkoord bereikt over een geamendeerde grondwet en over de verdeling van de 275 zetels van het overgangsparlement.²⁵

Ontwikkelingen in Somaliland

In Somaliland vond op 31 mei 2001 een referendum plaats over de grondwet. Deze volksraadpleging luidde het begin in van een nieuwe fase, waarin het bestuur is gebaseerd op een moderne meerpartijdemocratie. Aangezien de grondwet is opgesteld voor een onafhankelijk Somaliland, ging het referendum indirect ook over de afscheiding van de rest van Somalië. 97% van de bevolking stemde voor²⁶, hetgeen werd geïnterpreteerd als brede steun voor de gekozen lijn van onafhankelijkheid.

Met de oprichting in oktober 2001 van een zevental politieke partijen kreeg het democratiseringsproces een belangrijke impuls. In december 2001 werd de kieswet van kracht, die het mogelijk maakte dat een jaar later in de zes 'regions', – in dit ambtsbericht aangeduid als provincies – te weten Awdal, Hargeisa (Galbeed), Sahil, Togdheer, Sanaag en Sool, gemeenteraadsverkiezingen

---

²⁴ Het betreft Osman Ato, kolonel Barre Hirale van de *Juba Valley Allinace*, Mohamed Habsade van het RRA en Muse Sudi Yalahow. Deze krijgsheren hebben zich verenigd in de *Somali National Salvation Council* (SNSC), geleid door Muse Sudi Yalahow.

²⁵ United Nations Security Council: *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2004/115, 12 februari 2004.

²⁶ Cijfers afkomstig van de Somalilandse regering: www.somalilandgov.com/const_ref.htm, site bezocht juli 2004.

plaatsvonden. De UDUB-partij²⁷ van president Kahin kwam hierbij als winnaar uit de bus, gevolgd door KULMIYE²⁸, UCID²⁹ en drie kleinere partijen.

In april 2003 volgde de verkiezing van de president, die met geringe voorsprong werd gewonnen door UDUB-kandidaat Kahin, die mei 2003 als president werd beëdigd. De verkiezing is volgens aanwezige waarnemers uit diverse landen ordelijk en rechtmatig verlopen. Parlementsverkiezingen zijn voorzien in 2005.

Sinds het najaar 2003 zijn in Somaliland een aantal moordaanslagen op buitenlandse hulpverleners gepleegd.³⁰ Volgens de Somalilandse regering zijn de aanslagen gepleegd door Somaliërs afkomstig uit het zuiden, die Somaliland wilden destabiliseren door de hulporganisaties te verjagen en de indruk te creëren dat de Somalilandse autoriteiten niet in staat zijn voor veiligheid te zorgen.³¹ Kort na de laatste aanslag verordonneerde president Kahin (op 23 oktober 2003) dat alle 'buitenlanders' zonder verblijfsvergunning Somaliland dienden te verlaten.³² Hoewel gedwongen uitzetting nog niet heeft plaats gevonden, zijn veel ontheemden sindsdien naar Puntland of het buitenland vertrokken.³³

De territoriale claim van Somaliland op de provincies Sanaag en Sool (die voor de onafhankelijkheid van Somalië tot het grondgebied van Brits Somaliland behoorden), leidde in december 2003 tot een hooglopende ruzie met Puntland die pas tot bedaren kwam nadat IGAD, EU, de Secretaris Generaal van de VN en de buurlanden Kenia en Ethiopië hiertoe een krachtige oproep hadden gedaan³⁴.

Puntland

Het democratiseringsproces dat in Puntland sinds 1998 op gang was gekomen, kwam in 2001 tot stilstand. Er ontstond een machtsstrijd tussen president Yusuf, die verlenging van het presidentschap claimde en zijn tegenstander Ali Jama, de leider van de in oktober 2001 opgerichte *Puntland Salvation Council* (PSC). De laatstgenoemde was door het parlement in Garowe in november 2001 tot president gekozen. De hieruit voortkomende gewapende confrontaties tussen beide voormannen duurden met tussenpozen tot december 2002 en werden uiteindelijk

---

²⁷ UDUB, *Democratic United National Party*.

²⁸ KULMIYE, Solidariteitspartij.

²⁹ UCID, *Justice and Welfare Party*.

³⁰ Het betreft hier de moorden op dr. Annalena Tonelli (oktober 2003) oprichtster van een ziekenhuis in Borama en op een Brits onderwijzersechtpaar in Sheikh (eveneens in oktober 2003). Zie ook UNSC: *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2004/115, 12 februari 2004.

³¹ Zie paragraaf 2.2: het merendeel van de daders van een derde moordaanslag (op medewerkers van de Duitse ontwikkelingsorganisatie *Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit*) bleek inderdaad uit Zuid-Somalië te komen.

³² UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2004/115, 12 februari 2004.

³³ Press Review of the European Commission Liaison Office in Mogadishu (in dit ambtsbericht afgekort als ECLO-Mog Press Review), 24 januari 2004.

³⁴ ECLO-Mog Press Review, 24 januari 2004.

in het voordeel van Yusuf beslist. Na bemiddeling door vertegenwoordigers van beide subclans verzoenden president Yusuf (Darod/Majerteen/Omar Mahamud) en de opvolger van Ali Jama, generaal Mahamoud Muse Hirsi Ade (Darod/Majerteen/Osman Mahamud) zich op 17 mei 2003. Deze verzoening, die gaandeweg duurzamer werd, had een stabiliserende invloed op de samenleving in Puntland.

Ten aanzien van de noordelijke provincies Sanaag en Sool claimt Puntland evenals Somaliland zeggenschap. Het grootste deel van de bevolking in dit gebied behoort tot de Warsengeli en Dulbahante, subclans van de Darod clanfamilie waartoe ook de Majerteen van Puntland behoren. Op basis van deze clansamenstelling en van de deelname van deze clans aan de vorming van de autonome regio in 1998, blijft Puntland beide provincies tot haar grondgebied rekenen.

In tegenstelling tot Somaliland onderschrijft Puntland de integriteit van het grondgebied van Somalië en richt het zich op een nationale staat Somalië.

2.1.2 Bestuursituatie³⁵

In Somalië kan men niet spreken van een centraal bestuur of van een eenduidige inrichting van de staat. Het land is hiervoor te zeer verdeeld. Wel is in een aantal gebieden een min of meer duidelijke en effectieve gezagsstructuur ontstaan.

Somaliland

Somaliland, met een bevolking van circa 2 miljoen³⁶, kent een duidelijke en effectieve regionale overheidsstructuur. Het gebied omvat zes 'regions', te weten Awdal, Hargeisa (Galbeed), Sahil, Togdheer, Sanaag en Sool. In dit ambtsbericht worden deze als provincies aangeduid. Als eerder aangegeven wordt de hegemonie over de twee laatstgenoemde provincies door Puntland betwist.

De in mei 2001 aangenomen grondwet voorziet in een scheiding van de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke machten. Aan het hoofd van de uitvoerende macht, de regering, staat de president. De wetgevende macht bestaat uit twee Kamers, de Volksvertegenwoordiging (75 leden) en de Senaat ofwel *Guurti*, eveneens bestaande uit 75 leden. Volgens artikel 5 van de grondwet is de wetgeving gebaseerd op de shari'a en ongeldig als ze hiermee in strijd is. De rechterlijke macht wordt geleid door de president van het hooggerechtshof. Dit hooggerechtshof bewaakt de toepassing van de grondwet.

---

³⁵ Bronnen o.a. UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001; EIU, *Country Profile Somalia* 2004; Ken Menkhaus, *Somalia: A situation analysis and trend assessment*, augustus 2003.

³⁶ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, p. 20.

Puntland

Geografisch omvat Puntland de provincies Bari, Nugal en de noordelijke helft van Mudug (tot en met het noorden van Galkayo). Puntland telt circa 600.000 inwoners.³⁷ Puntland claimt ook zeggenschap over Sanaag en Sool, onder meer gebaseerd op de clansamenstelling in deze provincies. De Garowe Conferentie, de oprichtende vergadering van het autonome Puntland, nam in 1998 een Handvest aan voor een overgangperiode van drie jaar, op grond waarvan een 'president', een kabinet van negen ministers en een parlement van 69 leden werden benoemd. Verschil in interpretatie over de vervulling van het presidentschap na de overgangperiode leidde in 2001 tot een crisis die gewapenderwijs werd uitgevochten tussen president Yusuf en zijn tegenstrever Ali Jama van de PSC (zie paragraaf 2.1.2). Ondanks de verzoening in mei 2003 tussen president Yusuf en de nieuwe leider van de PSC, generaal Ade, bleef onduidelijk wat de formele basis voor de positie van president Yusuf is, en die van de diverse instellingen.³⁸

Puntland kent geen Senaat of Hogerhuis. Politieke partijen zijn nog altijd niet toegestaan. De shari'a is formeel de basis voor de wetgeving in Puntland. De structuur van de rechterlijke macht dateert uit de eerste jaren van de onafhankelijkheid en omvat rechtbanken, regionale hoven voor beroep en een hooggerechtshof in Garowe.

Lokale besturen in Centraal en Zuid-Somalië

In Centraal en Zuid-Somalië beperkt de invloed van de verschillende bestuursvormen zich tot provinciaal of lokaal niveau.

In de provincies Hiiran, Galgadud en het zuiden van Mudug spelen clanoudsten en shari'agerechtshoven een belangrijke rol bij het handhaven van rust en orde. In Zuid-Somalië (de provincies Middle Shabelle en Gedo) is dit niet het geval en wordt het lokale bestuur dikwijls gevormd door factieleiders en militieleden. In Kismayo heerst een 'verenigd' bestuur, de *Juba Valley Alliance*, dat veel moeite heeft de orde te handhaven. De rest van de Juba-provincies wordt beheerst door plaatselijke besturen en clanoudsten.

Bay en Bakool

In de provincies Bay en Bakool is het *Rahanweyn Resistance Army* (RRA) sinds juni 1999 de leidende militaire en politieke macht. Het RRA oefent vanuit Baidoa controle over deze provincies uit. Het opzetten van duurzame civiele bestuursstructuren is nog geenszins geslaagd. Op 1 april 2002 kondigde het RRA de oprichting af van een regionaal autonoom bestuur, met de naam '*State of South-Western Somalia*', waarvan het grondgebied in theorie de provincies Bay, Bakool, Lower Shabelle, Middle en Lower Juba omvat. In de praktijk heeft het RRA alleen

---

³⁷ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, p. 20.

³⁸ Zie hierover ook paragraaf 2.4.

zeggenschap over Bay en Bakool. Door de voortdurende strijd binnen het RRA is dit bestuur tot op heden niet van de grond gekomen. Evenmin kan worden gesproken van een scheiding van machten. De gerechtshoven onder de controle van het RRA zijn volgens waarnemers semi-militaire hoven met willekeurige procedures³⁹.

Mogadishu

De bestuurlijke reikwijdte van de TNG als uitvoerende macht in Mogadishu is gering. Het *Transitional National Charter* dat in Arta (zie 2.1.2) was overeengekomen, is de overgangsgrondwet van de TNG. De wetgevende macht, de *Transitional National Assemblée* (TNA), is langs clanlijnen samengesteld. Ook minderheidsgroepen en vrouwen zijn hierbij vertegenwoordigd. De positie van de rechterlijke macht is onduidelijk. Aanvankelijk werden de in Mogadishu opererende shari'ahoven geïntegreerd in de TNG. De indruk bestaat dat inmiddels de rol van de shari'ahoven feitelijk is overgenomen door de clanoudsten in het desbetreffende gebied.⁴⁰

2.2 Politieke ontwikkelingen

Somaliland

In de verslagperiode deed de regering van Somaliland opnieuw pogingen om de internationale erkenning van de onafhankelijke staat Somaliland op de politieke agenda te krijgen. Op 12 maart 2004 reisde president Kahin met een delegatie naar het VK om de Somalilandse zaak te bepleiten⁴¹. Hij kreeg daar van zijn gastheren (waaronder minister voor Ontwikkelingssamenwerking Hilary Benn) te horen dat Engeland het vredesproces in Mbagathi blijft steunen. Ten aanzien van een eventuele erkenning van Somaliland is het VK van mening dat de Afrikaanse staten hierin voor moeten gaan.

De ontvangst van de Somalilandse delegatie ontlokte protest bij TNG-president Abdiqassim, die daarop zijn minister voor Visserij naar de Britse minister-president stuurde met een schriftelijke oproep niet tot erkenning van Somaliland te besluiten⁴².

Op 16 juni 2004 deed de Somalilandse minister van Buitenlandse Zaken, mevrouw Edna Aden Ismail, tijdens een bezoek aan Genève om fondsen te werven voor de

---

³⁹ UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the Independent Expert*, E/CN.4/2003/115, 31 december 2002, p. 15.

⁴⁰ Matt Bryden, *No quick fixes, coming to terms with terrorism, Islam and statelessness in Somalia*, juli 2003.

⁴¹ Gezamenlijke persdienst van ANP, Reuters, Associated Press, Deutsche Presse Agentur en Agence France de Presse (in dit ambtsbericht aangegeven als ARADA persbericht), 13 maart 2004.

⁴² ECLO-Mog Press Review, 15 maart 2004.

rerïntegratie van teruggekeerde Somalilandse vluchtelingen, eveneens een oproep aan de wereld om de onafhankelijkheid van Somaliland te erkennen⁴³.

Na de eerder genoemde moorden in oktober 2003 op buitenlandse hulpverleners in Boroma en Sheikh vond in Somaliland in de verslagperiode opnieuw een moordaanslag plaats⁴⁴. Op 19 maart werd op de weg van Berbera naar Hargeisa een Keniaanse medewerkster van de Duitse ontwikkelingsorganisatie *Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit* (GTZ), doodgeschoten. Haar Duitse collega en de Somalische chauffeur raakten bij de aanslag ernstig gewond. De daders konden door de Somalilandse politie bij de grens met Ethiopië worden aangehouden. Op 2 april 2004 maakte de minister van Binnenlandse zaken van Somaliland bekend dat de aanslag was gepleegd door vijf Somaliërs uit Mogadishu die allen banden hebben met de islamitische beweging Al-Ittihad⁴⁵. Voorts liet de minister weten dat het doel van de arrestanten was alle buitenlandse hulpverleners in Somalië te vermoorden. De moord op het Britse onderwijzersechtpaar in Boroma zou volgens de arrestanten zijn ingegeven omdat zij met hun werkzaamheden het christendom zouden verspreiden⁴⁶.

Direct na de aanslag op de GTZ-hulpverleners werden door de VN (verantwoordelijk voor het verblijf van hulporganisaties in Somalië) en de EU alle buitenlandse hulpverleners uit Somaliland teruggetrokken. Hierdoor kwamen de hulpprogramma's onder druk te staan hetgeen de Somalilandse autoriteiten betreurden. Een delegatie van het *Somali Aid Coordination Body* (SACB)⁴⁷ kwam op 27 april 2004 naar Hargeisa om met de Somalilandse overheid de ontstane situatie en de veiligheid van de internationale hulpverleners te bespreken⁴⁸. Na toegezegde maatregelen om hun veiligheid te waarborgen keerden een deel van de hulpverleners naar Somaliland terug. De VN legden de hulpverleners bewegingsbeperkingen op. In Hargeisa werd het aantal buitenlandse stafleden van 150 teruggebracht naar 40 en mochten zij zich buiten de stad niet zonder politie-escorte begeven.

Op 4 juni 2004 maakte de Somalilandse minister van Binnenlandse Zaken bekend dat een speciale eenheid, de *Special Protection Unit*, is opgericht om de medewerkers van VN-, EU- en andere buitenlandse hulporganisaties in

---

⁴³ Arada persbericht, 16 juni 2004. Minister Edna Aden bezocht in mei 2004 voor dit doel eveneens het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag.

⁴⁴ ECLO-Mog Press Review, 20 en 22 maart 2004.

⁴⁵ Zie paragraaf 2.3 voor meer informatie over Al-Ittihad.

⁴⁶ Arada persbericht, 2 april 2004.

⁴⁷ Het *Somali Aid Coordination Body* werd in 1994 opgericht en de leden ervan zijn donoren, VN-organisaties, en (I)NGO's die in Somalië werkzaam zijn.

⁴⁸ Verklaring van Somalilandse autoriteiten en SACB, 27 mei 2004; ECLO-Mog Press Review, 28 april 2004.

Somaliland maximaal te beschermen. Hij heeft Duitsland verzocht te helpen bij de training van de leden van deze eenheid⁴⁹.

Op 16 juni 2004 veroordeelde een rechtbank in Hargeisa 30 leden van het *Ogaden National Liberation Front* (ONLF) tot gevangenisstraffen van 2 tot 5 jaar. Betrokkenen zouden vanuit Somaliland aanslagen op Ethiopië hebben beraamd en in Eritrea zijn opgeleid⁵⁰. Eind juni 2004 werd opnieuw een achttal gewapende ONLF-leden door de Somalilandse politie opgepakt.

Zoals vermeld in paragraaf 2.1.1, claimt zowel Somaliland als Puntland zeggenschap ten aanzien van de noordelijke provincies Sool en Sanaag. De provincies maakten deel uit van het voormalige Brits Somaliland, maar het grootste deel van de bevolking behoort tot de Warsengeli en de Dulbahante, subclans van de Darod clanfamilie waartoe ook de Majerteen van Puntland behoren. In 1998 sloten de Warsengeli en de Dulbahante zich aan bij de oprichting van de autonome regio Puntland. In de praktijk heeft Somaliland noch Puntland veel gezag in Sool en Sanaag en proberen deze provincies hun eigen gang te gaan. Economisch heeft Sanaag nauwe banden met Puntland; vrijwel alle importen komen via Bosasso binnen. Voor Sool daarentegen worden de meeste hulpgoederen vanuit Hargeisa gedistribueerd.

Sinds de inname van Las Anod, de hoofdstad van de provincie Sool, door troepen van Puntland in december 2003 is de spanning in de verhouding tussen beide regio's toegenomen.⁵¹ Op 23 september en 29 oktober 2004 kwam het tot gewapende confrontaties waarbij aan beide zijden militairen sneuvelden⁵² (zie paragraaf 2.3.2 Veiligheidssituatie). De Afrikaanse Unie riep begin november 2004 partijen op de strijd onmiddellijk te staken en de Ethiopische regering bood aan in het conflict te bemiddelen. Een delegatie van Somaliland, onder leiding van minister Aden van Buitenlandse Zaken, heeft tijdens een bezoek aan Addis Abeba begin november 2004 laten weten dat Puntland onverwijld zijn troepen uit de provincie Sool moet terugtrekken voordat Somaliland met de TFG een dialoog wil aangaan over de toekomst van Somalië.

---

⁴⁹ Afrol News, 4 juni 2004.

⁵⁰ Arada persbericht, 17 juni 2004.

⁵¹ Mede ter illustratie van de troebele verhouding kan bericht van 27 april 2004 worden genoemd waarin werd gemeld dat Puntlandse gouverneur van de provincie Sool was overgelopen naar Somaliland. Hij had zich bij het bestuur in Burao gemeld. Puntland bestreed deze lezing van het voorval. De gouverneur zou reeds eerder door de regering in Garowe uit zijn functie zijn ontheven en kon gaan en staan waar hij wilde. ECLLO-Mog Press review, 28 april 2004.

⁵² Persbericht van het Integrated Regional Information Network (in dit ambtsbericht aangegeven als IRIN persbericht), 1 november 2004; ECLLO-Mog, 1 november 2004.

De humanitaire situatie in de twee provincies Sool en Sanaag is, ondanks de inzet van internationale hulporganisaties, in deze verslagperiode niet verbeterd. Door de aanhoudende droogte is er veel sterfte onder het vee, waardoor veel veehouders (voornamelijk leden van de Warsangeli clan) naar steden in deze provincies zijn getrokken. In oktober 2004 viel er opeens heel veel regen, hetgeen in het gebied overstromingen veroorzaakte.

Puntland

De verzoening tussen president Yusuf en de leider van de PSC, generaal Ade, is tot nu toe duurzaam gebleken. Er werden geen berichten ontvangen over gewapende conflicten tussen beide kampen. Wel bestond en bestaat in Puntland bij lokale en regionale besturen ontevredenheid over de langdurige afwezigheid van president Yusuf, die voordurend bij het vredesoverleg in Nairobi verbleef en geen aandacht schonk aan de problemen in Puntland. Toen het mandaat van de regering in Garowe in juni 2004 was verlopen en president Yusuf desondanks aanbleef, zegde het parlement van Puntland het vertrouwen in de regering op. Om deze crisis het hoofd te bieden, keerde president Yusuf op 26 juni 2004 naar Garowe terug. In afwachting van het eindresultaat van het vredesproces in Mbagathi is het mandaat van de regering in Puntland inmiddels met zes maanden verlengd.

Het besluit van de Keniaanse autoriteiten van 15 april 2004 om houders van Somalische paspoorten niet meer toe te laten op Keniaans grondgebied bracht Puntland op 26 april 2004 ertoe deze maatregel te reciproceren. Keniaanse paspoorthouders dienden Puntland daarop binnen zeven dagen te verlaten. De SACB onderstreepte in een brief van 18 mei 2004 het belang van de voortgang van hulpprojecten in Puntland en de aanwezigheid van hulpverleners daarbij, waarvan velen afkomstig zijn uit Kenia. De regering van Puntland annuleerde vervolgens de eerder genomen maatregel.

Centraal en Zuid-Somalië

De politieke ontwikkelingen in Centraal en Zuid-Somalië stonden het afgelopen half jaar in het teken van het voortgaande vredesproces in Mbagathi. Als eerder gemeld (paragraaf 1.2.1) vonden de TNG en de SNSC elkaar in hun kritiek op de voortgang en resultaten van het vredesoverleg.

Ook andere Somalische deelnemers aan het vredesproces namen politieke posities in. Begin maart werd in Jowhar de *Somali National Council* (SNC)⁵³ opgericht. Bij deze alliantie, onder leiding van de gouverneur van de provincie Middle Shabelle, Mohamed Omar Habeb 'Mohamed Dhere', sloten onder andere Adan Madobe (RRA) en generaal Mohamed Saeed 'Morgan' (SRRC) zich aan. De leden vonden dat de IGAD te veel oog had voor de belangen van de TNG en wilden een vredesoverleg in Somalië zonder buitenlandse betrokkenheid. Nadat de IGAD-ministers van Buitenlandse Zaken en de Secretaris Generaal van de Verenigde

---

⁵³

ECLO-Mog Press review, 14 maart 2004.

Naties op alle Somalische leiders druk hadden uitgeoefend hun verantwoordelijkheid in het vredesproces te nemen en hun meningsverschillen opzij te zetten, begaven de leden van de SNC zich alsnog naar de conferentietafel in Mbagathi⁵⁴. Generaal 'Morgan' bleef zich van het vredesproces distantiëren.

In Zuid-Somalië werd op 27 maart 2004 Mohamed Ibrahim Habsade benoemd tot leider van het RRA. Zijn voorganger Adan Madobe had zich bij de SNC aangesloten, terwijl het RRA de belangen van de zuidelijke provincies bij het vredesproces beter gediend zag door de SNSC waar de huidige leider Habsade zich bij had aangesloten⁵⁵. Met deze benoeming dreigden nieuwe gewelddadige confrontaties tussen de kampen van beide aanvoerders.

*Regionale betrokkenheid*⁵⁶

De Arabische Liga (in het bijzonder Egypte, Saudi-Arabië en Libië) is voorstander van een unitaire, islamitische Somalische staat. Voor Egypte en Sudan vormt daarbij een belangrijke overweging dat een sterk Somalië extra tegenwicht biedt tegen Ethiopische invloed in de regio.

De TNG ontvangt omvangrijke financiële steun van Saudi-Arabië.⁵⁷ Ook van Libië krijgt de TNG steun op financieel/economisch gebied.

Ook Djibouti, waar de bevolking voor de helft uit etnisch Somali (van de Somalilandse clans Issaq en Digil) bestaat, is voorstander van een unitaire staat, mede om de invloed van het naburige Somaliland in te perken.

Eritrea levert wapens en training aan anti-Ethiopische facties in Somalië, zoals het *Ogaden National Liberation Front (ONLF)*⁵⁸, die deels vanuit Somalië opereren.⁵⁹ Eritrea heeft de TNG erkend, voornamelijk om Ethiopië dwars te zitten.

Ethiopië heeft belang bij een stabiel, vreedzaam en seculier Somalië en denkt dat dit het best te bereiken is door het vormen van een federatief Somalië. Ethiopië heeft de TNG niet erkend en steunt daarentegen de SRRC. Het land zou graag een eind zien aan het gebruik van Somalisch grondgebied door Ethiopische rebellen-groeperingen.⁶⁰ Ethiopië heeft een sterke militaire aanwezigheid in het

---

⁵⁴ AFP persbericht, 8 juli 2004.

⁵⁵ ECLO-Mog Press Review, 28 maart 2004.

⁵⁶ Matt Bryden, *No quick fixes, coming to terms with terrorism, Islam and statelessness in Somalia*, ICG juli 2003.

⁵⁷ In twee jaar tijd kreeg de TNG in totaal zo'n USD 50 miljoen van de Golfstaten. Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, p. 46.

⁵⁸ Sub Saharan Informer, 25 juni 2004; The Somaliland Times, 14 december 2003.

⁵⁹ Een deel van de Somali bevolkingsgroep in de Ogaden voert reeds jarenlang een gewapende strijd tegen de Ethiopische autoriteiten.

⁶⁰ Zoals het *Oromo Liberation Front*, het *Ogaden National Liberation Front* en het *Islamic Front for the Liberation of Oromia* (IFLO).

grensgebied met Somalië. Eind juni 2004 werd melding gemaakt van de aanwezigheid van Ethiopische troepen in de Zuid-Somalische provincie Gedo om daar aan de zijde van de SRRC de gevechten tussen de Marehan- en Eli Dheere subclans tot bedaren te brengen.⁶¹

Voorts hoopt Ethiopië in Somalië een medestander te vinden in de strijd tegen de islamitische beweging Al-Ittihad. Ethiopië steunt reeds de strijd van president Yusuf van Puntland tegen Al-Ittihad. Ook in meer algemene zin steunt Ethiopië partijen die van betekenis kunnen zijn in het tegengaan van de islamisering van Somalië.

Voorts is het voor Ethiopië van strategisch en economisch belang gebruik te kunnen maken van zeehavens op relatief korte afstand van haar landsgrens. Naarmate de Ethiopische relatie met Eritrea en Djibouti verslechterde, nam het belang van de havens in Somalië (te weten Berbera in Somaliland, Bosasso in Puntland en Mogadishu in het zuiden) voor Ethiopië toe.

Tot slot is voor Ethiopië een regering die wederom een “groot-Somalië” (inclusief de Ogaden-regio) nastreeft, niet acceptabel.

Kenia wenst vooral stabiliteit in Somalië, zodat er een einde komt aan de stroom vluchtelingen en wapens vanuit Somalië en de criminaliteit en terroristische dreiging wordt verminderd. Kenia stelt zich op als neutrale bemiddelaar tussen de Somalische strijders.

Medio april 2004 besloten de Keniaanse autoriteiten uit veiligheidsoverwegingen houders van Somalische paspoorten niet meer op haar grond gebied toe te laten.⁶² De maatregel veroorzaakte aan Somalische zijde veel verontwaardiging en protest. De Somalische leiders dreigden het vredesproces te boycotten indien Kenia het besluit niet introk⁶³. De Keniaanse autoriteiten lieten weten aan hun maatregel vast te houden doch voor de Somalische deelnemers aan het vredesoverleg een uitzondering te maken, evenals voor Somaliërs die bij NGO's werkzaam zijn, en die voor dit doel Kenia moeten bezoeken⁶⁴.

De autoriteiten van de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) maakten begin mei 2004 bekend dat ook zij met onmiddellijke ingang geen visa meer geven aan houders van Somalische paspoorten. Somaliërs die in bezit zijn van een verblijfsvergunning voor de VAE zijn hiervan uitgezonderd. Deze maatregel zal Somalië bijzonder treffen omdat de VAE van oudsher voor Somalië fungeren als voornaamste transithaven voor personen- en goederenverkeer. Somalië betreft vrijwel alle importen vanuit deze Golfstaten⁶⁵.

---

⁶¹ ECLO-Mog, Press review, 26 juni 2004.

⁶² Zie paragraaf 2.3.4 voor informatie over grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme.

⁶³ ECLO-Mog Press review, 19 april 2004.

⁶⁴ Brief van het *Somalia Aid Coordination Body* (SACB) aan president Yusuf, 18 mei 2004.

⁶⁵ BBC News, 10 mei 2004.

Internationale positie

De Verenigde Naties, de Verenigde Staten en de Europese Unie steunen de vredesinitiatieven van de IGAD. De VS en de EU zijn de belangrijkste donoren van het vredesproces in Mbagathi. De westerse landen zullen Somaliland niet erkennen zolang het land niet door tenminste een van de Afrikaanse buurlanden is erkend.

Het IGAD vredesproces

Op 29 januari 2004 werd een amendement op de nieuwe grondwet aangenomen waardoor alle clanfamilies een gelijk aantal zetels kregen toegewezen. Het amendement werd onmiddellijk betwist door de SRRC, de SNC en president Yusuf van Puntland, die vonden dat de grotere clanfamilies meer zetels toekwamen. Betrokkenen meldden zich daarop af voor het vervolg van het vredesoverleg⁶⁶. Om alle partijen van het vredesproces weer om de tafel te krijgen, werd maandenlang aan diverse fronten met deelnemende fracties overleg gevoerd. Dankzij de interventie van president Museveni van Uganda (dit land is voorzitter van de IGAD) werd de impasse doorbroken⁶⁷. Uiteindelijk werd op 22 mei 2004 de start van het derde en tevens laatste gedeelte van het vredesproces door de IGAD ministers van Buitenlandse Zaken (naast die van Kenia, Ethiopië en Djibouti ook die van Eritrea, Sudan en Uganda) aangekondigd. In deze fase hebben de clanfamilies Hawiye, Darod, Rahanweyn en Dir elk hun 61 vertegenwoordigers aangewezen, die zitting nemen in het *Transitional Federal Assembly* (TFA), het nieuwe parlement van de Federale Republiek Somalië. Ook de minderheidsgroepen hebben hun gezamenlijke 31 zetels bezet. Op 22 augustus 2004 werden in het gebouw van de VN in Nairobi de leden van de TFA beëdigd⁶⁸ waarna zij op 15 september 2004 uit hun midden Sharif Hassan Sheikh Aden (RRA) als parlamentsvoorzitter kozen⁶⁹.

Op 10 oktober 2004 kozen de leden van het TFA Abdullahi Yusuf Ahmed, tot dat moment president van Puntland en behorende tot de Darod clanfamilie, tot president van de Federale Republiek Somalië voor een termijn van vijf jaar. Met deze verkiezing is het vredesproces formeel ten einde gekomen. Na de inauguratie van president Yusuf op 14 oktober 2004 is de voorgaande overgangsregering TNG officieel afgetreden. Op 3 november 2004 heeft president Yusuf de tot de Hawiye clanfamilie behorende Ali Muhammed Gedi als eerste minister aangewezen. Deze zal een kabinet formeren waarvan het aantreden is voorzien voor medio december 2004.⁷⁰

---

⁶⁶ ECLO-Mog Press review, 9 maart 2004.

⁶⁷ Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA) : *Report on affected populations in the Horn of Africa region*, 31 mei 2004.

⁶⁸ Met de beëdiging van de TFA-leden hield de TNA formeel op te bestaan.

⁶⁹ IRIN persbericht, 16 september 2004.

⁷⁰ Persberichten van IRIN, ARADA en ECLO-Mog Press Reviews, 11 en 15 oktober 2004, 4 november 2004.

2.3 Veiligheidssituatie

In deze paragraaf zal eerst een overzicht worden gegeven van de veiligheidssituatie per regio. Vervolgens zal aandacht worden besteed aan de effectiviteit van de politie en aan terrorisme en grensoverschrijdende criminaliteit.

In diverse delen van Zuid- en Centraal-Somalië⁷¹ en in Mogadishu kwam het in de verslagperiode wederom tot gewapende confrontaties tussen politieke allianties en aan Somalische clanfamilies gelieerde facties. Onderstaand volgt een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen die op het gebied van veiligheid in de verslagperiode plaatsvonden. Het betreft geen uitputtend overzicht van alle gewelddadige incidenten.

Aangezien in de verslagperiode geen sprake is geweest van een duidelijk verschil in het aantal gewapende confrontaties tussen de ‘conflictgebieden’ en de ‘overgangsgebieden’ (zoals genoemd in voorgaand algemeen ambtsbericht van 24 maart 2004), is in dit ambtsbericht gekozen voor een indeling van Somalië in twee zones, te weten het relatief onveilige gebied en het relatief veilige gebied.

De indeling van Somalië naar veiligheidssituatie, op grond van de mate van risico die de burgerbevolking loopt om slachtoffer te worden van gewelddadigheden, is thans als volgt:

- het relatief onveilige gebied : Mogadishu, Kismayo, de omgeving van deze steden, de provincies Bay (en dan met name de hoofdstad Baidoa en omgeving), Bakool, Lower en Middle Juba, Lower en Middle Shabelle, Gedo, Hiiran en Galgadud.⁷²
- het relatief veilige deel van Somalië: de zes noordwestelijke provincies Awdal, Galbeed, Toghdeer, Sahil, Sanaag en Sool, de noordoostelijke provincies Bari, Nugal en het noorden van Mudug (tezamen Somaliland en Puntland), het zuiden van Mudug en de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië.⁷³

---

⁷¹ Zuid-Somalië omvat de provincies Bay, Bakool, Lower en Middle Juba, Lower en Middle Shabelle en Gedo. Centraal-Somalië omvat de provincies Galgadud en Hiiran.

⁷² Hier zijn in totaal bijna 4,4 miljoen mensen woonachtig. Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, p. 20.

⁷³ Hier zijn in totaal ruim 2,6 miljoen mensen woonachtig. Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, p. 20.

2.3.1 Het relatief onveilige gebied

Het gebied werd gekenmerkt door een opeenvolging van gewapende conflicten, waarbij tientallen burgerslachtoffers vielen⁷⁴. Deze conflicten concentreerden zich in de verslagperiode in Zuid-Somalië in en rond de steden Mogadishu en Kismayo, de provincie Lower Juba en het noordwestelijk deel van de provincie Galgadud. In de plaatsen Baidoa en Dinsor, en in de provincie Bay werden eveneens clangevechten gemeld.

Ook in deze verslagperiode maakten factiemilities zich geregeld schuldig aan ontvoeringen, berovingen en plunderingen, welke voor hen een belangrijke bron van inkomsten vormen.

In de provincies Lower Juba, Bay, Bakool, Galgadud en Hiiran zijn veel wegen en gebieden onveilig door landmijnen en andere explosieven.⁷⁵ Recente cijfers zijn niet beschikbaar, maar naar verwachting zijn ook in de verslagperiode tientallen mensen gedood of gewond geraakt door mijnen en onontpofte explosieven.

Mogadishu

Mogadishu kwam in de verslagperiode in een spiraal van geweld terecht. In de Bermuda wijk in het zuiden van de stad kwam het op 6 april 2004 tot een treffen tussen rivaliserende Wa'esli subclans van de Hawiye/Abgal. Clanoudsten wisten na enkele weken de partijen uit elkaar te halen. 13 mensen kwamen bij deze gevechten om het leven, 29 raakten gewond.

Begin mei 2004 ontstonden gevechten tussen Hawiye/Abgal subclans Warsangeli en Wahuban. Deze confrontatie hield het openbare leven in het noordelijke deel van Mogadishu gedurende de maand mei volledig in haar greep. Een ruzie tussen bewakers van een hotel (Wahuban subclan) en milities van een Somalische zakenman (Warsangeli subclan) escaleerde in snel tempo tot een onbeheersbare veldslag die zich tot de haven El Ma'an uitstrekte. De Wahuban kregen steun van milities van krijgsheer Muse Sude Yalahow en de Warsangeli werd versterking geboden door milities van Mohamed Dhere, de gouverneur van de provincie Middle Shabelle. Na wekenlange gevechten wisten clanoudsten op 30 mei 2004 een wapenstilstand te bewerkstelligen, doch het duurde tot eind juni voordat de milities zich terugtrokken. De gevechten eisten meer dan 100 levens, waaronder die van veel burgers, en 175 gewonden.

---

⁷⁴ Voor informatie over de gewapende gewapende conflicten in Somalië, die in deze paragraaf zijn beschreven, werd geput uit IRIN- en Arada-persberichten, en ECLIO-Mog Press Reviews.

⁷⁵ Somalia, *Landmine Monitor Report 2003*, 25 augustus 2003. Hoewel weinig informatie beschikbaar is over mijnongelukken zijn volgens dit rapport in de provincies Bay, Gedo, en Middle Shabelle in 2002 tenminste 27 mensen bij mijnexplosies om het leven gekomen.

Op 27 juni 2004 vielen milities van de Dubule clan een militair kamp van de TNG in Mogadishu aan in een poging meer controle over het betreffende stadsdeel te krijgen. Bij de aanval kwamen dertien militieleden om het leven en vielen tien gewonden.

Kismayo

Op 17 juni 2004 braken in de stad Kismayo gevechten uit tussen eenheden van de JVA en rebellen onder leiding van generaal 'Morgan'. Inzet hierbij was de controle over de haven van Kismayo. Vier burgers en twee militieleden kwamen om het leven, acht anderen raakten gewond. Op 21 juni werd de strijd voortgezet, waarbij drie doden en twee gewonden vielen. Na een wapenstilstand van een tweetal maanden werden de gevechten op 15 september 2004 hervat in het dorp Halima Adey nabij Kismayo in de provincie Lower Juba. Tenminste vijftien slachtoffers waren te betreuren, waaronder negen militieleden. Honderden burgers vluchtten voor het geweld de grens met Kenia over. Op 20 september vielen bij gevechten bij Doble nog eens twaalf doden en raakten meer dan 100 mensen gewond⁷⁶.

Bay en Bakool

In de provincies Bay en Bakool, die deel uitmaken van het traditionele woongebied van de Rahanweyn clanfamilie, werd het voortdurende conflict om het leiderschap binnen het RRA eind maart 2004 beslist in het voordeel van Ibrahim Habsade. Na een periode van relatieve rust kwam het op 6 juni 2004 in Baidoa wederom tot gevechten tussen milities van de Hadame (Madobe) en Leysan (Habsade) subclans. Aanleiding vormde een dispuut over de opbrengst van het openbaar vervoer. Drie burgers en twee milities waren hiervan het slachtoffer. In Dinsor in de provincie Bay raakten eind mei leden van de Luway en Dabare, subclans van de Rahanweyn/Digil-Mirifle, met elkaar slaags na onenigheid over het gebruik van land. Op 6 juni werd gemeld dat de gevechten die zich in de omgeving van de stad verspreidden, tot dan toe 25 slachtoffers hadden gemaakt. De gevechten begonnen opnieuw op 17 augustus waarbij 20 doden vielen⁷⁷. Bij clangevechten in Bioley in de provincie Bakool op 13 juni 2004, vielen vijf doden en tien gewonden.

Galgadud

Vanwege het geweld dat sinds maart 2003 in het noordwestelijke deel van de provincie Galgadud in Centraal-Somalië - te weten het gebied ten westen van de verbindingsweg tussen Abud Waq en Heral - voortduurt, moet dit gebied tot het relatief onveilige gebied worden gerekend. De heerschappij over land en waterbronnen bleef de inzet van gevechten tussen clans van de Darod/Marehan en die van de Dir. Na gewapende confrontaties op 13 maart 2004 in de dorpen

---

⁷⁶ IRIN persberichten, 16 en 20 september 2004.

⁷⁷ IRIN persbericht, 17 augustus 2004.

Dhegafiin en Wahara Adeeys, waarbij 38 doden vielen en meer dan 20 mensen gewond raakten, beleefde het conflict op 18 maart 2004 een nieuw dieptepunt: bij gevechten in Herale vielen meer dan 70 doden en 120 gewonden. Oproepen van clanoudsten en van clanleden uit het buitenland de strijd te beëindigen, hebben nog niet het beoogde resultaat opgeleverd.

Begin maart 2004 was een dispuut over het gebruik van land de oorzaak van een hevig gevecht tussen milities van de Hawiye/Habr Gedir subclans Duduble en Suleiman in Hingudud in het zuidoosten van de provincie Galgadud. 25 mensen vonden de dood en 35 raakten gewond.

Lower en Middle Juba

Begin maart 2004 verdreven milities van de Rahanweyn/Tuni clan leden van de Hawiye/Sheikhal clan uit het dorp Haramka in het Jilib district van de provincie Lower Juba. De gevechten tussen beide clans om de heerschappij in het gebied bleven met tussenpozen tot eind mei voortduren, waarbij in totaal 39 doden vielen en 60 mensen gewond raakten.

Lower en Middle Shabelle

Milities van de Murosade clan en van de Hawiye/Habr Gedir/Ayr subclan stonden op 8 juni 2004 tegenover elkaar in Afgoie in de provincie Lower Shabelle. De aanleiding van het conflict, waarbij zeven doden en 20 gewonden vielen, betrof het eigendom van een boerderij in de directe omgeving van het dorp. In Ged Madowley vonden op 28 juni 2004 wraakacties plaats tussen de Abgal/Warsangeli subclan en de Garre clan waarbij negen mensen om het leven kwamen.

Gedo

In Bula Hawa in de provincie Gedo, op de grens met Kenia (Mandera) braken op 11 mei 2004 gevechten uit tussen Darod/Marehan subclans Reer Hasan en Eli Dheere. Het conflict betrof de benoeming van een nieuw districtshoofd die tegenstand van de Reer Hasan opriep. Begin juni had het geweld 60 slachtoffers geëist en waren er 52 gewonden. Meer dan 2.000 inwoners vluchtten de grens over naar de Keniaanse plaats Mandera.

Hiiran

In de provincie Hiiran kwam het weer tot botsingen tussen de traditionele vijanden Hawiye/Hawadle en Hawiye/Galjaal. De conflicten zijn terug te voeren op het gebruik van land en waterbronnen en concentreerden zich in en rond de stad Beled Weyne. Het geweld eiste de afgelopen maanden in totaal 40 slachtoffers. Beide clans hebben een deel van de stad in handen; de Hawadle bevinden zich aan de oostkant van de rivier, de Galjaal aan de westkant.

2.3.2 Het relatief veilige deel van Somalië

Somaliland

In de verslagperiode hebben zich in Somaliland geen gewapende confrontaties van substantiële omvang voorgedaan. Als eerder beschreven in paragraaf 2.2 werd Somaliland op 19 maart 2004 opgeschrikt door een aanslag op drie GTZ hulpverleners op de weg van Berbera naar Hargeisa. Hierbij werd een Keniaanse medewerkster gedood en raakten de anderen zwaar gewond. De vijf daders, allen Somaliërs uit Mogadishu, konden door de politie bij de grens met Ethiopië worden gearresteerd. De Somalilandse minister van Binnenlandse Zaken maakte bekend dat de daders van de aanslag op de GTZ hulpverleners banden hebben met de islamitische beweging Al-Ittihad (zie verderop in deze paragraaf). Eind juli ontsnapten een Sudanese en een Zuidafrikaanse gastdocent, die aan de universiteit van Somaliland zijn verbonden, in Boroma aan een aanslag. De daders wisten te ontkomen⁷⁸. De meeste NGO's en internationale organisaties hebben voor hun stafleden reisrestricties afgekondigd (zie paragraaf 2.2).

In Somaliland liggen nog steeds honderdduizenden landmijnen en onontplofte explosieven. Internationale hulporganisaties en de Somalilandse autoriteiten hebben in de afgelopen tien jaar middels een breed scala aan activiteiten dit probleem aangepakt: door bewustwordingscampagnes zijn mensen geïnformeerd over de risico's van mijnen en explosieven; burgers krijgen een financiële beloning indien zij de explosievenopruimingsdienst waarschuwen dat zij een explosief hebben gevonden; tienduizenden explosieven en grote stukken land⁷⁹ zijn inmiddels opgeruimd; andere stukken land zijn afgezet als gevaarlijk gebied. Desondanks worden jaarlijks 100 tot 150 mensen verwond of gedood door mijnen en andere explosieven.⁸⁰

Sool en Sanaag

In paragraaf 2.2 over de politieke ontwikkelingen werd gemeld dat de spanning tussen Somaliland en Puntland over hun beider aanspraak op de provincies Sool en Sanaag in de verslagperiode tot gewapende confrontaties heeft geleid. Op 23 september 2004 vielen drie gewonden bij gevechten tussen verkenningsseenheden van beide zijden in Abeseoly (nabij Las Anod, de hoofdstad van de provincie Sool). Op 29 oktober 2004 kwam het tot een kortdurend maar hevig treffen bij het dorp Adi Adeye (20 kilometer ten noorden van Las Anod) waarbij volgens

---

⁷⁸ ECLO-Mog Press Review, 28 juli 2004.

⁷⁹ In september 2003 hadden de internationale hulporganisaties HALO Trust, Danish Demining Group en Saint Barbara Foundation in totaal 115 miljoen m² land schoongeveegd.

⁸⁰ UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001, p. 64-65. ; Police Explosive Ordnance Destruction 20/9/03; Halo Trust 22/9/03; UNDP 20/9/2003.

onbevestigde berichten meer dan honderd militairen zouden zijn gesneuveld.⁸¹ Beide zijden eisten de overwinning op en beschuldigden elkaar ervan met de strijd te zijn begonnen. Op 18 november werd bericht dat in het dorp Qarar gevechten plaatsvonden waarbij twee slachtoffers en vier gewonden vielen. Onbekend is wat de oorzaak van het treffen is geweest.⁸²

In de verslagperiode hebben zich voor zover bekend geen gevechten voorgedaan tussen clans in Sool en Sanaag. Wel was er van tijd tot tijd sprake van intra-clan vergeldingsacties. Zo vielen vijf doden bij gevechten tussen twee Dulbahante subclans in Dagaag, nabij Las Anod op 13 en 14 april 2004.

Ondanks de hierboven beschreven gewapende confrontaties worden de provincies Sool en Sanaag in dit ambtsbericht tot de relatief veilige gebieden gerekend. Reden hiervoor is dat slechts sporadisch gevechten tussen militaire eenheden hebben plaatsgevonden in een geografisch zeer beperkt gebied (te weten nabij Las Anod) en dat daarbij voor zover bekend geen burgerslachtoffers zijn gevallen.

Puntland

In Puntland was in de afgelopen periode evenmin sprake van gewapende conflicten van substantiële omvang. Wel was en is er in en rond de havenplaats Bosasso sprake van onrust, mede als gevolg van spanning tussen de Dashishe en de Ali Soleiban subclans. Daarnaast bestond bij de politie ontevredenheid omdat agenten al meer dan zes maanden geen salaris hadden ontvangen.

Op 23 mei 2004 kwamen twee politieagenten om bij een ruzie tussen leden van Majerteen clans over een stuk land aan de rand van Bosasso.

Op 28 juni 2004 werd de burgemeester van Bosasso, Mohamed Saeed Aden (Dashishe clan van de Darod clanfamilie) vermoord. De commissaris van politie, Ali Hussain Gasod (Ali Soleiban clan, eveneens van de Darod clanfamilie), die hem vergezelde, kwam bij de aanslag eveneens om. De gemeentesecretaris raakte zwaar gewond. De moordenaar wilde - voor zover bekend - zijn broer (Ali Soleiban clan) wreken, die in maart door een Dashishe clanlid werd vermoord. De daders zijn voortvluchtig.

Eind juli werd in Bosasso een Somalische zakenman vermoord⁸³. Nadien kwam het op straat een paar keer tot confrontaties tussen politie en onruststokers die op roof en diefstal uit waren. Hierbij zijn voor zover bekend geen doden of gewonden

---

⁸¹ IRIN perbericht, 1 november 2004. ECLO-Mog van 1 november 2004 bericht over het treffen op 29 oktober 2004 zonder melding te maken van slachtoffers. ARADA persbericht van 30 oktober 2004 geeft aan dat Somaliland bekend had gemaakt dat 60 militairen van Puntland waren gesneuveld en vijf van Somaliland.

⁸² ARADA persbericht, 18 november 2004. Aangehaalde bronnen geven tegenstrijdige informatie over het ontstaan van deze confrontatie: het zou gaan om politieke spanning of ruzie over het gebruik van land en water.

⁸³ Over het motief van de moord danwel over dader(s) werd geen informatie ontvangen.

gevallen. Het Rode Kruis heeft naar aanleiding van de recente moorden en de daaruit voortkomende onrust besloten om haar activiteiten in Bosasso (distributie van medicijnen) op te schorten⁸⁴.

*Galkayo*⁸⁵

Galkayo, de hoofdstad van de provincie Mudug, wordt door de zogeheten *green line* verdeeld. Het noorden, dat 4/5 deel van de stad beslaat, wordt door de Darod/Majerteen/Omar Mahamoud gedomineerd. Het zuiden, dat 1/5 deel beslaat, wordt door de Hawiye/Habar Gedir/Sa'ad gedomineerd. Alleen het noorden van Galkayo hoort bij Puntland. Voor de Sa'ad en Majerteen kan het risico's opleveren indien zij naar het stadsdeel van de ander toegaan.

Galkayo kent een zeer gemêleerde bevolking: in heel Galkayo zijn ook mensen van tal van andere clans en minderheidsgroepen woonachtig. Zo wonen in het noorden ook veel Bantu en bijvoorbeeld Lel Kese en Arab Zara. Ook in het zuiden wonen Bantu. Daarnaast zijn er onder andere Rahanweyn, Tumal, een paar Ajuraan en meer dan 5.000 Midgan. Er zijn veel huwelijken tussen de verschillende groepen (bijvoorbeeld tussen Bantu en Rahanweyn of tussen Midgan en Tumal); soms zelfs tussen een Somali clan en een minderheidsgroep, bijvoorbeeld tussen een Midgan en een Darod of tussen een Bantu en een Majerteen.

In 1991 raakten in Galkayo de Hawiye en Darod met elkaar in gevecht. Sinds de vredesakkoorden van 1993 hebben zich echter in Galkayo geen grootschalige gevechten meer voorgedaan. Meestal worden conflicten tussen de clans door onderhandelingen in plaats van het organiseren van een militie beslecht, doch kortstondige conflicten (vanwege onder andere bloedwraak en kamelendiefstal) komen in Galkayo tussen deze clans met enige regelmaat voor.

De meeste dezerzijds geraadpleegde bronnen zijn van mening dat criminaliteit in Galkayo vaker voorkomt dan in de rest van Puntland. Minimaal een keer per week doet zich een incident voor, meestal diefstal (waaronder kamelendiefstal), maar soms ook verkrachting en moord. In 2003 behandelde het ziekenhuis van Galkayo 961 patiënten die als gevolg van geweld verwondingen hadden opgelopen, in meerderheid schotwonden.⁸⁶ Zoals gezegd, is tussen de (sub-)clans met enige regelmaat sprake van onderlinge afrekeningen. Volgens de traditie mag moord of kamelendiefstal met moord vergeld worden, in geval de clans onderling niet tot overeenstemming komen over compensatiebetalingen. Ook komt het voor dat minderheden het slachtoffer worden van criminele clanleden. Daarnaast vindt regelmatig geweld plaats tussen en binnen minderheidsgroepen (zie hieronder).

---

⁸⁴ ECLO-Mog Press Review, 20 en 27 juli 2004.

⁸⁵ Médecins Sans Frontières (MSF) Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004.

⁸⁶ MSF Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004.

Voorts wordt een deel van de criminaliteit gepleegd door drugs⁸⁷ - en alcoholverslaafden.⁸⁸

De *green line* is gevaarlijker dan andere delen van de stad, maar incidenten kunnen zich overal voordoen. Voor de burgeroorlog was er aanmerkelijk minder criminaliteit, omdat de autoriteiten effectieve controle uitoefenden en in voorkomende gevallen ingrepen, tezamen met de clanoudsten. Er was een effectieve politiemacht in Galkayo, die aan beide zijden van de *green line* werkzaam was. Rond 2000 hebben de autoriteiten in Mogadishu daar echter een einde aan gemaakt, omdat zij bang waren dat op deze wijze Zuid-Galkayo binnen de invloedssfeer van het noorden zou worden getrokken. De politie van Noord-Galkayo werkt sindsdien nog wel samen met de clanoudsten uit Zuid-Galkayo.

De *green line* is een soort niemandsland van circa 2 kilometer breed dat dwars door de stad loopt.⁸⁹ Vanwege de nabijheid van de markt is het land hier nog steeds veel waard voor winkeleigenaars. Aangezien minderheden traditioneel werkzaam zijn als kleine zelfstandigen (kappers, leerbewerkers, smeden et cetera) wonen veel van hen in het gebied van de *green line*. Iedere verkoper op de markt heeft gewapende bewakers. Tussen marktlui aan weerszijden van de *green line* bestaat een goede relatie.

De minderheden Midgan en Tumul zijn thans goed bewapend in Galkayo, en –in mindere mate- ook op het platteland van Mudug. Binnen de Midgan (meer dan 5.000 personen in Galkayo) is sprake van een proces van emancipatie en bewustwording. De Midgan beschikken over een affiliatie met een van de clans⁹⁰ en genieten daardoor in belangrijke mate clanbescherming. Inmiddels hebben ze echter een eigen leider aangewezen en zijn ze steeds beter in staat zichzelf te beschermen en zich onafhankelijker op te stellen. Ook bij de lokale autoriteiten hebben de Midgan een steeds belangrijker stem, hoewel zij vooralsnog alleen lagere functies bezetten.

De Bantu en Rahanweyn daarentegen beschikken niet over dergelijke clanbescherming en zijn slechts licht bewapend (de Bantu dragen doorgaans grote messen). Veel van de agressie jegens de Bantu en Rahanweyn komt van de kant van de Midgan. De vele relaties tussen deze groepen (veel familie- en zakelijke relaties) kunnen conflictstof opleveren. Daarnaast zijn er geregeld gevechten tussen Bantu onderling. De Bantu zijn onderverdeeld in vele, sterk rivaliserende subgroepen.

---

⁸⁷ Hiermee wordt geen qat bedoeld.

⁸⁸ Drugs- en alcoholverslaving komen volgens verschillende bronnen (aanzienlijk) vaker voor onder ontheemden dan bij de rest van de bevolking. O.a. UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the Independent Expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003, p. 17.

⁸⁹ Amnesty International (AI) Nederland, brief van 27 mei 2004.

⁹⁰ Midgan uit Zuid-Galkayo hebben een affiliatie met de Hawiye; Midgan uit Noord-Galkayo met de Majerteen.

Discriminatie door de clans, maar ook door groepen als de Midgan, tegenover ontheemden en minderheden als de Bantu vindt plaats, onder andere door de politie (zie hieronder) en op het gebied van gezondheidszorg.⁹¹

Zuid-Mudug en de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië

In de verslagperiode werden geen berichten ontvangen over gewelddadige gebeurtenissen in het zuiden van de provincie Mudug. Dit geldt eveneens voor de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië, waar de leden van de Bajuni minderheid met de Darod/Marehan woonachtig zijn.⁹²

2.3.3 Clanbescherming, criminaliteit en effectiviteit politie in relatief veilige gebieden

Clanbescherming

Na het wegvallen van de centrale overheid in Somalië en daarmee haar rol in het handhaven van de veiligheid, nam het belang van de clan(familie) in de bescherming van het individu toe. Na het uitbreken van de burgeroorlog zocht een groot aantal ontheemden bescherming in hun traditionele clangebied dan wel in het gebied van de clan waarmee de eigen groep een patroon/cliënt-relatie kent. Met name in het relatief veilige gebied van Somalië, waar regionale en lokale besturen er in toenemende mate in slagen de veiligheid te handhaven, is de noodzaak van bescherming door de clan(familie) afgenomen en zijn de mogelijkheden om buiten de eigen traditionele clangebieden te leven, als 'gast' van de ter plekke dominante clan⁹³, toegenomen. Dit wil uiteraard niet zeggen dat de rol van de clan(familie) is verdwenen.

De clan(familie) speelt weliswaar van oudsher een centrale rol in de Somalische samenleving, maar zeker niet op een altijd voorspelbare, vaste en statische wijze. Ten eerste hangt het niveau waarop de clan gemobiliseerd wordt af van de situatie die het hoofd geboden moet worden. Of een beroep kan worden gedaan op de loyaliteit van de familie, de subclan, de clan of de clanfamilie in een specifieke situatie hangt ervan af of de belangen die op het spel staan de familie dan wel de

---

⁹¹ Ontheemden en minderheden hebben gelijke rechten op toegang tot het ziekenhuis. Echter, als gevolg van discriminatie door met name de Majerteen, wordt in de praktijk de toegang tot gezondheidszorg tot op zekere hoogte belemmerd. Zo meldt MSF Holland dat Majerteen in de wachtkamer voordringen omdat ze het niet acceptabel vinden te moeten wachten omdat bijvoorbeeld een Bantu eerder aan de beurt is. MSF Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004.

⁹² Home Office, Immigration and Nationality Directorate, *Operational Guidance Note Somalia, (version 6)*, mei 2004.

⁹³ Ken Menkhaus, *Somalia: a Situation Analysis*, 2000, p. 10.

subclan of nog hogere clanverbanden aangaan (een Somalisch gezegde luidt: "Ik tegen mijn broer, mijn broer en ik tegen de clan, de clan en ik tegen de wereld").

Ten tweede kan de clanafstamming van een persoon of groep aangepast worden aan veranderde omstandigheden. Clanafstamming kan immers niet alleen als een antropologisch gegeven maar ook als een politieke stellingname worden gezien. Zowel individuen als groepen kunnen aansluiting zoeken bij een andere clan dan de eigen clan. Indien zij geaccepteerd worden, hebben ze de zogenaamde 'shedad'-status; na verloop van tijd raken ze geïntegreerd in de nieuwe clan en passen ze hun stamboom aan om de nieuwe situatie te weerspiegelen.⁹⁴

Ten derde zijn er naast de banden met de eigen, vaderlijke, clan ook banden met de clan van de moeder, de echtgeno(o)t(e) en eventueel de huwelijkspartners van de kinderen. Op deze banden kan veelal in tijd van nood een beroep worden gedaan.

Ten vierde zijn de oude regels aan verandering onderhevig als gevolg van verstedelijking en oorlogsgeweld. In de steden zijn andere netwerken met leden van verschillende clans van belang geworden naast de clan: school- en beroepsgenoten, buurtgenoten, zakenpartners etc. Door de oorlog zijn evenwel tegenstellingen tussen clans vaak weer aangescherpt.

Specifiek ten aanzien van de landbouwende Somali clanfamilies Rahanweyn en Digil geldt dat zij, anders dan de nomadische Somali, eerder georganiseerd zijn op basis van de woonplaats (het dorp) dan op basis van clanafkomst.⁹⁵

In deze context is het derhalve moeilijk algemene uitspraken te doen met betrekking tot de vraag in welke omstandigheden een individu clanbescherming nodig heeft dan wel er op kan rekenen die te verkrijgen.

Doorgaans heeft elke Somali het eigen clangebied waar hij in principe wordt beschermd tegen geweld van andere (sub)clans. Indien het eigen clangebied is gelegen in het relatief onveilige gebied kan hij/zij echter wel te vrezen hebben voor algehele onveiligheid als gevolg van conflicten met andere clans of banditisme.

*Criminaliteit en effectiviteit politie*⁹⁶

---

⁹⁴ O.a. UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001, p. 149.

⁹⁵ I.M. Lewis, *Peoples in the Horn of Africa*, 1994.

⁹⁶ Gebaseerd op o.a. MSF Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004; UNDP Somalia, *Rule of Law and Security Programme: Progress Report January-June 2003*; UNDP, *Human Development Report Somalia 2001*; Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terroris*, maart 2004.

Zeker vergeleken met andere landen in Afrika (zoals Kenia), komt criminaliteit in de relatief veilige gebieden weinig voor volgens alle dezerzijds in Somalië geraadpleegde bronnen.⁹⁷ Zo laten marktkooplui hun koopwaar ‘s avonds gewoon in hun kraam liggen wanneer zij naar huis toe gaan, omdat ze er op vertrouwen dat er niets gestolen zal worden.⁹⁸ Wel komt het met enige regelmaat voor dat conflicten tussen families, dikwijls over begrenzing van hun land, hoog oplopen.⁹⁹ Soms leiden dergelijke conflicten zelfs tot bloedwraak.¹⁰⁰

In het algemeen zijn de lokale en regionale besturen in de relatief veilige gebieden in staat de openbare orde te handhaven, zonodig met behulp van de politie.¹⁰¹ In de Somalische samenleving is rechtshandhaving (van het traditionele –en shari’a recht) overigens altijd al¹⁰² primair het domein geweest van clanoudsten, dorpsoudsten, imams en andere gemeenschapsleiders, waardoor het wegvallen van de centrale structuren niet heeft geleid tot een volledige ineenstorting van het systeem van handhaving van recht en openbare orde.¹⁰³

De grote sociale controle in combinatie met het systeem van compensatieregelingen (de diya) hebben een duidelijke preventieve werking. Immers, wanneer een clanlid een misdaad pleegt tegen een lid van een andere (sub)clan, kan het slachtoffer in principe niet alleen de dader, maar ook diens familie in brede zin, en zonodig ook de (sub)clan, verantwoordelijk stellen. Doorgaans zullen de groepen onderling een compensatieregeling overeenkomen, bijvoorbeeld door het gestolen goed terug te geven en/of geld of een aantal kamelen of geiten aan (de familie van) het slachtoffer te geven. Indien (de clan van) de dader niet bereid is compensatie te betalen, kan het slachtoffer zonodig een beroep doen op de steun van familie en clan om de compensatie af te dwingen, of anders te retaliëren (bloedwraak).¹⁰⁴

---

⁹⁷ Hetzelfde stelt Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004.

⁹⁸ Dezerzijds is niet bekend of dit ook voor Galkayo geldt; het geldt in ieder geval wel voor de rest van Puntland en Somaliland.

⁹⁹ Somalië kent geen kadaster, waar landeigendom wordt geregistreerd. Om de vele conflicten over landeigendom te beperken, helpt UNDP Somaliland om een kadaster op te zetten.

¹⁰⁰ Bloedwraak wordt in Somalië niet als een criminele daad beschouwd, omdat op basis van lokaal recht en de tradities bloedwraak gerechtvaardigd is.

¹⁰¹ Bij rechtshandhaving wordt voornamelijk gebruik gemaakt van het traditionele – en shari’a recht. Zie paragraaf 3.1 voor meer informatie hierover.

¹⁰² Dus ook vóór het uitbreken van de burgeroorlog.

¹⁰³ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004, hoofdstuk 1.

¹⁰⁴ Bij een enquête van UNICEF werd op de vraag hoe gehandeld zou worden indien een 14-jarige jongen een moord had gepleegd, door 47% geantwoord “clanbijeenkomen en compensatie slachtoffer”; ruim 25% antwoorde “ traditionale rechtbank en compensatie slachtoffer”; 10% “Somalische rechtbank en gevangenis”; 6% “retaliatie door de clan van het slachtoffer door de dader te vermoorden”; 5% “inschakelen religieuze leider om uit koran te prediken”. UNICEF Somalia, *A study on child protection in Somalia*, juli 2003, p. 37.

Deze traditionele vorm van rechtshandhaving is naar zijn aard veel minder effectief wanneer het slachtoffer lid van een minderheidsgroep is, dan wel van een kleine, slecht bewapende clan. In dat geval heeft het slachtoffer immers niet de bijstand van een hele clan als “stok achter de deur”, met behulp waarvan desnoods met geweld compensatie kan worden afgedwongen. Met name ontheemden en onbewapende minderheden, zoals de Bantu, vormen hierdoor een kwetsbaar doelwit voor criminelen. Dit geldt in mindere mate voor de Midgan, die zoals gezegd dankzij hun affiliatie met een bepaalde clan in belangrijke mate clanbescherming genieten¹⁰⁵ en die dikwijls zelf ook over (lichte) wapens beschikken.

Dit betekent geenszins dat een clan een crimineel uit eigen gelederen onder alle omstandigheden zal beschermen indien het slachtoffer “maar” van een minderheid is. Ernstige misdrijven als verkrachting en moord¹⁰⁶ vormen een dusdanig grote inbreuk op de traditionele normen en waarden van de gemeenschap, dat de clan in veel gevallen zelf ook bestraffing van de dader wenselijk zal achten.¹⁰⁷ Voor dergelijke misdaden kan een clanlid zelfs door de gemeenschap worden verstoten (een van de ergst mogelijke sancties in de Somalische context).

In de relatief veilige gebieden kan eenieder voor bescherming een beroep doen op de politie. De politie neemt daadwerkelijk actie als hun hulp wordt ingeroepen en is over het algemeen redelijk effectief. In sommige gevallen grijpt de politie echter niet meteen in, maar probeert de politie in eerste instantie een oplossing te vinden via de traditionele mechanismen, eventueel tezamen met clanoudsten en andere gemeenschapsleiders. Bij de politie van een bepaalde stad zijn leden van alle daar woonachtige clans werkzaam, benevens enkele leden van minderheidsgroepen en een klein aantal vrouwen (in Somaliland meer dan in Puntland).¹⁰⁸ Soms, bijvoorbeeld bij een geschil tussen clans over landeigendom, wordt de effectiviteit van de politie beperkt doordat deze zich via clanlijnen verdeelt en zodoende niet meer als onafhankelijke derde kan ingrijpen.

Volgens de meeste dezerzijds geraadpleegde bronnen is bij de politie sprake van discriminatie tegen minderheden en ontheemden. Het komt echter zelden voor dat de politie ronduit weigert om actie te ondernemen. In geval een ontheemde of minderheid slachtoffer is van criminaliteit in de zin van bijvoorbeeld diefstal of een geweldsmisdrijf, zal de politie doorgaans redelijk adequaat optreden, hoewel het aannemelijk is dat de politie dan minder hard haar best zal doen dan voor lokale bewoners behorend tot de clans. Echter, indien sprake is van een geschil met een clanlid over bijvoorbeeld landeigendom of achterstallige betalingen voor

---

¹⁰⁵ Dit geldt in principe niet als de dader afkomstig is van de clan waarmee de Midgan is geaffilieerd.

¹⁰⁶ Bedoeld wordt moord om andere redenen dan bloedwraak.

¹⁰⁷ In de relatief veilige gebieden zijn de traditionele normen en waarden nog grotendeels intact. Dit in tegenstelling tot de relatief onveilige gebieden.

¹⁰⁸ Onbekend is of het hier vrouwen van dominante clans betreft.

geleverde diensten, is de kans groot dat de politie partij zal kiezen voor het clanlid. In een enkel geval zijn er aanwijzingen dat politieagenten zelf misdaden begingen tegen ontheemden of minderheden.¹⁰⁹

In heel Somalië geldt dat de politie slecht getraind is en nauwelijks over uitrusting beschikt. Corruptie is binnen de politie alom aanwezig.¹¹⁰ Als gevolg van het wapenembargo is het in principe niet toegestaan uniformen of andere uitrusting te leveren voor politieagenten in Somalië.¹¹¹ Mede hierdoor beschikt slechts een klein deel van de politie over uniformen, waardoor agenten niet altijd goed herkenbaar zijn. In zowel Somaliland als Puntland is het overigens voor burgers verboden in het openbaar wapens te dragen (hoewel bijna iedere Somaliër thuis wel een wapen bezit).

Somaliland beschikt over ongeveer 15.000 politieagenten, aangevuld met Darawish (militaire politie). UNDP verzorgt sinds enkele jaren training, onder andere over de mensenrechtennormen die bij arrestatie en detentie in acht genomen dienen te worden. Ook is een politieacademie opgericht.¹¹² In Bosasso bestaat de politie uit circa 8.000 manschappen, aangevuld met enige Darawish. Alle in Bosasso aanwezige clans zijn in de politie vertegenwoordigd. Daarnaast werkt een handjevol leden van de Bantu minderheid bij de politie. Ook werken enkele vrouwen bij de politie. Volgens alle in Bosasso geraadpleegde bronnen onderneemt de politie daadwerkelijk actie als deze om hulp wordt gevraagd. In de meeste gevallen van gerapporteerde criminaliteit (doorgaans diefstal, beroving) is de politie echter niet in staat gebleken de dader(s) op te sporen en aan te houden. In Galkayo beperkt de politie zich tot het ingrijpen bij reguliere criminaliteit; zij mengt zich niet in clandisputen en vergeldingsacties.

Om bovengenoemde redenen kan in algemene zin gesteld worden dat achtergestelde groepen zoals minderheden en ontheemden vaker dan gemiddeld

---

¹⁰⁹ MSF Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004.

¹¹⁰ US Department of State, Somalia *Country report on human rights practices* 2003, 25 februari 2004.

¹¹¹ Verschillende regeringen en bedrijven hebben een paar jaar geleden een pleidooi gehouden voor het toestaan van de export van uniformen en andere politie-uitrusting (niet zijnde wapens) naar Somalië. Het VN panel van experts, dat rapporteert over naleving van het wapenembargo, oordeelde echter dat dergelijke export onder het wapenembargo verboden is, omdat ook uniformen e.d. zouden "bijdragen aan de algehele effectiviteit van gevechtseenheden". Zie UN Security Council, *Report of the Panel of Experts on Somalia*, S/2003/1035, 4 november 2003, p. 17-18. Overigens heeft UNDP wel circa 600 uniformen ter beschikking mogen stellen aan door hen getrainde agenten in Somaliland, Kismayo en Jowhar. Zie UNDP Somalia, Rule of Law and Security Programme: *Progress Report January-June 2003*.

¹¹² Overigens vindt ook training plaats van Openbaar Ministerie, advocatuur en rechterlijke macht. UNDP Somalia, Rule of Law and Security Programme: *Progress Report January-June 2003*.

slachtoffer van criminaliteit worden. Bovendien krijgen zij aanmerkelijk minder vaak dan gemiddeld genoegdoening, in de zin van schadeloosstelling en bestraffing van de dader.

2.3.4 Grensoverschrijdende criminaliteit en terrorisme

Transnationale criminaliteit

Zoals gezegd, is de criminaliteit in Somalië zelf dankzij rechtshandhaving door gemeenschapsleiders in recente jaren minder omvangrijk geweest dan verwacht zou kunnen worden in een land waar het centrale gezag is verdwenen. In de afgelopen tien jaar is gaandeweg steeds meer macht overgegaan van de krijgsheren en militia naar de zakenlieden, islamitische bewegingen als Al-Islah, clanoudsten en NGO's. In Mogadishu lag het omslagpunt in 1999; sinds die tijd weten de zakenlieden hun handel te beschermen door de kleinschalige criminaliteit in Mogadishu beperkt te houden, met behulp van de militia die zij hebben weggekocht bij de krijgsheren. Tegelijkertijd zorgen zij er voor dat de straffeloosheid van kracht blijft voor hun eigen grootschalige, dikwijls transnationale criminaliteit, waaronder misdrijven tegenover de burgerbevolking, dwangarbeid, onteigening, valsmunterij, geld witwassen, smokkel, piraterij, en verduistering van belastinggeld en buitenlandse hulp.¹¹³ Dankzij de hechte diaspora (naar schatting 1 miljoen Somaliërs leven in het buitenland) hebben kwaadwillenden de beschikking over een wereldwijd netwerk voor smokkel van mensen¹¹⁴, wapens, drugs, geld en goederen.

Wapenhandel

Vrijwel alle Somalische milities bleven - ook tijdens de vredesbesprekingen - wapens en munitie uit buurlanden ontvangen, zulks in strijd met het wapenembargo dat in 1992 van kracht werd.¹¹⁵ Onderzoek¹¹⁶ wijst uit dat de handel in wapens en munitie vooral via handelaren in Jemen plaatsvindt. Het gaat om relatief goedkope, lichte wapens die in vissersboten of tezamen met andere lading in kleine vliegtuigen naar Somalië worden overgebracht. Ook vanuit Ethiopië worden via de vrijwel onbewaakte landgrens wapens Somalië binnen gebracht. Binnenslands geldt Mogadishu als de markt- en distributieplaats waar

---

¹¹³ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terroris*, maart 2004.

¹¹⁴ In geval van mensensmokkel naar Europa reizen de Somalische migranten doorgaans tegens kostprijs (gemiddeld zo'n USD 5.000-10.000) via een Somalisch netwerk, met behulp van paspoorten van tot EU-burger genaturaliseerde Somaliërs (als *look-alike*, of met behulp van foto-substitutie). O.a. The Irish Times, *Desperate parents want children sent to Europe*, 18 januari 2003; NRC Handelsblad, *Meer misbruik paspoorten voor mensensmokke*, 5 oktober 2004.

¹¹⁵ VN-resolutie 751, 1992.

¹¹⁶ UN Security Council, *Report of the panel of experts on violations of the arms embargo against Somalia*, 4 november 2003.

militieiders hun wapentuig kopen. Het onderzoek geeft voorts aan dat de financiering van wapens vaak geschiedt uit de opbrengst van exportbelasting, havengelden, de export van houtskool, piraterij en het ‘beheer’ van lokale vliegvelden. De onderzoekscommissie concludeerde voorts dat een meer effectieve controle op het reeds bestaande wapenembargo noodzakelijk is, waarbij voor de buurlanden van Somalië en de lidstaten van de Afrikaanse Unie een belangrijke rol is weggelegd. De commissie deed tevens een beroep op de internationale donoren om de AU hierbij technische en materiële assistentie te verlenen¹¹⁷.

Op 16 december 2003 besloot de Veiligheidsraad van de VN een waarnemerscommissie te benoemen die overtreding van het wapenembargo voor Somalië in kaart moest brengen. Deze rapporteerde op 11 augustus 2004 dat in- en uitvoer van wapens ongehinderd door blijft gaan. Met name Somalische zakenlieden spelen bij de handel in wapens een prominente rol. Wapens worden thans vooral via zee en over de weg Somalië binnen gebracht en in mindere mate door de lucht.¹¹⁸

*Terrorisme en radicale islam*¹¹⁹

Met name na de aanslagen van 11 september, bestond bezorgdheid dat “failed state” Somalië, evenals Afghanistan ten tijde van de Taliban, gebruikt zou worden door terroristische organisaties als Al-Qaeda. In de praktijk is deze vrees slechts ten dele bewaarheid. Toch hebben de afgelopen jaren een toenemende betrokkenheid van Somalië bij internationaal terrorisme laten zien.¹²⁰

In 1990 werd in Somalië de islamitische beweging Al-Ittihad al-Islami¹²¹ opgericht.¹²² Mede vanwege de Somalische argwaan tegen en afkeur van

---

¹¹⁷ UN Press Release SC/7940, 2 december 2003.

¹¹⁸ UN Security Council, *Report of the monitoring group on violations of the arms embargo to Somalia*, 11 augustus 2004.

¹¹⁹ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004; Matt Bryden, *No quick fixes, coming to terms with terrorism, Islam and statelessness in Somalia*, juli 2003.

¹²⁰ Tenminste vier buitenlandse Al-Qaeda verdachten hebben gedurende langere tijd in Mogadishu bescherming genoten van machtige zakenlieden. De aanslagen op de Amerikaanse ambassades in Kenia en Tanzania (augustus 1998) en op een hotel in Mombasa¹²⁰ (december 2002) werden in Somalië voorbereid. Bij een mislukte Al-Qaeda aanslag op de Amerikaanse ambassade in Nairobi (juni 2003) waren voor het eerst Somalische en Keniaanse Somali als terroristen betrokken.

¹²¹ Ook wel: Al-Itixaad al-Islaami.

¹²² Medio jaren '70 startte dictator Siad Barre onder het mom van het socialisme een keiharde campagne tegen religieuze leiders. Degenen die de executies en arrestaties wisten te ontvluchten, kwamen in de Golfstaten onder invloed te staan van het wahabisme. Tweehonderd Somaliërs namen deel aan de jihad in Afghanistan. In de nadagen van Barre

islamitische extremisten leed de beweging de ene militaire nederlaag na de andere: in 1991 werden zij door generaal Aideed uit Kismayo verjaagd; in 1992 kwamen honderden aanhangers om bij een mislukte coup tegen de SSDF in Puntland; en in 1996 werd de rest van de beweging door Ethiopische troepen verslagen, in reactie op een aantal aanslagen door de Somali-Ethiopische tak van Al-Ittihad¹²³. In 1996 gooide Al-Ittihad het roer radicaal om. De beweging, die dwars door clanlijnen liep en in heel Somalië aanwezig was, organiseerde zich in cellen op het sub-clan niveau, die zich over het algemeen niet langer openlijk manifesteerden.¹²⁴ Van tijd tot tijd mengde Al-Ittihad zich toch weer in de politiek, onveranderlijk met slechte resultaten. Zo verloor Al-Ittihad veel geloofwaardigheid toen zij haar steun gaf aan de TNG in ruil voor een aantal ministersfuncties. De strategie is thans integratie in de lokale gemeenschap, teneinde van binnenuit de Somalische samenleving geleidelijkerwijs om te vormen tot een islamitische staat. Aanhangers van Al-Ittihad zijn inmiddels sterk vertegenwoordigd in het zakenleven, de rechterlijke macht, het onderwijs en de media.

De Verenigde Staten¹²⁵ en Ethiopië beschouwen Al-Ittihad als een terroristische organisatie. Ook in Puntland is de organisatie verboden. Eind 2001 bevroor de VS de tegoeden van de *Al-Barakaat Group of Companies*¹²⁶ wegens financiering en transacties ten behoeve van Al-Qaeda en Al-Ittihad.¹²⁷ Ook islamitische liefdadigheidsorganisaties als Al-Haramain, die in Somalië op grote schaal scholen en weeshuizen financierden, werden door de VS verdacht van banden met terroristische organisaties. In juli 2004 werd Al-Haramain door de VN op de lijst van terreurorganisaties plaatst.¹²⁸

Sinds 1992 heeft de militante tak van Al-Ittihad herhaaldelijk aanslagen gepleegd op buitenlandse hulpverleners. Recentelijk werd bekend dat Al-Ittihad-leden uit

---

keerden deze wahabisten terug naar Somalië, waar zij Al-Ittihad oprichtten. Matt Bryden, *No quick fixes, coming to terms with terrorism, Islam and statelessness in Somalia*, juli 2003.

¹²³ In de periode 1995-1996 zijn bomaanslagen op hotels en een markt in Ethiopië gepleegd, benevens moordaanslagen op hoge Ethiopische functionarissen en westerse hulpverleners.

¹²⁴ Er zijn echter grote regionale verschillen. In delen van Zuid-Somalië (bv. Gedo, Lower Juba) treedt Al-Ittihad wel op de voorgrond. In Somaliland zijn ze volledig ondergronds. In Sool en Sanaag zijn ze sterk aanwezig, evenals in Puntland. In Puntland roerden ze zich voor het laatst openlijk ten tijde van de machtsstrijd, waarbij zij Jama Ali Jama steunden; reden waarom president Yusuf – met steun van de VS en Ethiopië- sindsdien nog harder optreedt tegen leden van Al-Ittihad. In heel Somalië heeft Al-Ittihad overigens vooral aanhang onder de clan Darod.

¹²⁵ Al-Ittihad staat op de *Comprehensive List of Terrorists and Groups* van 23 september 2001.

¹²⁶ Omdat de meeste overboekingen vanuit het buitenland via dit bedrijf verliepen, was de sluiting van al-Barakaat in eerste instantie een grote klap voor Somaliërs. Andere Hawilaadkantoren namen de zaken echter al snel over.

¹²⁷ Bij onafhankelijke waarnemers bestaat echter twijfel of deze actie gegrond is geweest. Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004; Matt Bryden, *No quick fixes, coming to terms with terrorism, Islam and statelessness in Somalia*, juli 2003.

¹²⁸ NRC Handelsblad, *Sanctie tegen Al-Haramain*, 10 juli 2004.

Mogadishu verantwoordelijk waren voor de aanslag op de GTZ hulpverleners in Somaliland op 19 maart 2004. Dit zou ook het geval zijn geweest bij de moorden in oktober 2003 op het Italiaanse hoofd van een ziekenhuis in Boroma en op een Engels onderwijzersechtpaar in Sheikh, en bij de overval op een auto van WFP. Doel van de aanslagen was Somaliland in diskrediet te brengen en buitenlandse hulpverleners te verjagen.

Als gevolg van hun onzekere bestaan en het gebrek aan toekomstperspectieven, wenden Somaliërs zich in toenemende mate tot hun geloof voor steun de dagelijkse problemen het hoofd te bieden. Er is een duidelijke trend van islamisering en toegenomen druk in de samenleving om zich te conformeren aan islamitische gedragsregels. Hoewel de meerderheid van de Somaliërs nog steeds een sterk door het soefisme geïnspireerde, gematigde vorm van islam belijdt, zijn twee neo-fundamentalistische stromingen in opkomst: het salafisme (dan wel wahabisme), dat een extreem conservatieve, intolerante islamitische staat nastreeft; en de Moslim Broederschap, die een moderne, sociale, pluralistische islamitische maatschappij voor ogen staat. De belangrijkste beweging behorende tot die tweede stroming is Al-Islah.¹²⁹ Al-Islah is zowel op politiek als op sociaal terrein zeer actief, met name in Mogadishu.¹³⁰ Ook het grootste deel van de aanhangers van Al-Ittihad behoort tot deze stroming en niet tot de militante islam.

2.4 Sociaal-economische situatie

Volgens de UNDP 'Human Development Index' is Somalië een van de minst ontwikkelde landen ter wereld. Het inkomen per hoofd van de bevolking bedraagt circa 200 US dollar. In 2001 bezette Somalië de op twee na laatste plaats van 163 ontwikkelingslanden.¹³¹ Dit is grotendeels te wijten aan de burgeroorlog en het ontbreken van een centrale overheid gedurende de afgelopen dertien jaar. Sociale voorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg hielden, zeker in het zuiden, grotendeels op te bestaan, terwijl de productieve sectoren (voornamelijk veeteelt en landbouw) zwaar hebben geleden. De armoede werd vervolgens weer oorzaak

---

¹²⁹ Al-Islah heeft vooral Hawiye-aanhang. Andere bewegingen zijn Al-Wahda (vooral clan Issaq) en Majma al-'Uliima al-Islamiya.

¹³⁰ Al-Islah krijgt haar geld van islamitische liefdadigheidsorganisaties, de diaspora en deels door gebruikskosten in rekening te brengen voor geleverde diensten. In Mogadishu hebben 100.000 scholieren en 5.000 studenten hun onderwijs aan Al-Islah te danken. Daarnaast worden sociale diensten verleend, moskeeën gebouwd en investeringen in bedrijven gedaan. Al-Islah speelde een sleutelrol tijdens de Arta vredesconferentie en wist naar verluidt een kwart van de 245 TNA-zetels te bemachtigen (Al-Ittihad zou er 12 hebben). In mei 2003 liet Al-Islah voor het eerst haar (potentiële) politieke macht blijken, toen zij een vredesstaking organiseerde, waarbij alle scholen en ziekenhuizen hun deuren sloten en mensen deelnamen aan protestmarsen.

¹³¹ Alleen Niger en Sierra Leone staan nog lager. Overigens is de *Human Development Index* van Somalië sinds 1998 wel gestegen van 0.240 naar 0.282. In 1989-'90 bedroeg de index 0.303. Zie UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001.

van conflicten, bijvoorbeeld doordat jongeren bij gebrek aan werk of opleidingsmogelijkheden geen andere keus zagen dan zich aan te sluiten bij de militias. Ook leidden de armoede, de gebrekkige voorzieningen en de conflicten tot een grote uittocht van met name de beter opgeleide Somaliërs. De armoede treft vooral de kwetsbaren in de samenleving: met name alleenstaande vrouwen, ontheemden en leden van minderheidsgroepen. In meer algemene zin zijn eveneens kwetsbaar huishoudens die geen geld ontvangen van familie uit het buitenland, en dan in het bijzonder gezinnen die geheel afhankelijk zijn van loonarbeid¹³² en werklozen.

Werkloosheid is nog altijd een groot probleem. Er zijn onvoldoende banen voor de grote aantallen ontheemden, terugkerende vluchtelingen en ex-militieleden die geherintegreerd dienen te worden.¹³³ Daarnaast achten veel Somalische mannen met clanafkomst vele beroepen¹³⁴ niet in overeenstemming met hun status. Tal van beroepen zijn voorbehouden aan minderheidsgroepen (bouw, nijverheid, visserij, etc.), die hiermee in hun onderhoud voorzien.

De toegenomen consumptie van qat¹³⁵ werkt belemmerend op de economische ontwikkeling; niet alleen daalt de productiviteit, ook kost de aankoop van qat een groot deel van het gezinsinkomen. Een belangrijke economische rol in de Somalische samenleving is dan ook weggelegd voor vrouwen, hoewel dit zich tot op heden nog niet heeft vertaald in een brede aanwezigheid van vrouwen in hogere (overheids) functies.

Somalië herstelt thans langzaam van het in september 2000 door de Golfstaten ingestelde invoerverbod op alle soorten vee uit de Hoorn van Afrika, wegens infectie met *Rift Valley fever*. Tot 2000 exporteerde Somalië jaarlijks 3 tot 3,5 miljoen stuks vee, met een opbrengst van USD 120 miljoen.¹³⁶ De Verenigde Arabische Emiraten en Jemen hebben het verbod eind 2002 opgeheven. Naar Saudi-Arabië, voorheen de grootste afnemer, wordt (illegaal) via Jemen geëxporteerd.

---

¹³² Loonarbeid is een relatief onbetrouwbare bron van inkomsten. Bovendien zijn de lonen laag; doorgaans minder dan 1 US dollar per dag. Zie UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001.

¹³³ Zie paragraaf 4.2.2 voor een definitie van ontheemden en terugkerende vluchtelingen.

¹³⁴ Het betreft hier onder andere beroepen in de landbouw, visserij, nijverheid (bij voorbeeld kleermaker, kapper, schoenmaker) en de bouwsector.

¹³⁵ Qat is een milde drug. Het kauwen van verse qat-blaadjes vormt een traditie onder Somalische mannen. Er worden grote hoeveelheden ingevoerd uit Ethiopië en Kenia. In de afgelopen jaren is het gebruik door mannen in het land (onder andere Somaliland) aanzienlijk toegenomen. Ook heeft het Qatgebruik zich verbreid onder vrouwen en opgroeiende jeugd. Bron: Time Europe, 20 december 1999.

¹³⁶ In 1997-98 brak *Rift Valley Fever* uit onder het vee in de Hoorn van Afrika. Saudi-Arabië stelde een importverbod in, dat na 9 maanden weer werd opgeheven. Echter, toen in september 2000 100 mensen in Saudi-Arabië en Jemen stierven als gevolg van *Rift Valley Fever*, werd door de Golfstaten een importverbod op alle vee uit de Hoorn van Afrika ingesteld. UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001, p. 98.

Juist rond dezelfde tijd dat het importverbod werd ingesteld, brachten Somalische zakenmannen uit Mogadishu op grote schaal Somalische shillingen op de markt die zij zelf in het buitenland hadden laten drukken. Hierdoor ontstond hyperinflatie, waar met name de toch al kwetsbare groepen in de samenleving slachtoffer van werden.¹³⁷ In de afgelopen paar jaar is hierdoor de koopkracht van huishoudens zonder toegang tot buitenlandse valuta, afgenomen.¹³⁸

Somalische burgers blijven in hoge mate afhankelijk van geld dat zij van familieleden uit het buitenland ontvangen.¹³⁹ Jaarlijks wordt 0,8 tot 1 miljard US dollar overgemaakt, voor het merendeel via het systeem van informele financiële overmakingen, *hawilaad* genaamd.¹⁴⁰ De Somalische gemeenschap in Nederland maakt in een jaar ongeveer €25 miljoen naar Somalië over.¹⁴¹

Op initiatief en met steun van UNDP werd op 4 december 2003 in Londen de *Somali Financial Services Association* (SFSA) opgericht, een vereniging van 14 Somalische banken (waaronder Dahabshiil) die zich, naast het verzorgen van overmakingen, richt op technische ondersteuning van het kleinbedrijf in Somalië¹⁴².

Ondanks de vele problemen in Somalië heeft zich wel degelijk enige economische ontwikkeling voorgedaan. De belangrijkste inkomstenbron is het transitverkeer: vanuit Somalië worden de via de havens belastingvrij ingevoerde goederen geëxporteerd (dikwijls via de smokkelkanalen) naar de buurlanden. Daarnaast is de dienstensector (telecom, financiële transacties) sterk gegroeid. Ook heeft particulier initiatief van uit het buitenland terugkerende Somaliërs gezorgd voor enige economische opleving.¹⁴³ In Zuid-Somalië brachten Somalische investeerders (verenigd in de United Bottling Company) meer dan acht miljoen dollar bij elkaar voor een nieuwe frisdrankenfabriek die op 5 juli 2004 in Mogadishu in bedrijf werd gesteld. De fabriek biedt werk aan 150 werknemers en

---

¹³⁷ De koers van de Somalische Shilling kelderde van SolSh. 7.400 voor 1 USD naar een dieptepunt van SoSh. 21.000 voor 1 USD in mei 2002. De munt heeft zich sindsdien gaandeweg hersteld. Medio 2004 moest SoSh. circa 17.000 voor 1 USD worden betaald.

¹³⁸ UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001.

¹³⁹ Per hoofd van de bevolking bestaat gemiddeld 22% van het gezinsinkomen uit zogenaamde *remittances*. UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001, p. 105.

¹⁴⁰ O.a. via de Dahabshiil bank met vestigingen in 24 landen, en via andere banken als Dalsan, Kheyrat, Amal en Red Sea Bank. Door deze banken wordt jaarlijks naar schatting 750 miljoen USD afkomstig van de diaspora naar Somalië overgemaakt. UN Security Council, *Report of the SG on the situation in Somalia*, S/2004/115, 12 februari 2004; EIU, *Country Report Somalia*, augustus 2004).

¹⁴¹ Jelle van der Meer, 'Stille gevers, migranten en hun steun aan het thuisland', januari 2004, p. 24.

¹⁴² IRIN persbericht, 5 december 2003, UN Security Council, *Report of the Secretary General on the situation in Somalia*, 9 juni 2004.

¹⁴³ UNHCR persbericht, 4 augustus 2003.

70 distributeurs.¹⁴⁴ De diaspora-investeringen in productiefaciliteiten lopen thans echter terug, omdat het investeringsklimaat slecht is, met name vanwege de alom aanwezige, grootschalige corruptie, waar in het geheel niet tegen wordt opgetreden.¹⁴⁵ Wel worden nog steeds heel veel nieuwe huizen gebouwd in de Somalische steden, met behulp van geld dat familie uit het buitenland stuurt.

Ernstige droogte, die reeds langer dan vier jaar aanhoudt en slechts af en toe door een korte regenbui wordt onderbroken, treft meer dan 600.000 bewoners in het noordwesten en noordoosten van Somalië in hun voedselbehoefte. Velen van hen trokken om deze reden naar de steden. Ook de provincies Bari, Nugal, Mudug en Galgadud hadden onder de droogte te lijden. In Somaliland en Puntland kondigden de autoriteiten in de noordelijke provincies de noodtoestand af en vroegen om internationale hulp.¹⁴⁶ Ook in de zuidelijke provincies Lower Juba, Gedo, Hiiran en Bakool viel te weinig regen, waardoor veel landbouwgewassen schade hebben opgelopen. Het voedselagentschap van de Verenigde Naties (WFP) deed een beroep op internationale donoren extra geld beschikbaar te stellen om slachtoffers van de droogte te steunen¹⁴⁷.

Eind september 2004 werd de provincie Sool (Siradlei gebergte) na drie droge jaren getroffen door overvloedige zware regens. Nadat de droogte eerder onder het vee veel sterfte had veroorzaakt, zijn thans naar schatting 3600 schapen, kamelen en ezels in het water omgekomen. Meer dan 350 gezinnen werden dakloos en raakten ontheemd¹⁴⁸. Ook in de provincies Bari, Nugal, Mudug en Galgadud, die eveneens onder de droogte hadden te lijden, is regen gevallen.

Westerse en Arabische landen verlenen hulp aan Somalië. Somaliland en Puntland ontvangen sinds enkele jaren wederopbouw hulp, veelal via particuliere -en VN-kanalen. In het zuiden en in de noordelijke provincies Sool en Sanaag wordt noodhulp verleend. Nederland besteedde in 2003 €3,9 miljoen in Somalië aan humanitaire hulp, eenzelfde bedrag is voor 2004 gereserveerd.

In Somalië hebben dit jaar 1 miljoen mensen behoefte aan voedselhulp; 616.300 van hen (veelal ontheemden) hebben dringend hulp nodig. WFP heeft donoren verzocht voor het einde van 2004 USD 14 miljoen beschikbaar te stellen.¹⁴⁹

Gezondheidszorg

Het niveau van gezondheidszorg is laag. De medische voorzieningen zijn over het algemeen gebrekkig en zijn voor een groot gedeelte afhankelijk van internationale (non-gouvernementele) organisaties. Zelfs in de betere ziekenhuizen in de steden

---

¹⁴⁴ De fabriek zal onder licentie o.a. Coca Cola produceren. IRIN persbericht, 5 juli 2004.

¹⁴⁵ UNDP, *Human Development Report Somalia 2001*; Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism*, maart 2004.

¹⁴⁶ IRIN-persbericht, 1 september 2004.

¹⁴⁷ IRIN-persbericht, 1 juli 2004.

¹⁴⁸ ARADA persbericht, 27 september 2004.

¹⁴⁹ UN OCHA, *Update: Affected populations in the Horn of Africa Region*, 15 september 2004.

kunnen alleen eenvoudige operaties worden uitgevoerd, wegens het ontbreken van geavanceerde apparatuur. Daarnaast is er een groot gebrek aan adequaat getraind medisch personeel. Oorzaken hiervan zijn dat veel artsen het land hebben verlaten en medische opleidingen nauwelijks nog functioneren.¹⁵⁰ Voor mensen met geld zijn medicijnen bij handelaren te koop, hoewel niet alles altijd voorradig is. Er is in ziekenhuizen echter een groot tekort aan medicijnen die gratis of tegen sterk gesubsidieerde tarieven verstrekt kunnen worden aan armlastige mensen.

Onderwijs

Het onderwijssysteem verkeert, bij gebrek aan een goed functionerende overheid, nog altijd in slechte staat. Slechts 17,1% van de Somalische bevolking kan lezen en schrijven.¹⁵¹

Tot het einde van het bewind van Siad Barre in 1991 bestond in geheel Somalië de leerplicht. Na het uiteenvallen van de Somalische staat raakte het onderwijs door de burgeroorlog in verval. Leerkrachten en leerlingen vluchtten en zochten in het gebied van hun clan bescherming. Ruim 90% van de schoolgebouwen raakte voor onderwijsdoeleinden in ongereede en diende veelal als onderkomen voor vluchtelingen. Tijdens de vredesconferentie in Arta in 2000 werd in de grondwet van de overgangsregering de leerplicht (tot de leeftijd van 14 jaar¹⁵²) opnieuw opgenomen. Door de voortdurende onveiligheid, een gebrek aan financiële middelen en capaciteit alsmede omdat de TNG effectief gezag ontbeert, heeft de TNG aan deze bepaling vrijwel geen uitvoering kunnen geven. Ook lokale besturen zijn hierin niet geslaagd.

Omdat de overheid in Somalië niet meer in openbare onderwijsfaciliteiten kon voorzien, ontstonden lokale (privé) initiatieven om met steun van internationale¹⁵³ en non-gouvernementele organisaties onderwijsprojecten op te zetten. Aldus is in Somalië een variëteit aan privé-scholen ontstaan die voorziet in met name lager onderwijs. Het bedrag dat ouders aan schoolgeld betalen, varieert –gelijk met de kwaliteit– sterk per school.¹⁵⁴ Voor veel ouders vormt het schoolgeld een grote, soms zelfs onoverkomelijke uitgave. Om deze reden wordt er dikwijls voor gekozen alleen de zonen naar school te laten gaan.

---

¹⁵⁰ Zie voor meer informatie UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001; UNHCR, *UNHCR Position on the return of rejected asylum-seekers to Somalia*, januari 2004.

¹⁵¹ In 1985 was dit nog 24% (22,1% man; 12% vrouw). UNDP, *Human development report Somalia*, 2001, p. 82-86.

¹⁵² World Education Services, 8 januari 2003.

¹⁵³ Zo werd door UNICEF het *Non-Formal Education Project* in Somalië verspreid: een onderwijsprogramma dat is gericht op lezen, schrijven, rekenen en levensonderhoud. Ook werden voor de uitvoering van dit programma in 2002 510 leraren opgeleid.

¹⁵⁴ In Somaliland wordt voor de lagere school USD 1-15 per maand betaald; in Puntland 2,50-20. Voor de middelbare scholen is dit USD 5-25 per maand. Hier bovenop komt de aanschaf van leermiddelen.

De scholen bevinden zich vooral in bevolkingscentra en/of de directe omgeving ervan. Door gebrek aan gekwalificeerde leerkrachten, uniforme leerplannen en leermiddelen is de kwaliteit van het onderwijs in het algemeen, naar Europese maatstaven, van laag niveau¹⁵⁵. In Somaliland heeft de overheid een onderwijsstructuur ingevoerd, gebaseerd op het systeem van vóór 1991. Hoewel nog rudimentair, bestaat thans een leerlingregistratiesysteem en is er toezicht op het onderwijs. In Somaliland en Puntland zijn er centrale examens op de middelbare scholen, die worden afgenomen en nagekeken door de NGO *British Teachers' Association*.

In het lager onderwijs is het Somali de eerste en de instructietaal. Daarnaast wordt het Arabisch als taal onderwezen. Op veel middelbare scholen is het Somali de voertaal en het Engels de instructietaal. Op islamitische scholen wordt in de Arabische taal onderwezen waarbij het leerplan parallellen kent met dat van de scholen in Saoedi-Arabië, Egypte en Koeweit. Uit cijfers van UNICEF over 2002-2003 blijkt dat het aantal lagere scholen in Somalië in de jaren ervoor gegroeid is tot inmiddels 1.192. Op deze scholen stonden ruim 280.000 leerlingen ingeschreven, een hoger aantal dan in de jaren '90 (150.000) en ook hoger dan het aantal in het beste schooljaar van voor de burgeroorlog.¹⁵⁶ Procentueel gaat nog steeds een zeer klein deel van de kinderen naar school: thans zo'n 15%.¹⁵⁷ Het komt soms voor dat scholen wegens plaatsgebrek een kind weigeren. Voor de burgeroorlog bestonden in Somalië 103 middelbare scholen; dit aantal was in 1997 afgenomen tot slechts drie. In 2001 volgden ongeveer 5300 leerlingen secundair onderwijs op 20 scholen. 10% van hen waren meisjes. Ook hier blijft de kwaliteit van het onderwijs onder de maat, mede door het tekort aan gekwalificeerde docenten.¹⁵⁸

Het tertiaire onderwijs is in Somalië nog nauwelijks tot ontwikkeling gekomen. Sinds 1998 zijn universiteiten opgericht in Hargeisa, Boroma, Bosasso en Mogadishu met vooralsnog een beperkt aantal studierichtingen. Deze instellingen zijn afhankelijk van fondsen die door Somaliërs uit de diaspora en door islamitische stichtingen worden verstrekt.¹⁵⁹

---

¹⁵⁵ International Organisation of Migration (IOM) Den Haag, rapport van maart 2003: *Prepared Return Somalia*.

¹⁵⁶ Unicef: *Survey of Primary Schools in Somalia 2002/2003*, september 2003.

¹⁵⁷ In 2001 was dit 13,6%, waarvan voor klas 1 t/m 4 37% meisjes en voor klas 5 t/m 8 29%.
UNDP, *Human development report Somalia*, 2001, p. 203.

¹⁵⁸ UNDP, *Human development report Somalia*, 2001, p. 82-86.

¹⁵⁹ idem

3 Mensenrechten

3.1 Waarborgen

Door het uiteenvallen van de Somalische staat in 1991 zijn de grondwet en de overige nationale wetgeving, evenals de naleving door Somalië van internationale verdragen, niet langer effectief. Verschillende gemeenschappen in Somalië passen thans verschillende regels toe. Deze regels berusten op traditioneel clanrecht, gewoonterecht, de shari'a, de wetgeving uit de periode van onafhankelijkheid vóór Siad Barre of die uit de periode Barre, of een combinatie van deze systemen. Over het algemeen is in die gebieden waar het bestuur verder is ontwikkeld, de rechtsgang formeler geïnstitutionaliseerd. Dit laat onverlet dat zelfs in Somaliland de kwaliteit van de rechtsgang zwak is¹⁶⁰.

De grondwet van Somaliland (mei 2001), het handvest van Puntland (augustus 1998) en de overgangsgrondwet (Arta, oktober 2000) maken melding van de rechten en de plichten van de burgers alsmede van onafhankelijke rechtspraak gebaseerd op shari'a (islamitisch recht).¹⁶¹ In letterlijke zin zijn deze bepalingen waarborgen tegen schending van mensenrechten en bieden kaders voor precisering in lagere wetgeving. Tot uitwerking hiervan is het echter nooit gekomen. In het beste geval wordt hieraan gewerkt (Somaliland).

In andere regio's in Somalië worden verschillende rechtssystemen toegepast, gewoonlijk gebaseerd op (een combinatie van) traditioneel recht, de shari'a, wetgeving uit de periode van onafhankelijkheid vóór Siad Barre en uit de periode Barre.¹⁶² Met name het gebrek aan actuele wetgeving met betrekking tot eigendom van land en gebouwen vormt een groot probleem, daar deze zaken de basis vormen voor conflicten.¹⁶³

In verschillende delen van Somalië functioneren nog steeds shari'ahoven. Deze hoven hebben verbetering gebracht op het gebied van de openbare orde en de rechtshandhaving. Hier staat tegenover dat sommige shari'astraffen, zoals amputatie van handen in geval van diefstal, of steniging in geval van overspel, in strijd zijn met internationaal aanvaarde mensenrechten.

---

¹⁶⁰ Naar de mening van de onafhankelijk mensenrechtensdeskundige van de VN voor Somalië, dr. Ghanim Alnajjar. Zie zijn rapport E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

¹⁶¹ UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001.

¹⁶² US Department of State, Somalia, *Country Reports on Human Rights* 2003, 25 februari 2004.

¹⁶³ *Comments on the Action Plan for Somalia adopted by the High Level Working Group on Asylum and Migration*, Amnesty International, 1 december 1999.

3.2 Toezicht

De TNG bezette de zetel van Somalië bij de VN. Internationaal toezicht uit hoofde van de verdragen waarbij dit land partij is, wordt evenwel bemoeilijkt door het feit dat het gezag van de TNG is gemarginaliseerd. Er is dan ook geen sprake van rapportage door de TNG aan de verscheidene verdragscomités. Een onafhankelijke deskundige voor Somalië rapporteert jaarlijks aan de VN-Mensenrechtencommissie. Sinds juni 2001 wordt deze functie bekleed door dr. Ghanim Alnajjar.

Ook draagt informatie van de diverse in Somalië werkzame VN-organisaties (waaronder UNHCR en het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten), het Internationale Rode Kruis (ICRC) en andere internationale NGO's (waaronder Amnesty International en Artsen zonder Grenzen) bij aan het toezicht op naleving van de mensenrechten.

In Somalië zijn tal van lokale NGO's actief, waaronder mensenrechtenorganisaties. In Somaliland zijn dit onder andere *Somaliland Horn Watch*, *Nagaad* (een overkoepelende organisatie van mensenrechten-NGO's, gericht op de economische, sociale en politieke emancipatie van vrouwen) en COSONGO (*Consortium of Somaliland NGOs*). In Mogadishu werken de *Dr. Ismail Juma'le Human Rights Organization* en het *Peace and Human Rights Network*, dat 21 Somalische NGO's verenigt en zich met name sterk maakt voor duurzame vrede en versterking van het maatschappelijk middenveld (*civil society*). Daarnaast bestaat in Zuid-Somalië NETSON (*Network for Somali NGOs*). In Puntland zijn twee NGO-consortia opgericht, te weten *Talal Wadaq* (ongeveer 20 NGO's die zich voornamelijk richten op capaciteitsopbouw in geheel Puntland) en *WAWA* (28 vrouwen-NGO's actief op gebied van vrouwenrechten)¹⁶⁴. Tien organisaties die worden gesteund door NOVIB en zich hebben verzameld onder de naam G-10, doen in Somalië systematisch onderzoek naar mensenrechtenschendingen.

3.3 Naleving en schendingen

Hieronder wordt - voor zover bekend - de naleving en schending van een aantal klassieke grondrechten in de verschillende delen van Somalië behandeld.

¹⁶⁴

De afkorting WAWA staat voor *We Are Women Activists*. Deze koepelhulporganisatie is met name actief op het gebied van capaciteitsopbouw voor vrouwen-NGO's en vrouwenemancipatie door middel van workshops op het gebied van organisatiemanagement, leiderschap, strategische planning, mensenrechten en vredesopbouw, FGM, HIV/Aids, financieel management, ICT, Engelse taalles en alfabetisering.

3.3.1 Persvrijheid en vrijheid van meningsuiting

Aangezien in Somalië slechts 17,1% van de bevolking kan lezen en schrijven¹⁶⁵, is de orale traditie sterk ontwikkeld.¹⁶⁶ Nieuws wordt doorverteld, waardoor het zich zelfs in afwezigheid van de media over grote gebieden snel verspreidt. Onder andere in de vele ‘qat’-café’s verzamelen zich dagelijks mannen om de meest uiteenlopende onderwerpen te bespreken, waaronder politiek.

Slechts een klein deel van de bevolking bezit een radio en een nog geringer aantal heeft een televisietoestel. Waar een radio of TV aanwezig is, komen echter grote groepen familie, vrienden en buurtbewoners langs om mee te luisteren en/of te kijken. De radio is nog steeds het belangrijkste medium voor massacommunicatie. Televisieprogramma’s worden door een vijftal stations uitgezonden¹⁶⁷. Er zijn circa 12 radiostations.¹⁶⁸ De BBC zendt dagelijks een radioprogramma uit in de Somalische taal. De geschreven pers bestaat voornamelijk uit kranten met een kleine oplage, die in de grotere steden verschijnen. In Mogadishu verschijnen ongeveer twintig dagbladen. Somaliland heeft twee dagbladen, een overheidskrant en een onafhankelijke, daarnaast is er een Engelstalige weekblad. In heel Somalië verschijnen ongeveer 40 dagbladen.¹⁶⁹ Inmiddels heeft ook het internet zijn intrede gedaan in Somalië. In veel Somalische steden zijn internetcafés geopend.

In heel Somalië wordt de persvrijheid over het algemeen gerespecteerd¹⁷⁰. Er is geen sprake van censuur of een verbod op bepaalde media. In de afgelopen jaren heeft zich wel een aantal incidenten voorgedaan van hinder, arrestatie en detentie van journalisten. Dit gold voor alle delen van het land.

Voorjaar 2004 werd in Bosasso een journalist van de krant Qaran gedurende 40 dagen gedetineerd omdat hij een artikel had gepubliceerd waarin hij stelde dat de Puntlandse minister van Financiën 700 ton voedsel, die beschikbaar was gesteld door het ICRC als noodhulp wegens de droogte, had verkocht in Jemen. Nadat de journalist en zijn advocaat voor de rechtbank van Bosasso hadden bewezen dat de minister zich daadwerkelijk schuldig had gemaakt aan corruptie, werd de journalist vrijgesproken. De minister is overigens niet vervolgd voor

---

¹⁶⁵ Zie paragraaf 2.4, Onderwijs.

¹⁶⁶ Somaliërs staan bekend als meesters in het vertellen van verhalen die zij in indrukwekkende aantallen geheel gememoriseerd hebben.

¹⁶⁷ TV-zenders zijn: Horn Afrik, Somali Television Network, Somaliland Television, STV en TV Burco (bron: UNDP *Human Development Report Somalia* 2001).

¹⁶⁸ Lokale radio zenders zijn o.a: BBC Somali Service, Bosasso FM, Horn Afrik Radio, Radio Baidoa, Radio Free Somalia, Somali Television Network Radio, Voice of the Holy Koran, Voice of the People, Voice of the Republic of Somalia, Voice of the Republic of Somaliland. (UNDP *Human Development Report Somalia* 2001, pagina. 87).

¹⁶⁹ US Department of State, Somalia *Country Reports Somalia* 2003, 25 februari 2004; UNDP *Human Development Report Somalia* 2001, pagina. 87-88.

¹⁷⁰ Volgens de onafhankelijke deskundige van de VN voor Somalië, dr. Ghanim Alnajjar, is er in Mogadishu, Somaliland en Puntland in hoge mate sprake van vrijheid van meningsuiting.

corruptie. Begin mei 2004 werden in Jowhar in de provincie Middle Shabelle, twee journalisten gearresteerd en twee dagen vastgehouden omdat hun publicaties over de voortgang van het vredesproces in Nairobi volgens de lokale leiders onjuist waren¹⁷¹.

Begin juli kwam uit Garowe het bericht dat een journalist van de krant Shacab werd vastgehouden vanwege zijn publicatie over de ontwikkelingen binnen de regering van Puntland¹⁷².

In Hargeisa, Somaliland werd op 31 augustus 2004 de hoofdredacteur van het dagblad *Jamhuuriya* door de politie gearresteerd vanwege zijn artikel over de opstelling van de regering van Somaliland ten aanzien van het vredesproces in Mbagathi. Lokale organisaties voor persvrijheid en de *Somali Journalists Network* (SOJON) protesteerden krachtig tegen deze arrestatie.¹⁷³

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

Over het algemeen kunnen NGO's ongehinderd hun activiteiten ontplooiën.¹⁷⁴ In de verslagperiode werd in een geval melding gemaakt van problemen met de autoriteiten. In Bosasso kreeg de NGO *Social Centre Association* medio juni 2004 te maken met een inval door de politie, waarbij de inboedel werd meegenomen. Het Social Centre is opgezet met het doel aan ontheemden tegen geringe betaling een opleiding aan te bieden op het gebied van gezondheid, nijverheid en computers. Volgens lokale waarnemers was de reden van de inval dat de politie middels verkoop van de inventaris (onder andere kopieermachines en computers) inkomsten wilde verwerven. De politie had namelijk al een half jaar geen salaris meer uitbetaald gekregen. Na interventie van de vertegenwoordiging van de Europese Commissie en een buitenlandse NGO gaf de burgemeester van Bosasso opdracht de inboedel terug te geven, dan wel te vergoeden. Inmiddels functioneert het Social Centre weer.

In *Somaliland* kan publiekelijk oppositie worden gevoerd. In juni 2000 stemde het parlement in met een wet die de vorming van politieke partijen toestaat. De nieuwe grondwet bevestigt de vrijheid van vereniging. Thans zijn negen politieke partijen geregistreerd en hebben verkiezingen voor de gemeenteraden en voor de president in respectievelijk december 2002 en in april 2003 plaatsgevonden. Hoewel de regeringspartij UDUB domineert, kan niet gesteld worden dat de

---

¹⁷¹ IRIN persbericht, 10 mei 2004.

¹⁷² BBC News, 3 juli 2004. Dezerzijds is niet bekend of betrokkene inmiddels weer is vrijgelaten.

¹⁷³ Committee to protect journalists, *News Alert*, 2 september 2004. Dezerzijds is niet bekend of betrokkene inmiddels weer is vrijgelaten.

¹⁷⁴ US Department of State, Somalia, *Country reports on Human Rights Practices* 2003, 25 februari 2004; UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: Report of the independent expert, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

oppositie stelselmatig gedwarsboemd wordt. Tijdens de campagne voor de presidentsverkiezing werden demonstraties echter verboden.¹⁷⁵ De Somalilandse regering bleef ook hierna beducht voor massale protestuitingen van de bevolking. Na een toespraak van president Kahin op de onafhankelijkheidsdag (18 mei 2004) brak onder de toehoorders protest uit dat onder meer te maken had met het ontslag van de minister van Handel. De menigte werd door de politie uiteen geslagen waarbij vier gewonden vielen en 150 arrestaties werden verricht.

In *Puntland* zijn politieke partijen nog altijd niet toegestaan. Mensen mogen wel bij elkaar komen en over politiek praten. De islamitische beweging Al Ittihad is verboden. Leden van Al Ittihad die zich profileren, lopen grote kans te worden gearresteerd. In de verslagperiode werd geen melding van arrestaties van politieke activisten ontvangen.

In de ‘grondwet’ van de overgangsregering, het *Transitional National Charter*¹⁷⁶, wordt niet gesproken over de vrijheid van vereniging en vergadering. Vele clans hielden bijeenkomsten in de loop van het jaar, zij het in de relatief onveilige gebieden onder strikte veiligheidsmaatregelen om zo zichzelf te beschermen. Zo vormt de slechte veiligheidssituatie in *Mogadishu* de voornaamste beperking van vrijheid van vergadering. Politieke bijeenkomsten vergen doorgaans wel instemming van de dominante clan in het desbetreffende gebied.

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

Vrijwel alle Somaliërs zijn soennitisch moslim.¹⁷⁷ Er is een sterke sociale druk om de islamitische tradities na te leven. In Somaliland vormt de shari'a de basis van de grondwet. In verschillende gebieden van Somalië zijn shari'ahoven invloedrijk, bijvoorbeeld in Mogadishu.¹⁷⁸

Er is een kleine, onopvallende christelijke gemeenschap. Mensen die openlijk verklaren geen moslim te zijn, kunnen worden lastig gevallen. De lokale traditie verbiedt zending onder moslims; dit wordt dan ook niet getolereerd. Internationale christelijke hulporganisaties kunnen in Somalië in het algemeen wel ongestoord werken.¹⁷⁹

Een incident deed zich in de verslagperiode voor in Merka, in de provincie Lower Shabelle. Het uitdelen van cadeaus door internationale hulpverleners aan

---

¹⁷⁵ US Department of State, Somalia, *Country reports on Human Rights Practices* 2003, 25 februari 2004.

¹⁷⁶ Het betreft hier de grondwet die in mei 2002 in Arta werd opgesteld.

¹⁷⁷ Zie paragraaf 2.3 over neo-fundamentalistische stromingen binnen de islam.

¹⁷⁸ US Department of State, Somalia, *International Religious Report* 2004, 15 september 2004.

¹⁷⁹ US Department of State, Somalia *Country Reports on Human Rights Practices 2003*, en *International Religious Freedom Report* 2004, 15 september 2004.

scholieren leverde de toorn op van orthodoxe Somalische moslims. In de pakketten zouden volgens hen bijbels zijn aangetroffen, hetgeen door de hoofdonderwijzer van een van de scholen werd ontkend. De pakketten waren afkomstig uit Duitsland, Finland, Nederland, Frankrijk en de Verenigde Staten. In Mogadishu werd gedemonstreerd tegen deze uitdeelactie, die door de plaatselijk ulema's¹⁸⁰ als poging tot bekering tot het christendom werd veroordeeld¹⁸¹.

3.3.4 Bewegingsvrijheid¹⁸²

Over land kunnen Somaliërs het land ongehinderd in en uit reizen. Dit is overigens in lijn met een eeuwenoude nomadische traditie. De zuidgrens met Kenia is geheel open, dat wil zeggen zonder bewaking¹⁸³. De 1600 kilometer lange grens met Ethiopië in het westen is eveneens open. In het droge, slecht toegankelijke grensgebied bestaat een aantal overgangen zoals bijvoorbeeld bij de plaatsen Menelik, Tarara, Shilabo, Yeed, Ferfer, El Berde en Borama. Grenscontrole vindt nauwelijks plaats. Veel (vracht)verkeer tussen beide landen vindt plaats buiten de grensposten om¹⁸⁴.

Op grond van veiligheidsoverwegingen besloten de Keniaanse autoriteiten met ingang van 17 april 2004 om houders van Somalische reisdocumenten niet zonder meer op Keniaans grondgebied toe te laten. Somalische deelnemers aan het vredesproces in Nairobi werden hiervan uitgezonderd. Deze visum-maatregel heeft in Somalië veel protest veroorzaakt (zie paragraaf 2.2). Somalische paspoorthouders die Kenia willen bezoeken, moeten thans bij de Keniaanse immigratiedienst een visum aanvragen.

In mei 2004 besloten de autoriteiten van de VAE aan Somaliërs geen visa meer af te geven. Aan dit besluit wordt in de praktijk streng de hand gehouden. De categorie Somaliërs die over een geldige vergunning tot verblijf in de VAE beschikt, wordt wel tot de VAE toegelaten.

Binnen Somalië wordt de bewegingsvrijheid niet ingeperkt door regelgeving. In de praktijk legt de veiligheidssituatie echter beperkingen op. In het relatief veilige deel van Somalië (zie 2.3) kunnen Somaliërs vrij en normaal gesproken veilig

---

¹⁸⁰ Ulema: islamitische schriftgeleerde.

¹⁸¹ ARADA persberichten, 21 en 22 april 2004.

¹⁸² Zie ook paragraaf 4.3

¹⁸³ UNDP, Somalia desk Nairobi, 9 december 2003. Volgens het Africa Research Bulletin (uitgave mei 2003) zou Kenia in mei 2003 twee bataljons soldaten langs de grens met Somalië hebben gestationeerd als maatregel in zijn strijd tegen het terrorisme.

¹⁸⁴ UN Security Council, *Report of the panel of experts on violations of the arms embargo against Somalia*, 4 november 2003. Ook in het rapport van de VN-onderzoekscommissie van 11 augustus 2004 wordt gesproken over "the porous borders and the heavy human traffic across this border".

reizen. Het komt voor dat zich op sommige wegen door milities bemande posten bevinden waar de reiziger voor gebruik van de weg moet betalen. In het relatief onveilige gebied van Somalië en in de conflictgebieden zijn de risico's van reizen groter, met name in de buurt van steden of andere lokaties waar strijd wordt geleverd. Daarnaast is melding gemaakt van controleposten waarbij de militie geen doorgang verleende aan leden van bepaalde clans of facties.¹⁸⁵

Ondanks de slechte conditie van de wegen is er veel verkeer tussen de noordoostelijke en noordwestelijke regio's, en tussen de noordoostelijke regio's en de aangrenzende regio's in het zuiden. Voor Somaliërs is het gebruikelijk om bij het reizen hun voorzorgen te nemen (bepaalde plaatsen en tijden vermijden, in groepen reizen, etc.).

Banditisme komt voor in de relatief onveilige gebieden en geldt als voornaamste bedreiging van de veiligheid.¹⁸⁶ Ook in de relatief veilige gebieden zijn reizigers soms slachtoffer geworden van criminaliteit. Zo werd in de verslagperiode onder bedreiging met een pistool een auto van WFP¹⁸⁷ gestolen. De politie wist de auto de volgende dag terug te halen. Buitenlandse hulpverleners lopen een verhoogd risico slachtoffer te worden van criminelen, die worden aangetrokken door de dure landrovers en de verwachting veel geld en waardevolle spullen aan te treffen. Om deze reden reizen zij dan ook gewoonlijk onder gewapende escorte.

In de provincies Lower Juba, Bay, Bakool, Galgadud en Hiiran zijn veel wegen onveilig door landmijnen en andere explosieven¹⁸⁸. Mijnen komen eveneens nog voor langs de wegen in Somaliland.

3.3.5 Rechtsgang

De eerste Somalische wetten na de onafhankelijkheid werden opgesteld met behulp van VN-deskundigen uit verschillende landen (Egypte, Pakistan, India en Italië), met als resultaat dat het Somalische recht een mengsel vormde van verschillende systemen.¹⁸⁹ Er waren in die tijd (1960) geen shari'agerechtshoven, en de rechterlijke macht was grotendeels onafhankelijk. Vóór en in de eerste jaren na de onafhankelijkheid nam de invloed van het traditionele clansysteem van conflictoplossing (materiële compensatie voor misdaden, het betalen van de

---

¹⁸⁵ US Department of State, Somalia *Country reports on human rights practices* 2003, 25 februari 2004.

¹⁸⁶ Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya: *Human rights and security in central and southern Somalia*, maart 2004.

¹⁸⁷ WFP is de afkorting van *World Food Programme*, de VN voedselorganisatie.

¹⁸⁸ Landmine Monitor, *Report Somalia* 2003, 25 augustus 2003. Hoewel weinig informatie beschikbaar is over mijnongelukken zijn volgens dit rapport in de provincies Bay, Gedo, en Middle Shabelle in 2002 tenminste 27 mensen bij mijexplosies om het leven gekomen.

¹⁸⁹ UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001.

zogenaamde *diya*¹⁹⁰, tussen de betrokken clangroepen) af. In de latere jaren van Barre werd, met de afname van het vertrouwen in het moderne juridische systeem en de wederopleving van het clandenken, het traditionele systeem weer in toenemende mate toegepast als een meer doelmatige manier van conflictoplossing. Ook de toepassing van shari'arecht kwam op. Als gevolg van deze complexe historie hebben vele Somaliërs weinig vertrouwen in moderne rechtspraak. De naleving van de wetten wordt in de meeste gebieden afgedwongen door de clanoudsten, de clanmilities, en/of de shari'amilities¹⁹¹.

In paragraaf 2.1.3 is reeds ingegaan op het geldende rechtssysteem in de diverse regio's van Somalië. In het algemeen kan worden gesteld dat de rechtsgang in alle regio's van het land in de praktijk wordt gehinderd door onder andere gebrekkige infrastructuur, onvoldoende goed opgeleide (en betaalde) rechters en rechtbankpersoneel, corruptie en beïnvloeding. Eenduidige interpretatie van de rechtsregels wordt hierdoor bemoeilijkt¹⁹². Aangezien in Somalië geen sprake is van een coherent rechtssysteem, hebben uitspraken van een shari'ahof slechts rechtskracht binnen een beperkte geografische straal¹⁹³. Het is dus mogelijk dat een veroordeelde zich aan bestraffing kan onttrekken door zich elders te vestigen.

3.3.6 Arrestaties en detenties

Willekeurige detentie door diverse facties bleef in Zuid-Somalië voorkomen.¹⁹⁴ Aanhoudingen kunnen op hardhandige wijze plaatsvinden. Mishandeling van gedetineerden komt voor, zowel op politiebureaus als in gevangenissen. Nadere informatie over de politie wordt in hoofdstuk 4 vermeld.

In Somaliland vond in januari 2004 een politieke arrestatie plaats. De politie arresteerde een prominente Somalilander, Usman Mahamoud, wegens staatsgevaarlijke activiteiten. Hij geldt als voorstander van de hereniging van

---

¹⁹⁰ Traditioneel werden conflicten waarbij bloed vloeide (moord, verwonding) of bezittingen werden geschaad in de Somalische samenleving beslecht door betaling van compensatie, in het Arabisch *diya* (in het Somalisch: *mag*) geheten. Compensatie werd (veelal in de vorm van kamelen) betaald door de groep van de dader aan de groep van het slachtoffer. Dit komt tot op de dag van vandaag voor. De wederzijdse verplichtingen tot betaling van compensatie worden vastgelegd in 'contracten' tussen de betrokken families.

¹⁹¹ Volgens de programme officer Legal & Human Rights van DIAKONIA wordt traditioneel gewoonterecht thans in geheel Somalië toegepast en zijn clanoudsten de ruggespraak van de rechtspraak (Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya, *Human rights and security in central and southern Somalia*, maart 2004).

¹⁹² UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights, *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

¹⁹³ UNDP, *Human development report Somalia*, 2001.

¹⁹⁴ US Department of State, *Somalia Country report on human rights practices* 2003, 25 februari 2004.

Somaliland met de rest van Somalië en had met autoriteiten uit Puntland contact gezocht om de spanning tussen Somaliland en Puntland over de provincies Sool en Sanaag te verminderen.¹⁹⁵

Ook in de provincie Sool vond eind mei 2004 een politieke arrestatie plaats. In Las Anod werd een lid van het Somalilandse parlement door leden van de *Darawish* (militaire politie in Puntland) zonder opgaaf van reden aangehouden¹⁹⁶. Ook in het verleden kwamen in Puntland politieke arrestaties voor. Voor informatie hierover wordt verwezen naar het ambtsbericht van maart 2004.

De omstandigheden in de gevangnissen variëren per regio, maar zijn over het algemeen slecht¹⁹⁷. In Somaliland kwalificeerde de onafhankelijke deskundige van de VN voor Somalië deze omstandigheden als *subhuman*¹⁹⁸. Naar zijn mening waren de omstandigheden sinds zijn bezoek in 2002 verslechterd. In de verslagperiode kreeg een delegatie van Amnesty International van de regering van Somaliland toestemming de gevangnissen te bezoeken¹⁹⁹.

Er is in Somalië geen speciaal jeugdstrafrecht. Volgens de shari'a mogen kinderen onder de 15 jaar niet gedetineerd worden. Jongens zitten samen met mannen in de cel. Vrouwen worden vrijwel nooit gearresteerd of gedetineerd. Mocht dit wel het geval zijn, dan worden vrouwen in geen geval samen met mannen in een cel ondergebracht. Er zijn geen vrouwengevangnissen. In het uitzonderlijke geval dat een vrouw gedetineerd wordt, gebeurt dit in de cel van een politiebureau. In Somaliland en Puntland is een aantal vrouwen werkzaam bij de politie, doorgaans in administratieve functies. Bij arrestatie van een vrouw wordt in principe gebruik gemaakt van de vrouwelijke politiemedewerkers.

3.3.7 Mishandeling en foltering

In het relatief onveilige gebied in Somalië hebben leden van milities zich regelmatig schuldig gemaakt aan mishandeling en verkrachting²⁰⁰.

---

¹⁹⁵ G-10, koepel van 10 mensenrechtenorganisaties in Somalië: *Status Report* 2004. Niet bekend is of hij sindsdien is vrijgelaten.

¹⁹⁶ ECLO-Mog Press Review, 31 mei 2004. Omtrent deze aanhouding werden geen vervolgbberichten ontvangen.

¹⁹⁷ US Department of State, *Somalia Country reports Somalia on human rights practices* 2003, 25 februari 2004; UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights, *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

¹⁹⁸ UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights, *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

¹⁹⁹ ECLO-Mog Press Review, 21 juni 2004. Amnesty International heeft (nog) geen rapport gepubliceerd over de gevangenisbezoeken.

²⁰⁰ US Department of State, *Somalia, Country Reports on human rights practices* 2003, 25 februari 2004.

Zoals vermeld komt in Somaliland en in Puntland mishandeling van gedetineerden voor, zowel op politiebureaus als in gevangenissen.

Door de shari'a-wetgeving kunnen zweepslagen of amputatie van ledematen opgelegd worden. Zeker sinds 1996 zijn geen gevallen van amputatie bekend, evenmin over het toepassen van zweepslagen.²⁰¹ In juni 2002 werd (voor zover bekend voor het laatst) een vonnis tot stening door een hof in Mogadishu uitgesproken, maar na een storm van kritiek van de bevolking werd het vonnis onder druk van de TNG ingetrokken.²⁰²

Het in Somalië wijdverbreide gebruik van vrouwenbesnijdenis (genitale verminking) wordt behandeld in 3.4.4, evenals (seksueel) geweld tegen vrouwen.

3.3.8 Verdwijningen en ontvoeringen

Er zijn geen berichten bekend over verdwijningen in Somalië. Er kan echter vanuit worden gegaan dat deze in het relatief onveilige gebied voorkomen en voor de buitenwacht (media, non-gouvernementele organisaties) gemakkelijk verborgen kunnen blijven. Waren daarentegen verdwijningen in het relatief veilige gebied voorgekomen dan zouden deze naar verwachting in de openbaarheid zijn gekomen. Alle geraadpleegde bronnen stellen derhalve dat verdwijningen in de relatief veilige gebieden bij hun weten niet voorkomen.

In het zuiden van Somalië bleven ontvoeringen tegen losgeld voorkomen, met name in Mogadishu²⁰³. Volgens de dr. *Ismail Juma'le Human Rights Organization* vonden in 2003 in Mogadishu tenminste 185 ontvoeringen tegen losgeld plaats. Op 29 januari 2004 werd in de nabijheid van Kismayo, in de provincie Lower Juba, een Duits staflid van de Verenigde Naties ontvoerd en een maand later vrij gelaten.

In de relatief veilige gebieden heeft zich voor zover bekend één geval van ontvoering voorgedaan. Eind juni 2004 werden vijf medewerkers van een Engels bedrijf dat landmijnen opruimt bij Las Anod ontvoerd. Somaliland gaf de schuld

---

²⁰¹ In 1993 zijn wel een aantal vrouwen in Somaliland gestenigd in opdracht van islamitisch fundamentalisten. Dit leidde tot een heftige reactie van de kant van traditionele, gematigde religieuze leiders en de bevolking. Sindsdien spelen de fundamentalisten geen rol van betekenis meer in het bestuur en de rechterlijke macht van Somaliland. (Matt Bryden, *No quick fixes, coming to terms with terrorism, Islam and statelessness in Somalia*, voor IGC, juli 2003).

²⁰² Amnesty International, januari 2003.

²⁰³ UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

hiervan aan milities uit Puntland, die betrokkenen naar Garowe zouden hebben overgebracht.²⁰⁴

3.3.9 Buitengerechtelijke executies en moorden

Zoals beschreven in hoofdstuk 2.3 hebben gewapende conflicten tussen diverse facties en milities in de verslagperiode wederom veel slachtoffers geëist. Er zijn echter geen berichten bekend dat lokale autoriteiten in het relatief onveilige gebied zich schuldig zouden hebben gemaakt aan buitenrechtelijke executies. Dit geldt eveneens voor de autoriteiten in het relatief veilige gebied.

In de verslagperiode werden geen berichten van politiek gemotiveerde moorden ontvangen.

In *Somaliland* werden de daders van een moordaanslag op buitenlandse hulpverleners aangehouden (zie hoofdstuk 2.3). De daders maakten deel uit van de islamitische beweging Al Ittihad.

In *Puntland* vond op 28 juni 2004 een moordaanslag op de burgemeester van Bosasso plaats (zie hoofdstuk 2.3) en enkele dagen later op een zakenman uit deze stad. Voor zover bekend lagen aan beide moorden geen politieke motieven ten grondslag.

3.3.10 Doodstraf

De doodstraf wordt door plaatselijke autoriteiten in het relatief onveilige gebied regelmatig uitgesproken en in een beperkt aantal gevallen ook uitgevoerd. Zo werd bijvoorbeeld in juli 2001 een militielid door de RRA-autoriteiten geëxecuteerd wegens moord. Het traditionele recht kent de doodstraf voor moord als de familie of de clan van het slachtoffer niet tot overeenstemming komt met de familie of de clan van de dader over de compensatieregeling (*diya*). Ook de shari'ahoven kennen de doodstraf (bijvoorbeeld steniging in geval van overspel) maar voor zover bekend heeft executie door middel van steniging nooit plaats gevonden.

De wet in *Somaliland* kent de doodstraf voor moord. De voltrekking ervan wordt evenwel doorgaans afgewend door betaling van compensatie. In de verslagperiode zijn geen gevallen van tenuitvoerlegging bekend geworden. Wel is op 10 juli 2004 door het regionale gerechtshof te Hargeisa de doodstraf opgelegd aan twee

²⁰⁴

ARADA persbericht, 1 juli 2004. Omtrent de reden en afloop van de ontvoering werd geen bericht ontvangen.

mannen die betrokken waren bij rellen in juni 2003, waarbij twee mensen waren omgekomen.²⁰⁵

Ook in *Puntland* bestaat de mogelijkheid van de doodstraf, uitsluitend voor bewezen moord. Op 21 juli 2003 werden voor dit vergrijp in Bosasso drie personen ter dood gebracht.

3.4 Positie van specifieke groepen

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de positie van een aantal specifieke groepen, te weten: minderheden; bepaalde, aan clans gerelateerde groepen; vrouwen; en minderjarigen. Tot slot volgen enkele opmerkingen over gedwongen rekrutering.

3.4.1 Minderheden²⁰⁶

In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op de positie van de niet-Somali minderheden in het algemeen. Daarbij wordt in het bijzonder ingegaan op de belangrijkste groepen, te weten de Bantu, Benadiri, Bajuni, de beroepskasten (Midgan, Tumul en Yibir ofwel tezamen Gaboye), en Eyle.

Zoals vermeld in paragraaf 2.1.1 bestaat er naast de overheersende, Somalische nomadische cultuur een verscheidenheid aan groepen met een daarvan afwijkende cultuur, zoals de landbouwende Somali clanfamilies en de niet-Somali minderheden.

De van de landbouw levende Somali clanfamilies Rahanweyn en Digil worden door de nomadische Somali clanfamilies als minder 'nobel' beschouwd. Nog lager is de status van de niet-Somali minderheden, die naar schatting 15% van de Somalische bevolking uitmaken²⁰⁷. De niet-Somali minderheden kennen geen clanstructuur dan wel een clanstructuur die veel minder uitgesproken is dan die

---

²⁰⁵ In juni 2003 werd generaal Jama Mohamed Ghalib, een voormalig lid van het Somalilandse parlement die zich later aansloot bij zuidelijke facties, uit Somaliland gezet nadat hij zonder toestemming op het vliegveld van Hargeisa was geland. Tijdens rellen die hierdoor ontstonden op het vliegveld van Hargeisa kwamen twee mensen om het leven, waaronder een politieagent. Naast de twee doodvonnissen, werd aan andere veroordeelden straffen opgelegd variërend van 5 tot 20 jaar gevangenis. EIU, *Country report Somalia*, augustus 2004.

²⁰⁶ O.a. gebaseerd op: *Report on Minority Groups in Somalia*, door de Joint British, Danish and Dutch factfinding mission, uitgave september 2000; Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, *Human rights and security in central and southern Somalia*, maart 2004. In het laatstgenoemde rapport melden VN-instellingen en NGO's dat de informatie, opgenomen in het eerst genoemde rapport van september 2000, nog steeds geldig is. Daarnaast zijn tijdens bezoeken aan Somalië bronnen ter plaatse geraadpleegd over de positie van minderheden.

²⁰⁷ CIA *World Factbook* 2004, 11 mei 2004.

van de nomadische Somali clanfamilies. Om die reden worden de minderheden ook wel 'clanlozen' genoemd. Traditioneel vielen deze minderheden buiten de Somali (clan)wet, waardoor zij geen bescherming genoten, tenzij een Somali clan had geaccepteerd hen te beschermen. Verschillende vormen van affiliatie en integratie van minderheden met Somali clans kwamen voor, en konden leiden tot bescherming van de minderheid door de clan. Huwelijken van Somali met leden van minderheidsgroepen zijn traditioneel niet toegestaan (ofschoon in de praktijk er wel voorbeelden van bekend zijn, zie ook paragraaf 2.3.2 Galkayo). In het algemeen hadden de minderheden zwaar te lijden onder de gewapende conflicten, daar zij ongewapend waren en door hun beroepen veelal over enige financiële middelen beschikten. Zij waren gemakkelijke slachtoffers van roof, plundering en moord door milities.

Vele leden van de minderheidsgroepen in het zuiden zijn in de loop van de burgeroorlog gevlucht, met name naar Kenia en westerse landen, maar ook naar Somaliland en Puntland. Het voortbestaan van een aantal minderheden in Zuid-Somalië als groep met hun specifieke cultuur is thans onzeker, zoals bijvoorbeeld de Reer Brava. Volgens sommigen heeft zich in de jaren '90 de laatste fase afgespeeld van een proces van verdrijving van minderheden van hun grondgebied door de Somali clans, dat al veel eerder was begonnen.

In het relatief onveilige gebied is de positie van minderheden als slecht te kenmerken. Voor de leden van de minderheden geldt in dit gebied nog steeds dat zij, eerder dan de Somali, slachtoffer kunnen worden van intimidatie en misbruik door gewapende leden van de milities. Niettegenstaande deze onveiligheid is het niet zo dat alle personen die tot een bepaalde minderheidsgroep behoren voor (op de persoon gerichte) vervolging hebben te vrezen wegens het behoren tot die minderheid. Zoals uit het onderstaande mag blijken, is voorts de situatie niet voor alle minderheden dezelfde.

Voor wat betreft de positie van minderheden in het relatief veilige deel van Somalië, wordt verwezen naar paragrafen 2.3 en 4.2.

Het is niet exact bekend hoeveel en welke minderheden in Somalië bestaan. Hieronder volgt voor een aantal belangrijke minderheden - de Bantu, Benadiri (of Reer Hamar), Bajuni, de beroepskasten (Midgan, Tumul en Yibir ofwel tezamen Gaboye), en de Eyle - een korte beschrijving van hun kenmerken en van hun huidige woonplaatsen in Somalië.

Bantu

De Bantu²⁰⁸ bevolkingsgroepen stammen af van de oorspronkelijke bevolking van Zuid-Somalië en van bevrijde Bantu slaven uit latere perioden. De meeste Bantu zijn geassimileerd in lokale Somali clans (met name Rahanweyn) of hebben zich als beschermelingen bij hen aangesloten. Huwelijken met Somali zijn echter zeldzaam. Zij wonen langs de oevers van de twee rivieren (Juba en Shabelle), het gebied tussen de rivieren en langs de kust. Afhankelijk van hun woonplaats spreken zij het (Somali) dialect van de Rahanweyn of het (Somali) dialect van de Benadiri, naast wellicht een Bantu-taal. Zij zijn veelal landbouwers, maar ook zijn er verstedelijkte groepen met een veelheid aan beroepen (bouw, kleinbedrijf).

De Bantu (evenals de Rahanweyn en de Digil) hebben geleden onder het bewind Barre door de nationalisatie van hun landbouwgronden en door plunderingen ten tijde van de verdrijving van Barre. Vele Bantu zijn gevlucht²⁰⁹, veelal binnenlands.

In Zuid-Somalië maken de Bantu een groot deel uit van de bevolking van dit gebied. Hun economische rol wordt door Somalische clans niet erkend. Segregatie wordt nog sterk doorgevoerd door etnische Somali. Deze discriminatie is meer feitelijk dan formeel: er zijn geen wetten die het de Bantu verbieden bepaalde beroepen uit te oefenen, markten te bezoeken, scholen te bezoeken²¹⁰, etc., maar deze handelingen worden sociaal onaanvaardbaar geacht.

Een aantal Bantu (naar schatting enkele duizenden) is gevlucht naar Somaliland en Puntland. Een beschrijving van hun positie in deze relatief veilige gebieden is opgenomen in hoofdstuk 4.2.

Benadiri

Sinds de negende eeuw vestigden zich in de steden Mogadishu, Merka en Brava aan de kust mensen van onder andere Perzische, Indiase, Arabische en later Portugese afkomst. Zij mengden zich in verschillende mate met de oorspronkelijke bevolking en met latere nieuwkomers. Tegenwoordig worden ze gewoonlijk

---

²⁰⁸ Andere benamingen zijn: jar(e)er, habash, shanqila, adoon, gosha, mushunguli, dalgolet, molema, mlima, watoro, oji; zie: *Report on Minority Groups*, september 2000 p. 31, 32. Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia* (2002) wonen in Somalië ongeveer 1 miljoen Bantu (15% van de totale bevolking)

²⁰⁹ Een deel van de Bantu is naar het buitenland gevlucht, met name naar Kenia. Nadat eerder Tanzania en Mozambique hun uitnodiging moesten intrekken wegens interne problemen, heeft UNHCR bij de Amerikaanse regering een groep van 11.800 in Kenia verblijvende Bantu vluchtelingen in aanmerking gebracht voor hervestiging in de Verenigde Staten. In mei 2003 is aan deze hervestiging gevolg gegeven (Arada persbericht, 21 mei 2003).

²¹⁰ Het volgen van onderwijs wordt de Bantu door de etnische Somali ernstig bemoeilijkt. In woongebieden van de Bantu zijn geen of minder scholen dan in gebieden en steden waar de clans domineren. Kinderen van Bantu-ouders worden op scholen gediscrimineerd en zijn buitengesloten van beurzen of andere steun (www.culturalorientation.net, geraadpleegd op 17 september 2004).

aangeduid als Benadiri. Deze term is afgeleid van Benadir, de naam van de administratieve eenheid Groot-Mogadishu en is dus oorspronkelijk een geografische aanduiding en geen etnische. De term *Benadiri* werd niet als zodanig gebruikt vóór de burgeroorlog en correspondeert niet met enige goed gedefinieerde sociologische of etnische realiteit.

Ook de term Reer Hamar is oorspronkelijk een geografische aanduiding, namelijk van de bevolking van Hamar (de naam van een wijk in Mogadishu, ook wel gebruikt voor heel Mogadishu). De term Reer Hamar wordt tegenwoordig zowel in enge als in brede zin gebruikt. In enge zin doelt de term op de Benadiri die in Mogadishu wonen of uit Mogadishu afkomstig zijn. In brede zin wordt de term Reer Hamar gebruikt als synoniem voor de Benadiri. In dit ambtsbericht wordt Reer Hamar²¹¹ in brede zin gebruikt; uit oogpunt van consistentie wordt echter bij voorkeur de term 'Benadiri' gebruikt. Er zijn overigens geen aanwijzingen dat de situatie van de Reer Hamar (in enge zin gebruikt) op het gebied van mensenrechten of veiligheid afwijkt van de situatie van andere Benadiri. De term Reer Brava is oorspronkelijk eveneens een geografische aanduiding, namelijk van de bevolking van Brava. De term Reer Brava wordt tegenwoordig gebruikt om de Benadiri die in Brava wonen of uit Brava afkomstig zijn aan te duiden.

Elke Benadiri-groep kan zijn afkomst herleiden tot één voorvader. Benadiri noemen die afstammingsgroepen veelal clans. Niet alle Benadiri kennen alle clans van de Benadiri. Zelfs de kennis van de oudsten op dit punt lijkt beperkt en vooral betrekking te hebben op de eigen woonplaats. Zo maakte een groep Benadiri-oudsten, afkomstig uit Mogadishu en Merka de volgende onderverdeling binnen de Benadiri:

1. Hamar, bestaande uit Qalmashube, Dhabar Weyn, Shanshiya, Morshe (Moorshe), Bandhahwaw (Bandabow, Bandhowow), Reer Faqi;
2. Shangani, bestaande uit Amudi, Baa Fadal, Reer Sheikh, Abakarow;
3. Twaalf kleinere clans in de plaats Merka: Shukereere, Ahmed Nur, Ali'iyo Mohammed, Duruqbe, Gameedle, en anderen;
4. Ashraf, bestaande uit twee groepen, volgens de overlevering nakomelingen van de twee kleinzonen van de Profeet Mohammed, Hassan en Hussein:
  - a. Hussein: Reesharif Magbul, Sharif Ahmed, Sharif Balaaw, en anderen;
  - b. Hassan: Mohammed Sharif, Sharif Ali, Sharif Ahmed, Ashraf Sarman, en anderen.

²¹¹

Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia 2002*, wonen in Somalië ongeveer 35.000 Reer Hamar (0,5% van de totale bevolking).

Ook deze indeling lijkt deels geografisch te zijn (Hamar, Shangani en Dhabar Weyn zijn wijken van Mogadishu, Merka is een kustplaats), deels genealogisch (waarin de subgroepen vernoemd zijn naar de stamvader).

Ashraf is het meervoud van de arabische term Sharif, de eretitel die de profeet Mohammed volgens de traditie aan de zonen van zijn dochter Fatima en haar echtgenoot Ali verleende. Ashraf (Asharaf, Asharaf) worden ook wel aangeduid als Sharifians. Leden van deze groep voeren 'Sharif' in hun naam. Al deze groepen claimen een gemeenschappelijke afkomst. Zij hebben hun woongebied in Zuid- en Centraal Somalië, met name in stedelijke gebieden zoals Bardere, Kismayo, Baidoa, Hoddur, Merka, Brava en Mogadishu. Daarnaast wonen in de Ogaden-regio in Ethiopië ook Ashraf-gemeenschappen. Traditioneel houden zij zich bezig met religieuze taken. Niet zeker is of de Ashraf-groepen die niet in het kustgebied maar verder in het binnenland wonen ook tot de Benadiri worden gerekend ('Benadiri' is immers een geografische aanduiding); wel worden alle Ashraf-groepen beschouwd als één etnische groep die tot de minderheden behoort.

In deze indeling zijn de Benadiri clans uit Brava²¹² niet genoemd. Een groep oudsten uit deze plaats deelde hun gemeenschap in in twee subgroepen: Reer Brava (Brawa, Bravanese) en Tunni.

Beide subgroepen komen uit de plaats Brava, kennen grotendeels dezelfde cultuur en trouwen onderling. Verschil is echter dat de Reer Brava zichzelf tot de Benadiri rekenen, terwijl de Tunni zich tot de Digil-clanfamilie rekenen. In voorkomende gevallen rekenen Tunni zich echter ook tot de Reer Brava²¹³. Een overzicht:

- a. Reer Brava, onderverdeeld in: Bida, Hatimi, Ashraf;
- b. Tunni, onderverdeeld in Tunni Torre en vijf subgroepen (*gamas* genaamd):
Da'afarad, Goygal, Daqtiro, Hayo, Werile.

Vanwege hun doorgaans lichtere huid worden sommige Benadiri ook wel 'gibil adde' (witte, of gele huiden²¹⁴) genoemd. Andere Benadiri met een meer donkere huid worden 'gibil madow' genoemd. Huwelijken vinden plaats tussen Benadiri onderling, maar naar verluidt niet tussen de lichtere en de donkere Benadiri.

De Benadiri spreken een Somalisch dialect dat afwijkt van dat van de nomadische Somali clans. Binnen dit dialect doen zich weer onderlinge verschillen voor, bijvoorbeeld tussen Mogadishu (Af-Reer Hamar) en Merka (Af-Merka). De taal in Brava (Chimini) wijkt sterk af en is een dialect van het Swahili. De Ashraf die

---

²¹² Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia* 2002, wonen in Somalië (stad Brava) ongeveer 35.000 Bravanese (0,5% van de totale bevolking).

²¹³ *Situation of human rights in Somalia*, UN/ECOSOC (1999), p. 44.

²¹⁴ Ook wel geschreven als 'gibil cad'.

wonen in de provincie Bay spreken het Rahanweyn dialect. De meeste Benadiri spreken en begrijpen het 'normale' Somali wel.

De Benadiri staan niet in een bijzondere relatie tot een of meer van de Somali clanfamilies en kunnen derhalve niet rekenen op clanbescherming. Sinds het uitbreken van de burgeroorlog werden de Benadiri vanwege deze relatief geïsoleerde sociale positie en hun vermeende rijkdom eerder het slachtoffer van beroving en plundering. Ook is melding gemaakt van verkrachtingen en gedwongen huwelijken (afgedwongen door individuen uit Somali clans, doch niet geaccepteerd door de Somali clan noch door de Benadiri). Als gevolg van deze problemen is een groot deel van de Benadiri naar het buitenland gevlucht. Diegenen die gebleven zijn, hebben veelal hun eigendommen geheel of gedeeltelijk verloren. Hoewel de schaal van het geweld sterk is afgenomen, bevinden zij zich in het relatief onveilige gebied nog immer in een kwetsbare positie.

De Bravanese (Reer Brava) , met hun eigen taal en cultuur, nemen sterk in aantal af. Om te kunnen overleven zijn Bravenese thans aangewezen op een huwelijksrelatie met clanleden van de Hawiye of van de Darod/Marehan. Sinds enkele jaren komen huwelijken met leden van clanfamilies derhalve wel voor. Vanwege hun lichte huid zijn zij gewilde huwelijkspartners.

De Amarani zouden deel uitmaken van de Benadiri. Het betreft een groep van hooguit duizend mensen, die naar verluidt nakomelingen zijn van een Israelitische groep die met de komst van de islam uit het Arabisch schiereiland zou zijn verjaagd. Zij spreken een dialect genaamd Chimbelazi (ook wel Chimini), dat beïnvloed is door het Portugees, Swahili, Arabisch en Somali.²¹⁵

Bajuni

De Bajuni vormen een kleine gemeenschap langs de kust van Somalië²¹⁶ vanaf (en inclusief) Kismayo naar het zuiden (dorpen Nchoni, Istanbul, Burkavo, Raskamboni) en op de bewoonbare eilanden voor de zuidkust (Koyoma, Kudai, Ngumi, Chovaye, Chula, Fuma Iyu Na Tini, Ndoa). Andere bekende benamingen voor de Bajuni zijn 'tiku' en 'jazira' (= eilandbewoners). Zij spreken een eigen taal, het Kibajuni, een dialect van het Swahili²¹⁷. De meeste Bajuni spreken eveneens Somali.

De meeste Bajuni leven van de visserij. De vis, afkomstig uit de wateren rond de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië, werd door de Bajuni-vrouwen verkocht

---

²¹⁵ M.A. Perouse de Montclos: *Minorities and Discrimination, Exodus and Reconstruction of Identities: the case of Somali refugees in Mombasa*, 1997.

²¹⁶ Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia*, 2002 wonen langs de zuidkust en op de eilanden voor de kust van Somalië ongeveer 14.000 Bajuni (0,2% van de totale bevolking).

²¹⁷ L. Cassanelli, *Victims and Vulnerable Groups in Southern Somalia*, 1995.

in Kismayo en in andere plaatsen langs de kust tot aan Mogadishu. In het visseizoen kwam het voor dat Bajuni vissers een bepaalde periode van het jaar in een kamp op de kleine, onbewoonde eilanden verbleven om de vis te laten drogen alvorens deze te kunnen verkopen.

Omdat zij na de val van Siad Barre in 1991 door de Darod/Ogaden clan en door troepen van generaal Aideed van de eilanden werden verdreven, zijn vele Bajuni in de burgeroorlog gevlucht naar Kenia, vooral naar de kust bij Mombasa. Eind 1998 kondigde de Keniaanse regering aan het vluchtelingenkamp Jomvu, waar veel Bajuni zich bevonden, te sluiten. De vluchtelingen konden kiezen voor hervestiging in het kamp Kakuma (in het noordwesten van Kenia) of voor gefaciliteerde terugkeer. De helft koos voor het laatste en keerde per boot terug. Nadat Kismayo in juni 1999 in handen viel van de SNA/SNF²¹⁸, staken de milities over naar de eilanden voor de kust en maakten zich daar schuldig aan plunderingen van Bajuni eigendommen.

Sinds 2001 hebben leden van de Darod/Marehan clan de controle over de eilanden. De teruggekeerde Bajuni zijn wederom werkzaam in de visserij en zijn in dienst van de Marehan. Een eigen visbedrijf wordt hen door de Marehan niet gegund, evenmin als eigen gemotoriseerde vissersboten. Wel kunnen Bajuni vissers eigenaar zijn van de traditionele zeilschepen die eveneens voor de visvangst worden gebruikt. Bajuni worden door de Marehan fysiek niet mishandeld (Marehan zijn economisch afhankelijk van de Bajuni) maar misbruik en uitbuiting komt voor, bijvoorbeeld door de Bajuni niet het beloofde bedrag voor hun vis te betalen²¹⁹.

Beroepskasten: Midgan, Tumal en Yibir (Gaboye)²²⁰

De traditionele Somalische maatschappij kent een aantal ‘beroepskasten’, minderheden die, in een cliënt-relatie tot de nomadische Somali clans, werkzaam zijn in bepaalde specifieke beroepen. De terminologie is, zoals vaker in de Somalische context, niet eenduidig. De noordelijke²²¹ Somali nomadische maatschappij kent drie beroepskasten: de Midgan (ook wel Madhiban), Tumal (Tum Tum, Tomal, Tumaal) en Yibir (Yibro, Hebrew), tezamen ook wel Gaboye²²² of Baidari genoemd. Overigens zijn beide laatste termen denigrerend.

---

²¹⁸ SNA: Somali National Alliance, politieke factie van de Hawiye/Habar Gedir; SNF: Somali National Front, politieke factie van de Darod/Marehan in de provincie Gedo.

²¹⁹ Joint British-Danish factfinding mission to Nairobi, Kenya, *Report on political, security and human rights developments in southern and central Somalia*, juli 2002.

²²⁰ Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia*, 2002. wonen in Somalië ongeveer 105.000 Gaboye (1,5% van de totale bevolking).

²²¹ Met ‘noordelijke’ wordt bedoeld: ten noorden van de Shabelle rivier.

²²² Door sommige bronnen wordt de term Gaboye gelijkgesteld aan Midgan (bijvoorbeeld in G. Ambroso, *Somalis in the Horn of Africa*, z.j.).

Volgens een andere bron kunnen de Midgan worden onderverdeeld in de subgroepen Madhiban, Musa Dheryo, Tumal, Yahar, Yibir en Jaji²²³. In dit ambtsbericht wordt uitgegaan van de meest gehanteerde indeling, te weten de indeling in Midgan, Tumal en Yibir, waarbij de Midgan zijn onderverdeeld in twee subgroepen, Madhiban en Musa Dheryo (Musa Dheere).

De Midgan zijn doorgaans leerbewerkers of kappers, die overigens ook besnijdenissen uitvoeren; de Tumal zijn smeden en de Yibir, de kleinste groep, van oorsprong professionele magiërs. Families van deze minderheden waren traditioneel als beschermelingen/cliënten verbonden aan families binnen de Somali clans, voor wie zij werkten. Zij wonen dan ook verspreid binnen de gebieden van de Somali clans en hebben geen eigen, aaneengesloten woongebied. Naar de Somali clan waarmee de cliënt-patroon relatie bestaat, kunnen deze minderheden worden onderscheiden in bijvoorbeeld Hawiye-Midgan, Darod-Midgan en Issaq-Midgan. De Hawiye-Midgan worden ook wel aangeduid als zuidelijke Midgan. Voor de positie van de zuidelijke Midgan in het noorden wordt verwezen naar hoofdstuk 4.2.

Ook in het zuiden wonen beroepskasten verspreid onder de clans, met eigen namen en als verzamelnaam 'boon', 'gum' of 'sab'. Over deze beroepskasten bestaat geen nadere informatie.

Eyle

Er is in het huidige Somalië nog een kleine Eyle gemeenschap²²⁴, verspreid over Zuid-en Centraal Somalië, met name woonachtig in Bulo Burte in de provincie Hiiran en Bur Hakaba in de provincie Bay. Zij leefden traditioneel in het gebied tussen de twee grote rivieren in Somalië, geminacht door andere, Somali, bewoners van dat gebied, de Hawiye en Digil/Mirifle. Hun aantal is sinds 1960 gestaag teruggelopen als gevolg van assimilatie met de Rahanweyn- en Bantu-gemeenschappen en door migratie naar de steden²²⁵. Vandaag de dag bevinden zij zich nog altijd in een kwetsbare positie, daar zij ongewapend zijn en de bescherming missen van een nomadische Somali clan. Dit wil overigens niet zeggen dat zij specifiek doelwit zijn van bepaalde clans.

3.4.2 Specifieke clans

Over een aantal specifieke groepen bleek in het verleden onduidelijkheid te bestaan, onder meer in die zin dat niet duidelijk was of zij tot de minderheden dan

---

²²³ Over de Jaji (ook wel geschreven als Jaje) zie ook 3.4.2.

²²⁴ Naar schatting van UNCU/UN-OCHA in *A study on minority groups in Somalia 2002*, wonen in Somalië ongeveer 14.000 Eyle (0,2% van de totale bevolking).

²²⁵ Mohamed Diriye Abdullahi: *Minorities of Somalia: Victims forgotten amidst war and chaos* (1998).

wel tot de Somali clan(familie)s moesten worden gerekend, en, in dat laatste geval, tot welke clan(familie). Hieronder wordt een aantal van deze ‘twijfelgevallen’ besproken, achtereenvolgens de Galgale, Shekhal, Ajuraan, Galadi en Jaji. Hun situatie is niet (wezenlijk) veranderd.

Galgale

De meerderheid van de Galgale (niet te verwarren met de Galjaal, zie 2.4) worden thans gerekend tot de Darod/ Majerteen, subclan Ali Soleiban. De Majerteen hebben deze Galgale geaccepteerd als behorend tot hun clan, ofschoon ze in hun ogen minderwaardig blijven. Deze Galgale zijn met de Majerteen meegetrokken naar Puntland. Een minderheid van de Galgale rekent zich tot de Hawiye/Abgal, hoewel deze clan hen niet als zodanig accepteert. Systematische vervolging van Galgale door Abgal komt niet meer voor. Wel kunnen Galgale die zich temidden van Abgal profileren daarvan hinder ondervinden.

Shekhal

De Shekhal worden door sommigen beschouwd als een minderheid en door anderen als een clan dan wel als een hieraan gerelateerde groep. Het meest gezaghebbend lijkt de zienswijze om de Shekhal (ook wel: Sheikhal, Sheikal, Shekal of Shekhash; met als subgroepen Shekhal Lobogi en Shekhal Gendershe) als een aan de Hawiye clanfamilie gerelateerde clan te beschouwen. Deze zienswijze wordt onder meer ondersteund door het feit dat de Shekhal thans vijf van de 61 Hawiye zetels in de *Transitional Federal Parliament*, het nieuwe overgangsparlement, krijgen toebedeeld²²⁶. In de TNA bezetten zij drie van de 49 Hawiye zetels.

De Shekhal hebben geen specifiek woongebied en wonen verspreid over verschillende gebieden, onder meer in Mogadishu, Beled Weyn, Johwar, in de provincies Middle en Lower Juba en Gedo. Traditioneel waren zij de religieuze leiders en rechters (sheikhs respectievelijk qadis), maar vandaag de dag hebben vele Shekhal seculiere beroepen. De Shekhal waren vroeger ongewapend doch sinds de burgeroorlog beschikken zij over een eigen militie met lichte en zware wapens. Zij hebben een verwantschap met de Hawiye clans Haber Gedir en Abgal, hetgeen mag blijken uit de talrijke huwelijken met deze clans. Overigens komen ook huwelijken tussen leden van de Shekhal en van de Darod/Majerteen clan voor.

Ajuraan

Over de precieze afstamming van de Ajuraan bestaan verschillende lezingen. Sommige bronnen zien de Ajuraan als een Hawiye- dan wel een aan de Hawiye gelieerde subclan²²⁷. Een andere bron associeert de Ajuraan met de Rahanweyn,

---

²²⁶ ECLO-Mog Press Review, 7 juli 2004.

²²⁷ Onder meer I.M. Lewis: *Peoples of the Horn of Africa*, p. 30; G. Ambroso: *Somalis in the Horn of Africa*, Fig. 9.

maar geeft aan dat de Ajuraan een duidelijke voorkeur hebben om zich als (zelfstandige) Ajuraan en niet als Rahanweyn aan te duiden²²⁸. Zij zijn traditioneel woonachtig in de provincies Middle Juba en Gedo en in Mogadishu (alook in Ethiopië en Kenia). In Mogadishu worden ze gerekend tot de Morshe, een groep behorend tot de Benadiri. Weer een andere bron laat weten dat de Ajuraan lang geleden een machtige clan was met een eigen koninkrijk in het noordoosten van Somalië. Na het afnemen van hun macht vestigden zij zich in de Juba-vallei. In 1994 zijn velen van hen vanwege het geweld vanuit de provincies Bay en Bakool naar het noorden gevlucht. De Ajuraan zijn in Puntland volledig geaccepteerd en huwelijken tussen hen en leden van de Darod/Majerteen komen voor. Ajuraan worden niet als minderheid, maar als clan gezien. Zij hebben een hogere status dan bijvoorbeeld de Midgan. De Ajuraan die in de jaren '90 naar Somaliland vluchtten, zijn voor het merendeel in het afgelopen jaar naar Bosasso vertrokken als gevolg van het Somalilandse decreet dat alle 'buitenlanders' het land dienden te verlaten.

Galadi

Op de vraag tot welke bevolkingsgroep de Galadi (Geledi) behoren, worden verschillende antwoorden gegeven. Lewis beschrijft de Galadi als de belangrijkste clan van de Rahanweyn clanfamilie, wonend aan de rivier de Shabelle tot aan de steden Lugh en Brava. Cassanelli rekende de Galadi in 1995 tot de Digil clanfamilie, woonachtig in de Lower Shabelle en Juba valleien, en later tot de Rahanweyn. Volgens andere bronnen, worden de Galadi tot de Digil clanfamilie gerekend, met als woongebied Lower Shabelle. Volgens een andere bron kunnen sommige Galadi met een lichtere huidskleur tot de Benadiri gerekend worden.

De Galadi wonen in het district Afgoie, regio Lower Shabelle, en ook verspreid in de Lower Shabelle regio, in Merka en Qorioley. In deze laatste plaatsen, die worden gedomineerd door Hawiye/Habr Gedir, vormen zij echter getalsmatig een minderheid. Voor zover bekend verblijven er slechts zelden Galadi in de relatief veilige gebieden in Somalië en hebben zij er traditioneel ook nooit gewoond.

Jaji

Traditioneel wordt de naam Jaji gebruikt als verzamelnaam voor etnische Somali die als vissers langs de kust in hun levensonderhoud voorzien en afstammen van verschillende Somalische clans. De naam Jaji duidt dus niet op genealogische afstamming, maar op het gemeenschappelijke beroep.

De Jaji stammen voornamelijk af van de Darod/Majerteen- en de Hawiye/Abgal-clans, maar er zijn ook Jaji die van andere Hawiye-clans of van Dir-clans afstammen.

---

²²⁸

Khalid Medani: *Report on Internal Migration and Remittance Inflows*, 2000.

Binnen de Jaji zijn verschillende groepen te onderscheiden, naar afstamming en naar woonplaats. Naar afstamming wordt een onderscheid gemaakt in Jaji van de Majerteen en Jaji van de Abgal. Na het uitbreken van de burgeroorlog (1991 – 1992) zijn de Jaji-groepen die behoorden tot de Darod/Majerteen-clan zijn, evenals een groot deel van de Darod/Majerteen zelf, gevlucht naar Bosasso, terwijl de Jaji-groepen van de Abgal achterbleven in Mogadishu. In de jaren '90 gingen vele Jaji, die oorspronkelijk van de Darod clanfamilie afstamden, terug naar hun traditionele (Darod-) woongebieden en beriepen zich, met succes, opnieuw op hun identiteit als lid van de diverse (Darod-)subclans.

De positie van de Jaji in Somalië is bijzonder, aangezien zij niet tot de minderheidsgroepen horen, maar ook niet tot de Somalische clans. De Somali zijn zich ervan bewust dat de Jaji afstammen van 'pure' Somali zoals zijzelf, maar zij kijken neer op het beroep van visser. In het algemeen worden Jaji groepen beschouwd als zijnde van dezelfde 'boon', ofwel (inferieure) klasse, als de Midgan. Leden van de Jaji trouwen niet met Somali behoudens enkele uitzonderlijke gevallen waarin de Jaji-man het vissersberoep had opgegeven). Zij beschikken niet over een eigen grondgebied of over eigen milities. Zij worden beschermd door de clan waartoe zij behoren.

3.4.3 Vrouwen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de positie van de vrouw in de Somalische maatschappij in het algemeen, alsmede de positie van alleenstaande vrouwen en vrouwen die buiten de eigen clan gehuwd zijn. Ook wordt ingegaan op het wijdverbreide gebruik van genitale verminking van vrouwen (*Female Genital Mutilation*).

In de Somalische cultuur wordt de afstamming langs de vaderlijke lijn bepaald en gaat de vrouw na het huwelijk bij de familie van de man wonen. Conform de islam mag de Somalische man met vier vrouwen gehuwd zijn. In de Somali clanfamilies werden huwelijken traditioneel gearrangeerd door oudere verwanten van de betrokkenen, maar 'samen vluchten' (ten minste de afstand die een kameel in drie dagen kan afleggen) is altijd veel voorgekomen. In de steden kiezen individuen tegenwoordig meer en meer hun eigen partner. De vrouw blijft na het huwelijk behoren tot de clan van haar vader, terwijl haar kinderen behoren tot de clan van haar man (hun vader). Na haar huwelijk staat de vrouw onder de zorg en bescherming van haar man en zijn clan, maar de banden met de eigen clan (en vooral de broer) blijven voor haar en haar kinderen belangrijk. In het geval de man overlijdt, wordt de vrouw gezamenlijk beschermd door haar broer en het nieuwe hoofd van de familie waartoe zij door huwelijk behoort. De oude traditie dat de broer van een overleden man de weduwe trouwt (*dumaal* is de term voor een dergelijk huwelijk) is sinds de oorlog door de veranderende cultuur zo goed als

verdwenen. Huwelijken zijn dikwijls instabiel en scheidingen komen veel voor. Gescheiden vrouwen hertrouwen veelal.

Somali vrouwen hebben van oudsher een ondergeschikte positie. Traditiegetrouw werden zij uitgehuwelijkt teneinde bondgenootschappen te sluiten met andere groepen binnen of buiten de clan. Enerzijds kon een vrouw in een gemengd clanhuwelijk met loyaliteitsproblemen te maken krijgen op het moment dat de clans met elkaar in oorlog raakten. Anderzijds fungeerden 'gemengd gehuwde' vrouwen, soms ook tijdens ernstige clanconflicten, als een communicatiekanaal tussen de strijdende clans. In het noorden bestaat voorkeur voor een huwelijk met een persoon van een andere clan binnen de clanfamilie²²⁹. Ook huwelijken tussen leden van verschillende clanfamilies kwamen geregeld voor, al zouden deze na het uitbreken van de burgeroorlog in aantal zijn afgenomen. Bij de Rahanweyn en Digil kwamen huwelijken tussen neef en nicht veel voor²³⁰.

Vrouwen hebben in de veehouderij een rol in het hoeden van kleinvee, maar worden buiten de waardevolle kamelenfok gehouden. Evenmin hebben ze formeel aandeel in de besluitvorming binnen de familie of de clan. Somali vrouwen genieten de reputatie krachtadig te zijn en hun mond open te doen. Zij hebben grote vrijheid van beweging en grote onafhankelijkheid²³¹. De maatschappelijke status van een vrouw neemt enigszins toe wanneer zij trouwt, zeker als zij de eerste vrouw van de betrokken man is. Ook neemt haar status toe naarmate zij meer kinderen en dan vooral zonen krijgt en naarmate zij ouder wordt. Ten slotte is de maatschappelijke status van de vrouw groter naarmate haar eigen clan sterker is. Voor het goede begrip: deze verschillen in status zijn relatief in de context van de lage sociale status van de vrouw.

Bovengenoemde tradities zijn in het huidige Somalië aan verandering onderhevig door het wegvallen van de staat, de oorlogen en de verstedelijking. Onder het bewind van Barre werd de wetgeving met betrekking tot de rechten van vrouwen gemoderniseerd (familie- en arbeidswetgeving, politieke rechten). Tot uitvoering kwam het nauwelijks, mede door de oorlogen die volgden. Waar clans met elkaar in conflict kwamen, werden de regels ten aanzien van de gemengde huwelijken tussen deze clans niet langer nageleefd. Verkrachting werd een oorlogswapen voor de militieën en bandieten, onder meer in kampen voor ontheemden en vluchtelingen.

Aan de andere kant zijn vrouwen na de ineenstorting van de staat gedwongen een grotere economische rol op zich te nemen. Volgens een schatting uit 1998 is 80% van de Somalische huishoudens geheel afhankelijk van het inkomen verdiend door

---

²²⁹ B. Helander, *The Somali Family*, in: Conference Report I, Life and Peace Institute, z.j. (ca. 1993). Voorzover uit de tekst kan worden opgemaakt wordt 'clan' hier gebruikt in dezelfde betekenis als in dit ambtsbericht.

²³⁰ idem; en: I.M. Lewis, *Understanding Somalia* 1981, 1993.

²³¹ Olivia Bennett, Jo Bexley en Kitty Warnock, *Vrouwen in Oorlog*, NOVIB 1995.

de vrouwen²³². Ook het toegenomen gebruik van qat door mannen drijft vrouwen de arbeidsmarkt op.

Vrouwen zijn ook actief in de oprichting van NGO's op het gebied van vrouwenrechten en vredesbevordering. In het *Transitional Federal Parliament* zijn 33 van de 275 zetels voor vrouwen bestemd²³³. Voor zover bekend zijn echter slechts voor 22 zetels vrouwen benoemd.

In vele delen van Somalië is de laatste jaren een trend van islamisering waarneembaar en dragen vrouwen in toegenomen mate hoofddoeken die het haar geheel bedekken en gezichtssluiers. Volgens diverse vrouwen verbonden aan Somalische NGO's zijn het doorgaans de vrouwen zelf die besluiten meer bedekte kleding te gaan dragen. De islamisering wordt in het algemeen door vrouwen niet als verontrustend beschouwd, omdat in hun ogen de elementaire rechten van de vrouw benoemd zijn in de Koran en beschermd worden door shari'a wetgeving. Wat door kritische vrouwen wel als onderdrukkend wordt ervaren, is de uitleg van de betekenis van deze rechten door mannelijke schriftgeleerden en rechters. Bij deze gezagsdragers heerst nog steeds de traditionele interpretatie, waardoor in de praktijk de rechten van de vrouw onderbelicht blijven.

Somalië kent sinds het uitbreken van de burgeroorlog een groot aantal alleenstaande vrouwen, ofwel omdat de vrouw is gescheiden (of verlaten), ofwel omdat de man is omgekomen of elders werk heeft gezocht. Als gevolg van de burgeroorlog is het aantal gezinnen waar de alleenstaande vrouw aan het hoofd staat, sterk gegroeid. Zo toont een recente studie van UNICEF aan dat het percentage van dergelijke gezinnen in Galkayo in de periode 1990-2004 is gestegen van 10% naar 54%. In het zuiden van Somalië is dit percentage nog aanmerkelijk hoger. Zoals hieronder wordt toegelicht, kunnen alleenstaande vrouwen doorgaans voor bescherming terugvallen op familie en de clan. In sociaal-economisch opzicht zijn de *'female headed households'* echter zeer kwetsbaar. Bij kinderen van deze gezinnen komt ondervoeding geregeld voor. Een Somali weduwe kan in het algemeen terugvallen op zowel de familie van de overleden echtgenoot als op haar eigen familie.

De familie van de overleden echtgenoot heeft de eerste verantwoordelijkheid en veelal zal de vrouw bij de clan van de overleden echtgenoot blijven wonen. Het is echter niet ongewoon dat overleg plaatsvindt tussen de vader van de weduwe en de familie van haar overleden echtgenoot, waarbij ook de vrouw haar voorkeur kan uiten. Zou de vrouw bijvoorbeeld behoren tot een clan die niet in het woongebied gevestigd is, dan zou zij in een sociaal isolement kunnen raken door te blijven na het wegvallen van de echtgenoot. In dat geval kan ervoor worden gekozen dat zij teruggaat naar haar eigen clan. Leeftijd en geslacht van de kinderen spelen bij de beslissing waar de vrouw heen gaat een ondergeschikte rol.

---

²³² UNDP, *Human Development Report Somalia* 1998.

²³³ Door Somali leiders werd tijdens het vredesproces in Mbagathi op 29 januari 2004 overeengekomen dat vrouwen 33 zetels in de TFA kregen toebedeeld.

De kinderen blijven bij de moeder, al zullen vooral oudere jongens liever bij de familie van de vader blijven. Een weduwe en haar kinderen zullen zelden zonder bescherming achterblijven.

Een gescheiden Somali vrouw kan in het algemeen niet op bescherming rekenen van de clan van haar ex-echtgenoot. Wel kan zij in principe terugvallen op haar eigen clan en clanfamilie. Kinderen, die zoals vermeld behoren tot de clan van de vader, blijven na een scheiding veelal bij de moeder als ze jong zijn. Als ze ouder worden, kunnen ze zelf kiezen. Het is moeilijk om algemene uitspraken te doen over de positie van een gescheiden vrouw en haar kinderen in het geval het huwelijk (vóór de scheiding) gemengd was en er ernstige conflicten zijn, of in het recente verleden waren, tussen de desbetreffende clans (zie voor de clans die betrokken zijn bij ernstige recente conflicten 2.3 en 4.2). Het is mogelijk dat de vrouw en met name haar kinderen in zo'n situatie minder welkom zijn bij de eigen clan. De vrouw of de kinderen kunnen te maken krijgen met pesterijen en vooral met het weigeren van steun bij het opbouwen van een nieuw bestaan en het verwerven van inkomen. Ook de status van de vrouw (zie hierboven) speelt een rol. Is haar status hoger, dan is de kans op problemen kleiner.

Indien een gemengd gehuwd gezin er voor kiest zich te vestigen in het clangebied van de vrouw, zal haar clan in het algemeen bescherming bieden aan haar en haar gezin. Maar in het geval van ernstige recente conflicten tussen de clans van de echtgenoten, kunnen de echtgenoten en met name de man, bij vestiging in het clangebied van de vrouw, te maken krijgen met moeilijkheden van de kant van de clan van de vrouw. Indien de echtgenoot zich in het verleden politiek of militair geprofileerd heeft in een conflict met de clan van de vrouw, kan hij zeker problemen verwachten bij vestiging in het clangebied van de vrouw. Indien een vrouw vanwege een huwelijk met een man uit een minderheidsgroep is verstoten door haar clan, kan zij niet op deze clan terugvallen bij het overlijden van haar man. Ook eventuele kinderen uit dit huwelijk worden door de clan van de vrouw niet geaccepteerd.

Over de positie van (alleenstaande) vrouwen behorend tot minderheidsgroepen is weinig specifieke informatie beschikbaar. Het is niet bekend in hoeverre de hierboven gegeven informatie over de positie van alleenstaande Somali vrouwen en over gemengde huwelijken ook van toepassing is op vrouwen uit de diverse minderheden. In het algemeen kan gesteld worden dat de positie van deze vrouwen een kwetsbare is.

In het uitzonderlijke geval van een huwelijk tussen een Somali man en een vrouw uit een minderheidsgroep kan de vrouw in het algemeen niet rekenen op bescherming door de clan van haar man na scheiding of na het overlijden van de man.

Het is mogelijk dat alleenstaande vrouwen die niet kunnen terugvallen op een sociaal vangnet van de kant van leden van dezelfde clan of minderheid in een zeer kwetsbare of zelfs in een persoonlijk onveilige situatie komen te verkeren. Dit geldt met name voor de relatief onveilige gebieden, waar zij aanzienlijke risico's lopen op mishandeling, verkrachting en soms zelfs moord. Ook in de relatief veilige gebieden bevinden binnenlands ontheemde alleenstaande vrouwen zich in een kwetsbare positie (zie paragraaf 4.2).

Mishandeling en verkrachting

In de Somalische cultuur en in de islam is het mishandelen van vrouwen een schande²³⁴, en is verkrachting een grote schande.²³⁵ Overigens is ook in de wetgeving in Somalië verkrachting verboden.²³⁶

In het zuiden van Somalië, waar een hele generatie is opgegroeid in een situatie van burgeroorlog, heeft een deel van de jonge mannen deze traditionele normen en waarden verloren. Mishandeling en verkrachting van vrouwen komt daar dan ook geregeld voor, voornamelijk door militieleden.²³⁷ Zo meldt een lokale mensenrechtenorganisatie dat in 2003 in Mogadishu 31 vrouwen zijn verkracht.²³⁸

Alle dezerzijds in Somalië geraadpleegde bronnen stellen dat verkrachting in de relatief veilige gebieden, waar de traditionele normen en waarden in het algemeen nog steeds worden gerespecteerd, slechts incidenteel voorkomt. Gesprekspartners in Bosasso waren bekend met 1 tot 3 gevallen van verkrachting per jaar in Bosasso. Het werkelijke aantal verkrachtingen moet echter hoger liggen, aangezien de slachtoffers dikwijls de verkrachting geheim proberen te houden om stigmatisering te vermijden. De slachtoffers zijn meestal vrouwen die 's avonds laat naar huis teruglopen van hun werk als hulp in de huishouding (meestal ontheemden). Ook komt het voor dat vrouwen die als huishoudster werken, worden lastig gevallen of zelfs verkracht door mannen in het huishouden waar zij werkzaam zijn.²³⁹ In de ontheemdenkampen zelf zijn de vrouwen naar eigen zeggen veilig; daar worden zij beschermd door de andere kampbewoners. Een

---

²³⁴ Het is wel toegestaan vrouwen 'correctief te slaan', maar dit mag niet dusdanige vormen aannemen dat de vrouw er verwondingen aan overhoudt.

²³⁵ O.a. Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism* (maart 2004).

²³⁶ Met 'wetgeving in Somalië' wordt bedoeld: wetgeving uit de periode voor het uitbreken van de burgeroorlog, traditioneel recht en shari'a recht. Er bestaat echter geen wetgeving die verkrachting binnen het huwelijk strafbaar stelt. Zie US Department of State, Somalia, *Country Reports on human rights practices* 2003, 25 februari 2004.

²³⁷ Ken Menkhaus, *Somalia: State collapse and the threat of terrorism* (maart 2004), p. 32.

²³⁸ Het betreft de NGO 'Dr. Ismael Jumale Human Rights Center', geciteerd in US Department of State, Somalia, *Country reports on human rights practices* 2003, 25 februari 2004.

²³⁹ Zo meldt in het rapport van MSF, *The situation in Galkayo, Somalia* (mei 2004) een directeur van een vrouwen-NGO dat vrouwen van de Rahanweyn in Galkayo regelmatig worden misbruikt door jongemannen van de familie waar zij als huishoudelijke hulp werkzaam zijn.

paar jaar geleden hebben wel een paar verkrachtingen plaatsgevonden in de ontheemdenkampen in Bosasso, maar hieraan kwam een einde dankzij effectief optreden van de burgemeester en de politie, die tot actie waren gemaand door NGO's en vrouwenactivisten.

In Galkayo komen alle vormen van misdaad, dus ook verkrachting, iets vaker voor dan in de andere steden van het relatief veilige gebied, waaronder bijvoorbeeld Bosasso.²⁴⁰ Verkrachting komt met enige regelmaat voor in Galkayo, terwijl dit voor het uitbreken van de burgeroorlog vrijwel nooit voorkwam. Meestal zijn vrouwen van minderheden of ontheemde vrouwen hiervan slachtoffer, met name omdat de dader dan in veel mindere mate te vrezen hoeft voor eventuele eisen van genoegdoening van de familie van het slachtoffer.²⁴¹

Geen van de dezerzijds in Somalië geraadpleegde bronnen is echter iets bekend over groepsverkrachtingen in Galkayo, zoals door Artsen zonder Grenzen werd gerapporteerd in mei 2004.²⁴² Zelfs reeds vele jaren in Galkayo werkzame hulpverleners hadden nog nooit iets gehoord over het plaatsvinden van groepsverkrachtingen. Zij achten het uitgesloten dat in Galkayo een dergelijke, bijzonder ernstige misdaad heeft kunnen plaatsvinden zonder dat zij er iets over hebben vernomen. Bovendien zijn volgens hen de traditionele normen en waarden in Galkayo nog in voldoende mate intact, dat mannen het niet zouden aandurven in alle openheid, in aanwezigheid van tal van getuigen, een of meerdere vrouwen te verkrachten.

Van seksueel misbruik wordt vrijwel nooit aangifte gedaan. In de enkele gevallen waarin wel aangifte werd gedaan, is het soms voorgekomen dat de politie geen actie ondernam, omdat zij het een familie-aangelegenheid achtten.²⁴³ Traditioneel wordt een verkrachting namelijk 'afgehandeld' doordat de familie van het slachtoffer middels de diya genoegdoening van de familie van de dader eist. Doorgaans wordt dan een regeling overeengekomen waarbij de familie van de dader een boete (in geld of bijvoorbeeld kamelen) aan de familie van het slachtoffer betaalt. Het komt ook voor dat de familie van het slachtoffer eist dat de dader met haar trouwt. Dikwijls probeert een vrouw haar verkrachting geheim te houden wegens de schande en stigmatisering die het voor haar (en haar familie) zal meebrengen.²⁴⁴

---

²⁴⁰ Zie paragraaf 2.4 voor meer informatie over de veiligheidssituatie in Galkayo, een stad die verdeeld is tussen twee rivaliserende clans.

²⁴¹ De meeste minderheden en ontheemden ontberen de steun van een clan. Zoals in paragraaf 2.3 staat vermeld, hebben diverse minderheidsgroepen in Galkayo zich in de afgelopen jaren in toenemende mate bewapend, waardoor ze beter in staat zijn hun leden te beschermen en zonodig een eis om genoegdoening (diya) kracht bij te zetten. Echter, indien de dader van een dominante Somali clan afkomstig is en het slachtoffer van een minderheid of groep ontheemden, dan zal de familie van het slachtoffer dikwijls geen diya durven eisen.

²⁴² Zie MSF, 'The situation in Galkayo, Somalia', mei 2004.

²⁴³ Er zijn echter ook gevallen bekend, onder andere in Bosasso, waarin de politie verkrachters heeft weten te arresteren, die vervolgens door een rechtbank zijn veroordeeld.

²⁴⁴ O.a. Vluchtelingenwerk Nederland, *Put to the test*, juni 2004; Report G 10, 2004.

Mishandeling van vrouwen door hun man komt geregeld voor en is toegenomen als gevolg van de burgeroorlog en het toenemend aantal mannen die niet werken en/of verslaafd zijn aan qat. Indien de mishandeling ernstige vormen aanneemt en de schoonfamilie er geen actie tegen onderneemt, kan een vrouw zich voor bescherming wenden tot haar vader of broer. Of deze bereid en in staat zijn haar echtgenoot tot de orde te roepen, zal van geval tot geval verschillen. Er kan echter van worden uitgegaan dat een interventie van de familie van de vrouw slechts in een minderheid van de gevallen soelaas kan bieden. Een mishandelde vrouw heeft desgewenst recht op een echtscheiding. In geval van huiselijk geweld kan van de kant van de politie niet op bescherming gerekend worden.

Genitale verminking bij vrouwen (vrouwenbesnijdenis)

Naar schatting 98% van de Somalische meisjes ondergaat genitale verminking. Van deze 'besnijdenissen' vindt ruim 70% plaats door infibulatie en de overige in een minder ingrijpende vorm, die ook wel *sunna* wordt genoemd. De ingreep vindt meestal plaats bij de leeftijd tussen 6 en 10 jaar.²⁴⁵ In de steden worden meisjes op jongere leeftijd (doorgaans 5 tot 9 jaar) besneden dan op het platteland, waar de leeftijd kan oplopen tot 13 jaar. Eén bron meldde dat in de afgelopen twee jaar in een paar uitzonderlijke gevallen meisjes op het platteland nog besneden werden op 14 en 15-jarige leeftijd.²⁴⁶ Geen van de overige geraadpleegde deskundigen op het gebied van genitale verminking was bekend met gevallen van besnijdenis van meisjes ouder dan 13 jaar. Bij een meisje ouder dan 13 jaar is de ingreep bijzonder riskant en verloopt het genezingsproces langzaam.

Naast UNIFEM zijn tal van internationale NGO's actief op het gebied van de emancipatie van Somalische vrouwen, inclusief het bestrijden van '*female genital mutilation*' (FGM). Voorts zijn door lokale koepel-NGO's (Cogwa in Mogadishu, Nagaad in Somaliland, NPA in Galkayo en WAWA in Bosasso) campagnes opgezet met als doel genitale verminking van vrouwen in de Somalische samenleving bespreekbaar te maken en ter discussie te stellen. Deze campagnes richten zich op bewustwording onder de bevolking. Hierbij wordt uitgelegd dat besnijdenis niets van doen heeft met religie, zoals de heersende opvatting wil, maar alles met traditie. Daarnaast wordt gewezen op de gevaren van genitale verminking. Een effectieve aanpak van genitale verminking is alleen mogelijk met

---

²⁴⁵ Volgens UNIFEM vindt besnijdenis bij Somalische meisjes plaats op 6-7 jarige leeftijd. (*Human rights and security in central and southern Somalia report*, maart 2004).

²⁴⁶ Normaal gesproken vindt genitale verminking plaats in het regenseizoen, wanneer er niet veel werk gedaan kan worden en de werkracht van de dochter dus enige tijd gemist kan worden. Als gevolg van de droogte in de afgelopen jaren was er echter geen sprake van een regenseizoen. Bovendien liepen de inkomsten sterk terug, waardoor er soms geen geld was voor de festiviteiten die na de besnijdenis plaats behoren te vinden. Om deze reden werd op het platteland in de afgelopen jaren besnijdenis nogal eens uitgesteld; in een heel enkel geval zelfs tot de leeftijd van 15 jaar.

de hulp van de imams en de sheiks, omdat het zeer moeilijk is gebleken de diep ingewortelde traditie van vrouwenbesnijdenis te wijzigen. Vrijwel alle imams zijn bereid gevonden hun gemeenschap te vertellen dat de Koran geen genitale verminking, doch een zeer milde vorm van besnijdenis (zowel voor mannen als voor vrouwen) voorschrijft, waaraan reeds is voldaan indien door een klein sneetje een druppel bloed heeft gevloeid. Zowel de sheiks²⁴⁷ als de imams zijn inmiddels over het algemeen overtuigd dat genitale verminking dient te worden uitgebannen, maar vooral de sheiks zijn meestal niet bereid FGM actief te bestrijden, uit angst zodoende hun gemeenschap tegen zich te keren.

Ook worden bijvoorbeeld Midgan- en Yibir vrouwen, die de ingreep doorgaans uitvoeren, in de campagnes betrokken. Zij kunnen financiële steun van de NGO's ontvangen wanneer zij zich op ander werk richten. Op 7 februari 2004, de internationale dag van de vrouw, werd het jaar van *Zero Tolerance* met betrekking tot FGM uitgeroepen. In een aantal Somalische steden, onder andere in Mogadishu, Hargeisa en Bosasso, werd tegen FGM gedemonstreerd²⁴⁸.

Volgens vertegenwoordigers van hulpverleningsorganisaties begint onder invloed van deze campagnes een verschuiving plaats te vinden van de meest ingrijpende vorm van FGM (infibulatie) naar de lichtere vorm van besnijdenis, de *sunna*²⁴⁹. Deze sunna, die varieert van een kleine snee in de clitoris tot het geheel wegsnijden ervan. De voorlichtingscampagnes bereiken vooralsnog alleen de grotere bevolkingscentra. Toegang tot het platteland wordt bemoeilijkt door vrijwel afwezige infrastructuur.

Ondanks de campagnes wordt vrouwenbesnijdenis in de Somalische samenleving nog steeds beschouwd als onderdeel van de cultuur en de identiteit van de vrouw. Ouders willen om die reden hun dochters laten besnijden; van dwang is geen sprake. Normaalgesproken laat de vader beslissingen inzake besnijdenis over aan de moeder. Indien de vader, de moeder of het meisje zelf aangeeft geen besnijdenis te wensen, zal de ingreep niet worden uitgevoerd. Echter, zoals gezegd is FGM vooralsnog zo diep geworteld in de cultuur en traditie, dat slechts 2% van de ouders er voor kiest de dochters niet te laten besnijden. In de praktijk zal het niet voorkomen dat de meisjes zelf besnijdenis weigeren. Het gaat immers om (zeer) jonge meisjes, die vaak juist zelf om besnijdenis vragen, omdat hun vriendinnen ook besneden zijn en zij erbij willen horen en omdat ze uitkijken naar het feest dat op de besnijdenis volgt.

---

²⁴⁷ De meeste clanleiders laten een sunna-besnijdenis uitvoeren.

²⁴⁸ Islam Online News Agencies, 7 februari 2004.

²⁴⁹ Volgens Ken Menkhaus hebben veel Somalische ulema's (islamitische schriftegeleerden) reeds in het openbaar verklaard dat genitale verminking van vrouwen geen oorsprong heeft in de Koran en dus moet stoppen (*Warlords and Landlords: non-state actors and humanitarian norms in Somalia*, november 2003).

Alle geraadpleegde deskundigen op het gebied van FGM achten het uitgesloten dat ouders of meisjes daadwerkelijk gedwongen zouden worden tot genitale verminking.²⁵⁰ Wel zal sprake zijn van druk vanuit de familie (met name de grootmoeder) om aan de traditie te voldoen. In geval ouders er voor kiezen hun dochters niet te laten besnijden, zal dit door de gemeenschap getolereerd worden, hoewel ouders wel op onbegrip en spot kunnen rekenen. Om die reden komen ouders die hun dochters niet hebben laten verminken, daar doorgaans niet openlijk voor uit.²⁵¹

Het komt veelvuldig voor dat in het buitenland verblijvende Somaliërs hun dochters in Somalië laten besnijden. Ook een groot deel van de Somaliërs in Europa (waaronder Nederland) laat meisjes nog steeds besnijden, veelal tijdens vakantie in Somalië (jaarlijks komen meer dan 20.000 Somaliërs vanuit Europa met vakantie naar Somalië²⁵²), maar de ingreep wordt ook uitgevoerd in grote Somalische gemeenschappen (o.a. Birmingham, Leicester, Italië, Dubai). In het afgelopen jaar werd in veel Noordepese landen, waaronder Nederland, de wetgeving aangepast om genitale verminking ook strafbaar te stellen indien de ingreep in het buitenland plaatsvond.²⁵³

In de grondwet van Somaliland is een verbod op FGM inbegrepen in het verbod op schadelijke traditionele praktijken, terwijl in Puntland een expliciet verbod op FGM is opgenomen in de wetgeving. Geen van de geraadpleegde NGO's die Somalië rondreizen met bewustwordingscampagnes tegen FGM is ooit benaderd door ouders, broers of zussen of de meisjes zelf met een verzoek besnijdenis te helpen voorkomen. Er zijn geen gevallen bekend van aangifte bij de politie, dan wel van rechtszaken die werden aangespannen wegens FGM. Van strafrechtelijke vervolging van uitvoerders van FGM is geen sprake.

Naar inschatting van dezerzijds geraadpleegde deskundigen ondervinden onbesneden vrouwen geen significante problemen bij het vinden van een huwelijkspartner. Bij gearrangeerde huwelijken zullen ouders doorgaans nog wel een besneden vrouw voor hun zoon kiezen. Bij daarop volgende huwelijken,

---

²⁵⁰ Dit geldt voor alle Somaliërs: zowel Somaliërs die permanent in Somalië verblijven, als Somaliërs die op vakantie naar Somalië komen, als Somaliërs die terugkeren na een verblijf in het buitenland.

²⁵¹ Contrast 2, 30 januari 2004.

²⁵² In zomer 2000 kwamen naar schatting van de luchtvaartmaatschappijen 15.000 Somaliërs met vakantie naar Somaliland. Dit fenomeen doet zich echter in heel Somalië voor (hoewel het meest in de relatief veilige gebieden), dus het totale aantal moet een stuk hoger liggen. UNDP, *Human Development Report Somalia 2001*.

²⁵³ Onder ander Esther Rosenberg, 'Vechten tegen vooroordelen over besnijdenis', in NRC Handelsblad, 6/7 maart 2004; Lidy Nicolassen, 'Besnijdenis raakt uit taboesfeer', in de Volkskrant, 4 maart 2004; BBC News, '*Female Circumsision Act in force*', 3 maart 2004; Aftenposten, 'Immigranten moeten weten dat gedwongen huwelijken verboden zijn', 28 maart 2004.

waarbij de man zelf kiest, zouden volgens verschillende bronnen veel mannen een voorkeur hebben voor onbesneden vrouwen.

3.4.4 Minderjarigen

De positie van minderjarigen in Somalië, met name in het relatief onveilige gebied, is sterk beïnvloed door ruim twaalf jaar van gewapende conflicten, met alle ontwrichtende effecten van dien. In het gehele land staan de rechten van het kind onder druk, hoewel er vooral in de relatief veilige gebieden ook bescheiden positieve ontwikkelingen te melden zijn.

Bij het onderstaande dient te worden aangetekend dat in Somalië kinderen traditioneel als volwassen worden beschouwd vanaf hun 15^e jaar. Volgens het Burgerlijk Wetboek (1973) is de leeftijd van meerderjarigheid 18 jaar; in de Wet op de Somalische nationaliteit van 1962 is deze 15 jaar.

Kinderarbeid

In heel Somalië komt kinderarbeid veel voor. Daarbij moet worden bedacht dat vele van de door kinderen uitgevoerde werkzaamheden (zoals hoeden van geiten en schapen, helpen in de huishouding) in Somalië worden beschouwd als onderdeel van de opvoeding. Andere kinderen, onder andere die behoren tot een minderheidsgroep, werken buiten het gezinsverband, bijvoorbeeld als afwasser in een restaurant, als schoenpoetser op straat of als vuilnisophaler.

Kindsoldaten

Volgens de onafhankelijke deskundige voor Somalië van de VN worden kinderen, met name in het zuiden van het land, gerecruteerd in clanmilities.²⁵⁴ UNICEF geeft aan dat recruterings van kinderen voor milities een groeiende trend is.²⁵⁵ Hierbij dient aangetekend te worden dat het in Somalische ogen bij recruterings van 15-jarigen of ouder niet om kinderen gaat, maar om volwassenen. Overigens komt het wel geregeld voor dat kinderen aanwezig zijn bij bijvoorbeeld wegversperringen. Zij zijn dan echter meegegaan met hun vader of oudere broer en maken geen onderdeel uit van de militie.

In Somalië is geen sprake van gedwongen recruterings bij de verschillende clanmilities. Wel kunnen honger en armoede op straat levende jongeren ertoe brengen zich bij milities aan te sluiten. Zij willen overleven en zijn op deze wijze

---

²⁵⁴ In zijn rapport E/CN.4/2003/115 (31 december 2002) geeft de onafhankelijke expert van de VN aan dat er geen eenduidige gegevens m.b.t. kindsoldaten voor handen zijn. Hij heeft echter geconstateerd, dat, hoewel in Somaliland en in Puntland geen kinderen in milities dienen, in de Darawishta van Puntland toch enkele jongens van 16 jaar zijn opgenomen. In zijn rapport van 30 november 2003 (E/CN.4/2004/103) citeert de VN-expert uit het rapport van UNICEF (*A study on child protection in Somalia*) en geeft hij aan dat de gemiddelde leeftijd van kindsoldaten 12 jaar is.

²⁵⁵ UNICEF, *From perception to reality: a study on child protection in Somalia*, december 2003.

tenminste verzekerd van onderdak en eten.²⁵⁶ Een politieke of ideologische motivatie speelt bij hun keuze geen rol.

Alleenstaande kinderen

Mede als gevolg van de oorlog kent Somalië relatief veel alleenstaande kinderen. Ouders kunnen zijn gedood, of het gezin kan uiteengerukt zijn. Alleenstaande kinderen worden in beginsel opgevangen door de familie, hetzij van vaders-, hetzij van moederskant. In het licht van de ontberingen die het leven in Somalië traditioneel met zich brengt, is het niet ongebruikelijk dat kinderen worden grootgebracht door anderen dan de ouders.²⁵⁷ Het feit dat er niettemin veel kinderen op straat leven of zijn opgenomen in weeshuizen, duidt erop dat de flexibiliteit van de *extended family* niet onbeperkt is.²⁵⁸ De burgeroorlog heeft in een aantal gevallen het traditionele familienetwerk onder druk gezet, zo niet ontwricht.

In Somalië bestaat een aantal weeshuizen. Een onderzoek van UNICEF in 2003 bij 34 weeshuizen geeft een wisselend beeld van de kwaliteit, ook gemeten naar lokale maatstaven.²⁵⁹ De weeshuizen voorzien in dag- en nachtopvang, voeding, kleding en scholing. Van de 18 weeshuizen die in het centrale deel van Somalië en Puntland werden bezocht, werden van 13 de genoemde voorzieningen als redelijk tot goed gekwalificeerd, 7 scoorden onvoldoende tot slecht. In Somaliland werden voor hetzelfde onderzoek 16 weeshuizen bezocht: van 5 werd een voldoende tot goede indruk gekregen, 11 onderkomens werden onvoldoende bevonden. Niettemin waren de meeste kinderen ingenomen met de regelmatige voeding en onderwijsmogelijkheden die zij in de weeshuizen ontvingen.

---

²⁵⁶ Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya, *Report on political, security and human rights in central and southern Somalia*, maart 2004.

²⁵⁷ B. Helander, *The Somali Family*, 1993.

²⁵⁸ In Somalië is het concept van de *extended family* nog sterk aanwezig, waarbij weeskinderen door gezinnen van familie in zeer brede zin worden opgevangen. Sinds de oorlog is het moeilijker geworden opvanggezinnen te vinden omdat de meeste ouders al moeite hebben hun eigen kinderen te onderhouden. Veel weeshuizen functioneren hierom als dagverblijven waar kinderen scholing en eten krijgen, waarna ze 's avonds voor overnachting naar hun opvanggezin gaan.

²⁵⁹ UNICEF, *From Perception to Reality, a study on child protection in Somalia*, december 2003.

4 Migratie

4.1 Motieven

Migratie binnen het woongebied der Somali, op zoek naar gebieden met voldoende water en grasland voor de kuddes, vormt voor de nomadische Somaliërs een eeuwenoude traditie. De val van het regime Barre en de daarop volgende burgeroorlog hebben dit nomadische migratiepatroon verstoord. Meer dan twee miljoen Somaliërs zochten een veilig heenkomen, zowel binnen Somalië als in de buurlanden.

Sinds 1993 beperkt het geweld zich grotendeels tot het zuiden. Een groot deel van de Somalische vluchtelingen is sindsdien vanuit met name Ethiopië en Kenia teruggekeerd naar Somalië, met name naar de relatief veilige gebieden. Migratie van Zuid-Somaliërs naar het noorden is in de loop der jaren sterk afgenomen. De slechte veiligheidssituatie blijft voor Zuid-Somaliërs een reden om het land te verlaten.²⁶⁰ Daarnaast is sprake van omvangrijke migratie vanuit met name Zuid-Somalië naar welvarender landen. Onderzoek onder Somalische emigranten toont aan dat een belangrijke reden om Somalië te verlaten, het gebrek aan economische perspectieven is: met name als gevolg van de burgeroorlog is Somalië een zeer arm land, met hoge werkloosheid en gebrekkige voorzieningen op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs.

De Somalische migranten zijn voor het merendeel jonge mannen, die in het buitenland (meestal de Golfstaten) werk willen zoeken, om met hun verdiensten de in Somalië achter gebleven familieleden bij te staan.

4.2 Binnenlandse migratie: vestigingsmogelijkheden binnen Somalië

In deze paragraaf wordt besproken in hoeverre de verschillende Somali clans en Somalische minderheidsgroepen zich kunnen vestigen²⁶¹ in het relatief veilige gebied in Somalië. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de leefomstandigheden van ontheemden in Somaliland en Puntland. Voor de vraag in

---

²⁶⁰ UNDP, *Human Development report Somalia*, 2001, p. 61. Uit navraag door UNHCR onder Somalische migranten die te Jemen arriveren, blijkt dat 70% van hen primair om economische redenen is vertrokken. 20% noemt veiligheid als de belangrijkste reden en 5% onderwijs. Van de ondervraagde migranten is ruim 80% afkomstig uit de relatief onveilige gebieden van Somalië. (UNHCR Jemen, december 2003). Zie paragraaf 2.4 voor meer informatie over de sociaal-economische situatie in Somalië.

²⁶¹ Tenzij anders aangegeven wordt met de term 'vestigen' in dit hoofdstuk bedoeld: wonen, verblijven, zich verplaatsen en in het levensonderhoud voorzien.

hoeverre bescherming door een Somali clan noodzakelijk is alsmede voor informatie over criminaliteit en de effectiviteit van de politie in de relatief veilige gebieden, wordt verwezen naar paragraaf 2.3.

4.2.1 Feitelijke vestigingsmogelijkheden

Leden van de Darod, Hawiye, Issaq en Dir clanfamilies (de nomadische clanfamilies) kunnen zich in het algemeen veilig vestigen in het gehele woongebied van de eigen clanfamilie in het relatief veilige deel van het land, tenzij sprake is van ernstige, gewapende conflicten (elders in Somalië) in het heden of recente verleden binnen de clanfamilie. Ook kunnen zij zich in het algemeen veilig vestigen in gebieden waar andere clanfamilies de meerderheid uitmaken of politiek overheersen, tenzij sprake is van ernstige, gewapende conflicten (elders in Somalië) in het heden of verleden tussen betrokken clanfamilies. Bescherming door de eigen clan(familie) is dus niet in alle gevallen noodzakelijk. Als Somali zich vestigen in een gebied waar de eigen clan niet overheerst, wordt wel van hen verwacht dat zij zich aanpassen aan de bestaande machtsverhoudingen en dat zij zich niet politiek of economisch profileren.

De positie van een Somali die zich vestigt in het woongebied van een andere clan of clanfamilie is sterker indien hij/zij bijvoorbeeld via moeder of echtgeno(o)t(e) een relatie heeft met de overheersende clan. Somali die zich in het verleden politiek of militair hebben geprofileerd in conflicten tegen een bepaalde clan, kunnen problemen ondervinden bij vestiging in het woongebied van die clan.

Samengevat betekent het bovenstaande dat vestiging in het relatief veilige deel van Somalië – al dan niet in het woongebied van de eigen clan(familie) – in veel gevallen mogelijk is, maar ook aan beperkingen onderhevig is. Hieronder wordt nog een aantal beperkingen en mogelijkheden voor specifieke clan(familie)s genoemd, zoals die op dit moment nog steeds gelden. Ook wordt ingegaan op de vestigingsgebieden van minderheden.

Bij dit alles dient aangetekend te worden dat Somaliland in oktober 2003 heeft gedecreteerd dat Somaliërs die niet over banden met Somaliland beschikken, in principe geen verblijfsrecht krijgen in Somaliland.

Hawiye

De Hawiye-clans hebben hun traditionele woongebied voornamelijk in de provincies Hiiran, Mudug en Galgadud. In de verslagperiode vonden gevechten plaats in de provincies Galgadud en Hiiran. In de provincie Mudug, waarvan het zuiden wordt bewoond door Hawiye, kunnen Hawiye veilig verblijven. De enige uitzondering vormt in principe het noorden van de stad Galkayo, dat door de

Darod/Majerteen wordt bewoond. Het zuiden van Galkayo wordt wel door Hawiye bewoond.²⁶²

Binnen de Hawiye clanfamilie stonden ook deze verslagperiode militias van Abgal subclans tegenover elkaar in Mogadishu (zie paragraaf 2.2). In het algemeen zijn de effecten van deze conflicten op het woongebied van de Hawiye in Centraal Somalië beperkt. Voor het goede begrip moet worden vermeld dat de meeste Hawiye sinds het uitbreken van de burgeroorlog in 1991 steeds in Mogadishu zijn gebleven; Mogadishu wordt gedomineerd door Hawiye-clans.

Darod

Leden van Darod-clans (waaronder die van de Marehan) kunnen zich zonder problemen vestigen in Puntland.

Leden van de Galgale clan die tot de Darod clanfamilie wordt gerekend, wonen met leden van de Majerteen/Omar Mahamoud met name in Galkayo maar ook in de rest van Puntland. De in het zuiden (Mogadishu) gevestigde leden van de Galgale clan vormen een affiliatie met de Hawiye/Abgal.

Rahanweyn en Digil

De Rahanweyn en Digil zijn tijdens de gewelddadigheden in de jaren '90 herhaaldelijk het slachtoffer geworden van moord, plundering en andere mensenrechtenschendingen. Vanaf juni 1999 verbeterde de veiligheidssituatie in hun traditionele woongebieden, met de verovering van de provincies Bay en Bakool door het RRA. Sinds de oprichting van het regionale bestuur van de *State of Southwestern Somalia* op 1 april 2002 is de situatie echter weer verslechterd. Gezien het voortduren van de gewapende conflicten blijkt het RRA niet in alle gevallen in staat de orde en veiligheid in Bay en Bakool te handhaven.

In het noorden van Somalië verblijven duizenden Rahanweyn en Digil, waarvan naar schatting 6.000 in Puntland (aldaar dikwijls Eelay genoemd, naar één van de Rahanweyn-clans). Hun positie is (iets) sterker dan die van andere ontheemden uit het zuiden, omdat ze althans gedeeltelijk onder de clanwetten vallen, zij het als minder 'nobel'.

Specifieke clans

Shekhal

Als aangegeven in 3.4.2 wonen de Shekhal als families tussen andere clans, met name de Hawiye clans Habar Gedir en Abgal, maar in mindere mate ook de Darod/Majerteen. De meeste Shekhal wonen in het zuiden (onder andere in de steden Merka en Mogadishu), maar ook in Galkayo verblijven Shekhal.

---

²⁶²

Zie paragraaf 2.3 voor meer informatie over de veiligheidssituatie in Galkayo.

Ajuraan

De Ajuraan zijn in de Somalische samenleving volledig geaccepteerd en huwelijken met leden van onder andere Darod/Majerteen komen voor. Ajuraan worden niet als minderheid gezien en hebben derhalve een hogere status dan de Midgan. Er zijn duizenden Ajuraan woonachtig in Puntland, met name in Bosasso. In het afgelopen jaar hebben zich daarnaast ontheemden van de Ajuraan uit Somaliland naar Bosasso begeven.

Galadi

Voorzover bekend verblijven er slechts zelden leden van de Galadi in de relatief veilige gebieden in Somalië en hebben zij er traditioneel ook nooit gewoond.

Jaji

Als vermeld (zie 3.4.2) leven de Jaji langs de kust van Somalië en voorzien met vissen in hun bestaan. De Jaji stammen af van een clan, bijvoorbeeld van de Hawiye/Abgal of van de Darod/Majerteen. Het enige onderscheid tussen de Jaji en de overige clanleden is dat de Jaji als gevolg van economische noodzaak het als minderwaardig beschouwde beroep van visser zijn gaan uitoefenen. In tijden van vrede kunnen de Jaji-leden van beide clans zonder problemen met elkaar omgaan. Dit zal echter niet het geval zijn wanneer sprake is van conflicten tussen Hawiye- en Darodclans. Leden van de Jaji kunnen dan voor bescherming terug vallen op de clan waarmee zij verbonden zijn. In Puntland wonen de Jaji aan de kust bij Bosasso en langs de kust met de Indische oceaan.

Minderheden

Ook minderheidsgroepen hebben zich in Somaliland en Puntland gevestigd, zij het in verschillende aantallen. Of en zo ja, in hoeverre, zij zich ook in de overige gebieden van het relatief veilige deel van Somalië hebben gevestigd, is grotendeels onbekend.

Bantu

Naar schatting hebben enkele duizenden Bantu zich gevestigd in Somaliland en Puntland. In Bosasso bedraagt hun aantal ongeveer 3.000. In Galkayo wonen circa 2.000 Bantu, verspreid over zowel het zuidelijke stadsdeel (dat wordt gedomineerd door de Hawiye/ Habar Gedir/Sa'ad) als het noordelijke stadsdeel (waar de Darod/Majerteen het voor het zeggen hebben).

Benadiri

Benadiri, ook wel Reer Hamar genoemd, komen vrijwel niet voor in het noorden van Somalië (in Bosasso maximaal 100). De aantallen zijn te klein om algemene uitspraken over te doen. In de periode 1992-1996 passeerden veel Benadiri Noord-

Somalië²⁶³, op doorreis naar (onder meer) Jemen. Slechts weinigen zijn gebleven, bijvoorbeeld na een huwelijk met een inwoner van dit gebied.

In Centraal-Somalië bestaat een affiliatie tussen de Reer Hamar/Dabarweyn en de Hawiye/Hawadle, van welke clan leden van de Dabarweyn bescherming ontvangen.

Bajuni

De Bajuni verblijven, voor zover dezerzijds bekend, niet in Puntland of Somaliland. Zij wonen voornamelijk op de eilanden voor de zuidkust van Somalië en zijn werkzaam in de visserij (zie 3.4.1).

Reer Brava en Eyle

Van de Reer Brava en de Eyle is niet bekend of en zo ja, in welke getale zij in het noorden van Somalië leven.

Gaboye (beroepskasten Midgan, Tumal en Yibir)

Ten aanzien van de beroepskasten dient een onderscheid gemaakt te worden tussen enerzijds diegenen die van oudsher in Noord-Somalië wonen en traditioneel een cliënt-relatie hebben met de Darod- of Issaq clanfamilie en anderzijds diegenen die afkomstig zijn uit Zuid- en Centraal Somalië en traditioneel een cliënt-relatie hebben met de Hawiye clanfamilie.

Na de oorlog tussen de SNM en president Barre, eind jaren tachtig, brak er voor leden van de Gaboye in Somaliland, niet alleen vanwege hun achtergestelde economische positie, een moeilijke tijd aan. Veel leden van deze groepen hadden destijds dienst genomen in het regeringsleger van president Barre. Hierdoor werden de Gaboye na afloop van de oorlog door de Somalilanders als verraders beschouwd. Er zijn in Somaliland echter tekenen van een veranderende houding onder de Somalilanders. Teruggekeerde Gaboye vluchtelingen hebben een groot deel van hun vooroorlogse bezittingen herkrege²⁶⁴. Hun beroepsmogelijkheden zijn nog steeds grotendeels beperkt tot de traditionele beroepen zoals kapper en schoenmaker.²⁶⁵

---

²⁶³ Noord-Somalië omvat Somaliland, Puntland en het zuiden van de provincie Mudug.

²⁶⁴ In 1998 zijn tenminste 2.000 Gaboye teruggekeerd, grotendeels uit Ethiopië, vooral naar Hargeisa. *Rebuilding from the ruins*: Somaliland Centre for Peace and Development/War-torn Societies Project (WSP).

²⁶⁵ *Plan of Action for Repatriation, Rehabilitation and Reintegration, Initiative of the Administration of Somaliland with the support of UNDP and UNHCR*, juli 1999. Zie ook: Joint British, Danish and Dutch factfinding mission to Nairobi, Kenya: *Report on minority groups in Somalia*, 17-24 september 2000.

In Puntland worden de leden van beroepskasten die van oudsher in het gebied wonen en een cliënt-relatie hebben met de Darod/Majerteen, de 'Majerteen Midgan'²⁶⁶, als autochtoon geaccepteerd.

Er is daarnaast een groep Midgan woonachtig in de ontheemdenkampen in Bosasso. Doorgaans betreft het Midgan die voor de burgeroorlog met de Darodclans naar het zuiden waren getrokken, en die medio jaren negentig wegens de vijandelijkheden tussen de Darod en de Hawiye met de Darod terugkeerden naar Puntland.

Leden van beroepskasten die van oudsher in Zuid- en Centraal Somalië woonden en traditioneel een cliënt-relatie hadden met de Hawiye, de 'Hawiye Midgan' (ook wel zuidelijke Midgan genoemd), zijn voor zover bekend niet of nauwelijks woonachtig in Puntland en Somaliland, al dan niet in ontheemdenkampen. Vestiging in Puntland of Somaliland zou voor hen moeilijk zijn: aansluiting bij de Darod-Midgan (ook wel noordelijke Midgan genoemd) zal niet gemakkelijk lukken en de Hawiye-Midgan zouden naar verwachting in een ontheemdenkamp terechtkomen, waar hun positie zeer kwetsbaar zou zijn.

Naar verwachting zullen de Hawiye-Midgan minder problemen ondervinden bij het zoeken van aansluiting bij de Hawiye clans in het relatief veilige gebied in Mudug.

Voor de goede orde wordt herhaald dat de Gaboye - naar de aard van deze groep - geen eigen traditioneel woongebied hebben.

4.2.2 Positie van ontheemden²⁶⁷

Door de burgeroorlog raakten 1,5 à 2 miljoen mensen ontheemd binnen Somalië²⁶⁸, en vluchtten ruim een half miljoen Somaliërs naar met name de buurlanden. Het oplaaiende en voortdurende geweld in het zuiden van Somalië dreef vele Somaliërs naar veiliger gebieden en steden in het noorden. Eind jaren negentig was sprake van grootschalige, vrijwillige terugkeer naar Somalië vanuit de buurlanden. Een deel van de terugkerende vluchtelingen²⁶⁹ kreeg assistentie van UNHCR.

---

²⁶⁶ In het *Report on Minority Groups in Somalia* (Joint British, Danish and Dutch factfinding mission, september 2000) kent de Midgan twee sub-groepen, t.w. de Madhiban en de Musa Dheere.

²⁶⁷ In dit ambtsbericht wordt met ontheemden bedoeld Somaliërs die door externe omstandigheden (veiligheids- en/of economische redenen) zijn gedwongen hun woonplaats te verlaten en in hun nieuwe woongebied (in Somalië) nog niet (volledig) zijn geïntegreerd.

²⁶⁸ Schattingen zijn moeilijk te maken, alleen al omdat ontheemden die door verwanten/clangenoten worden opgenomen, niet meer als zodanig zichtbaar zijn.

²⁶⁹ In dit ambtsbericht wordt met teruggekeerde vluchtelingen bedoeld de Somaliërs die door externe omstandigheden (veiligheids- en/of economische redenen) zijn gedwongen hun land te verlaten en die sindsdien zijn teruggekeerd naar Somalië met als doel zich daar wederom permanent te vestigen.

Sinds de burgeroorlog zijn de steden in de relatief veilige gebieden explosief gegroeid, deels door toestroom van ontheemden uit het zuiden en deels door migratie van het platteland naar de steden. Zo groeide Bosasso van 7 à 8.000 naar circa 200.000 inwoners²⁷⁰ en Hargeisa van enige tienduizenden naar een half miljoen²⁷¹.

De omvang van de hervestiging in Noord-Somalië is niet precies bekend. Veel ontheemden wisten zich duurzaam te hervestigen in hun nieuwe woongebied. Deze ontheemden beschikten vrijwel altijd over banden met de bewoners van hun nieuwe woongebied, bijvoorbeeld omdat zij van dezelfde clanfamilie (in brede zin) afkomstig zijn, of omdat een familielid²⁷² afkomstig is uit het nieuwe woongebied. Ook andersoortige banden voorzagen in een sociaal vangnet, zoals relaties met oude schoolvrienden, burens of zakenpartners.²⁷³ Voorts is een aanzienlijke groep ontheemden in de afgelopen tien jaar doorgetrokken naar het buitenland, met als uiteindelijke bestemming doorgaans de Golflanden of het Westen.

In de rest van dit hoofdstuk zal de groep ontheemden die inmiddels goed geïntegreerd is in het noorden, buiten beschouwing worden gelaten. Met de term ontheemden wordt in het onderstaande de groep mensen aangeduid, die in ontheemdennederzettingen woonachtig is en slechts in geringe mate is geïntegreerd in de nieuwe woonplaats. Overigens zullen ook nieuw gearriveerde ontheemden die over banden met de bewoners van hun nieuwe woongebied beschikken, doorgaans worden opgenomen binnen de gemeenschap en dus na enige tijd niet langer als ontheemden zichtbaar zijn. Tegelijkertijd geldt dat ontheemden die niet over dergelijke banden beschikken, vrijwel zonder uitzondering in armzalige ontheemdennederzettingen terecht zullen komen, zonder reële kans op daadwerkelijke integratie.

Sinds 1995 is het aantal ontheemden gestabiliseerd op circa 350.000 mensen, waarvan circa 250.000 in en rond Mogadishu. In Puntland wordt het aantal ontheemden op ruim 30.000²⁷⁴ geschat, waarvan rond Bosasso 28.000. In Somaliland verblijven thans nog 5.800 ontheemden.²⁷⁵

---

²⁷⁰ Schatting Vertegenwoordiging Europese Commissie te Bosasso, juni 2004. Volgens de autoriteiten van Bosasso heeft de stad thans 600.000 inwoners; UNDP ging (in 2001) daarentegen uit van 60.000 inwoners (UNDP, *Human Development Report Somalia* 2001, p. 58).

²⁷¹ Schattingen UNDP-vertegenwoordiging te Hargeisa, september 2003.

²⁷² Bv. vader, moeder, oom, tante, grootouder van een van beide echtelieden.

²⁷³ UNDP, *Human Development Report Somalia*, 2001.

²⁷⁴ UNSC, *Report of the SG on the situation in Somalia*, 9 juni 2004.

²⁷⁵ OCHA Regional Support Office, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004.

Het leeuwendeel van de ontheemden verblijft derhalve in de relatief onveilige gebieden. In het onderstaande wordt de positie van de circa 36.000 ontheemden in Puntland en Somaliland beschreven. Deze beschrijving is vooral gebaseerd op eigen onderzoek ter plaatse, omdat in relevante rapporten de verzamelde informatie veelal wordt samengevat tot een beschrijving van de situatie van ontheemden in Somalië in algemene zin, zonder onderscheid te maken tussen de leefomstandigheden van de circa 310.000 ontheemden (ongeveer 90%) in de relatief onveilige gebieden en de veel kleinere groep ontheemden (ongeveer 10%) in de relatief veilige gebieden.²⁷⁶

Ontheemden in Puntland

In Puntland zijn in de afgelopen jaren meer dan 100.000 mensen zelf, en ruim 6.000 met assistentie van UNHCR uit de buurlanden teruggekeerd.²⁷⁷ Thans verblijven nog circa 30.000 ontheemden in ontheemden nederzettingen in Puntland, waarvan 28.000 in Bosasso (op een stad met circa 200.000 inwoners)²⁷⁸ en circa 2.400 in Galkayo.²⁷⁹ De meerderheid van de ontheemden in en rond Bosasso is afkomstig uit Zuid-Somalië en bestaat voornamelijk uit Rahanweyn, Ajuraan en leden van de minderheden Midgan en Bantu. Veel ontheemden zijn al zo'n tien jaar woonachtig in de provisoire ontheemden nederzettingen. Daarnaast zijn in het afgelopen jaar zo'n 2.000 ontheemden (met name Ajuraan) vanuit Somaliland gearriveerd, als gevolg van het Somalilandse decreet dat alle "buitenlanders" dienden te vertrekken. Voorts zijn er Ethiopische vluchtelingen in Bosasso, voor het merendeel etnisch Somaliërs uit de aangrenzende Ogadenregio, dikwijls als tussenstop op doorreis naar de Golfstaten.²⁸⁰

In Bosasso zijn thans in totaal acht spontane nederzettingen van ontheemden aanwezig, doorgaans kampen genoemd.²⁸¹ Het aantal inwoners per kamp varieert tussen 1.500 en 8.000 personen. De kampen worden niet door een

---

²⁷⁶ Bv. NRC/Global IDP Report, *Profile of internal displacement in Somalia*, 6 mei 2004, waaruit een algemene samenvatting over ontheemden in Somalië werd aangehaald in het rapport van de VN-mensenrechtenexpert voor Somalië (E/CN.4/2004/103, 30 november 2003); Vluchtelingenwerk Nederland haalt in het rapport *Put to the Test* van juni 2004, eveneens algemene conclusies over Somalische ontheemden aan uit het NRC-rapport en het rapport van de VN-mensenrechtenexpert.

²⁷⁷ UNHCR, *Position on the return of rejected Somali asylumseekers to Somalia*, januari 2004.

²⁷⁸ Volgens de gemeente Bosasso bevinden zich in en rond de stad zo'n 75.000 ontheemden uit het zuiden.

²⁷⁹ OCHA Regional Support Office, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004.

²⁸⁰ Informatie van de NGO Africa-70, juli 2004; Khalid Medani (UN consultant), *Report on internal migration and remittance inflows*, 2000.

²⁸¹ Onderstaande informatie is verzameld tijdens een werkbezoek aan Bosasso in juni 2004, waarbij een tweetal ontheemdenkampen (Boqolka Bush, waar 1.600 gezinnen, d.w.z. 8.000 mensen, en het kamp Ajuran met 680 families, d.w.z. 3.400 mensen) werd bezocht en werd gesproken met kampbewoners, lokale en internationale NGO's, internationale organisaties en de lokale autoriteiten.

vluchtelingenorganisatie of de autoriteiten beheerd, doch door de bewoners zelf, die zich georganiseerd hebben in door hen zelf gekozen kampcomités.²⁸² Ontheemden van dezelfde clan of minderheid wonen bij elkaar, waardoor de kampen een verschillende etnische samenstelling hebben. De acht grote nederzettingen vallen om die reden verder onder te verdelen in zo'n 20 min of meer etnisch homogene kampen, die dikwijls vlak naast elkaar liggen. De meeste bewoners zijn vrouwen en kinderen.²⁸³ De mannen hebben vaak meerdere vrouwen en werken doorgaans in de bouw (Bantu), als vakman, veelal kleermaker (Midgan), of ze bedelen (Ajuraan en Rahanweyn). De meeste vrouwen werken als schoonmaker, straatveger of vuilnisophaler.²⁸⁴ Veel kinderen verdienen bij als schoenpoetser. Volgens de kampbewoners is het niet moeilijk werk te vinden in Bosasso, maar ligt het loon heel erg laag. Over het algemeen verdienen de bedelaars meer geld dan de vaklui, omdat de inwoners van Bosasso, conform islamitische traditie, doorgaans vrijgevig zijn tegenover bedelaars. De ontheemden hebben het afgelopen jaar de effecten gemerkt van de economische achteruitgang: mede door inflatie werden de lonen lager en namen de opbrengsten van het bedelen af.

De kampterreinen zijn particulier eigendom van inwoners van Bosasso. In de meeste kampen moeten de bewoners aan de eigenaar huur betalen voor het stuk grond dat zij in gebruik hebben. Voor de behuizing, die uit schamele hutjes bestaat, moeten de bewoners zelf zorgen. In sommige kampen vraagt de eigenaar geen huur, maar worden relatief hoge prijzen in rekening gebracht voor de (weinige) faciliteiten, zoals watertappunten, latrines en een levensmiddelenwinkel, waar bewoners feitelijk verplicht zijn hun inkopen te doen. Al met al zijn de bewoners van kampen waar huur wordt betaald, goedkoper uit. Ook in de kampen waar huur betaald wordt, dient water gekocht te worden. Er zijn verschillende watertappunten, in handen van concurrerende eigenaars. De bewoners achten de waterprijs betaalbaar.²⁸⁵ In de kampen zijn tal van kleine winkeltjes met diverse koopwaar die door de bewoners zelf worden geëxploiteerd. De zeer populaire openlucht bioscoop van het kamp Boqolka Bush zit de meeste avonden helemaal vol.²⁸⁶

---

²⁸² In deze kampcomités hebben zowel mannen als vrouwen zitting. In het kamp Boqolka Bush wordt de functie van voorzitter door een vrouw wordt bekleed.

²⁸³ Voor heel Somalië geldt dat 75% van de ontheemden vrouwen en kinderen zijn. Zie Vluchtelingenwerk Nederland, *Put to the test*, juni 2004, p. 7.

²⁸⁴ Volgens het rapport van UNCU/UN-OCHA, *A report on internally displaced persons in Somalia 2002*, zijn veel ontheemden betrokken bij fysiek zwaar, eenvoudig en laag betaald werk.

²⁸⁵ Maximaal SoSh 500 voor 20 liter. Wisselkoers op 16 september 2003: 1 EUR = SoSh 3360,46.

²⁸⁶ Een bioscoopkaartje kost SoSh 2.000. In de bioscoop worden voornamelijk 'Bollywood' films vertoond.

Hulporganisaties als UNICEF en Africa-70 proberen de voorzieningen in de kampen te verbeteren. Zo heeft UNICEF voor sanitaire voorzieningen gezorgd. Groot probleem hierbij is echter dat zodra er voorzieningen worden aangebracht, de landeigenaar deze feitelijk confisqueert door voor het gebruik ervan (relatief veel) geld te vragen. Om deze reden gebruiken de bewoners zelfgemaakte, gratis latrines binnen het kamp²⁸⁷ of doen ze hun behoefte buiten het kamp, in plaats van gebruik te maken van de kwalitatief veel betere sanitaire voorzieningen die door UNICEF werden geschonken.²⁸⁸

De NGO Africa-70 probeerde in het kamp Boqolka Bush het vuilnisprobleem²⁸⁹ aan te pakken door vuilniscontainers te plaatsen. Deze worden echter evenmin gebruikt omdat hierin alleen vuilnis in zakken mag worden gedeponereerd. Aangezien vuilniszakken geld kosten, wordt de vuilnis nog steeds illegaal op het vlak buiten het kamp gelegen strand gedeponereerd.²⁹⁰ Ook in andere kampen vormt vuilnis een belangrijk probleem. Om de verspreiding van ziekten tegen te gaan, proberen hulporganisaties tenminste een keer per jaar de vuilnishopen te laten verwijderen. Hulporganisaties in Puntland kampen echter met een groot gebrek aan donorfondsen, waardoor zij niet in staat zijn de ontheemden voldoende voorzieningen te bieden.

De kampbewoners ervaren de slechte behuizing en het gebrek aan betaalbare sanitaire voorzieningen, veroorzaakt door de problemen met de landeigenaren, als de grootste problemen.²⁹¹ De ontheemden wonen in schamele, van afvalmateriaal (hout, board en plastic) gebouwde hutten, die onvoldoende bescherming bieden tegen het harde klimaat van Bosasso (droog, harde wind en het heetst van heel Somalië, met 's zomers temperaturen oplopend tot 40 graden). Het klimaat leidt tot gezondheidsproblemen, met name bij kinderen. Bovendien is er een aanzienlijk risico op brand; door de harde wind kan een kookvuurtje gemakkelijk brand veroorzaken. Landeigenaren, die maximale huuropbrengsten wensen, laten

---

²⁸⁷ Omdat een aantal latrines inmiddels vol is en de landeigenaar het niet toestaat nieuwe te maken wegens het risico van grondwatervervuiling, doen de bewoners steeds vaker hun behoefte buiten het kamp, hetgeen op weerstand stuit bij de autoriteiten en inwoners van Bosasso.

²⁸⁸ Ook in de kampen waar geen huur wordt betaald, maar wel moet worden betaald voor gebruik van de latrines, proberen de bewoners geld uit te sparen door hun behoefte te doen op het onbebouwde terrein in de nabijheid van het kamp. Dit leidt echter geregeld tot problemen met de eigenaren van die stukken land.

²⁸⁹ De vuilnishopen in of nabij de kampen vormen een bron van besmettelijke ziektes, met name cholera. Bovendien leidt het dumpen van afval, net buiten het kamp door de bewoners tot veel ongenoegen bij de autoriteiten en inwoners van Bosasso. In Bosasso zelf bestaat namelijk een (redelijk) effectief vuilnisophaalsysteem.

²⁹⁰ Vuilniszakken kosten 500 SoSh per zak.

²⁹¹ Ook tijdens de gesprekken die de onafhankelijke VN-expert voerde, werd de landkwestie het belangrijkste probleem genoemd. UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003, p. 15.

kampbewoners hun hutten dicht naast elkaar bouwen. Hierdoor kan brand zich snel verspreiden door het kamp.²⁹²

Formeel is het ontheemden toegestaan zelf land te kopen in Bosasso. In de praktijk zijn land- en huiseigenaren echter vrijwel nooit bereid aan ontheemden te verkopen, omdat de inwoners van Bosasso het verblijf van de ontheemden als tijdelijk beschouwen en dat zo wensen te houden. Volgens verschillende bronnen zijn er wel een paar Bantu die een huis hebben gekocht. De meeste ontheemden willen overigens geen land kopen²⁹³; ook zij zelf ervaren hun verblijf in Bosasso als tijdelijk, totdat ze naar hun eigen woongebied, doorgaans in Zuid-Somalië, kunnen terugkeren, waar het land veel vruchtbaarder is en het klimaat milder. Wel hebben ontheemden behoefte aan een betere rechtspositie ten aanzien van de landeigenaren waarvan zij hun land huren.²⁹⁴ Het betreft daarbij niet primair de hoogte van de huren, doch het verbod voorzieningen in eigen beheer aan te leggen.

De veiligheid in de kampen wordt eveneens als probleem ervaren. Hierbij gaat het om diefstal en in een enkel geval een geweldsdelict. Aangifte bij de politie leidt wel tot onderzoek en gedurende bijvoorbeeld een week tot meer patrouilles, doch in de meeste gevallen blijkt de politie niet in staat de dieven op te sporen. Volgens de kampbewoners is dit echter niet het gevolg van discriminatie. Alle gesprekspartners in Bosasso stellen dat (seksueel) misbruik van vrouwen daar slechts zelden voorkomt (zie voor meer informatie hierover paragraaf 3.4.3).

De kampbewoners hebben zelf koranscholen opgericht, waar basisonderwijs wordt gegeven. Volgens hen gaan de meeste kinderen naar school en is er geen tekort aan schoolplaatsen. Ouders betalen een gering, betaalbaar bedrag aan schoolgeld. Behalve een aantal vroedvrouwen is medische zorg in de kampen niet aanwezig. De bewoners kunnen voor behandeling terecht bij het algemeen ziekenhuis in Bosasso²⁹⁵ en in de door UNICEF opgerichte ‘Mother and Child Healthcare Centers’, die voor kinderen geheel gratis zijn en ook voor volwassenen bijna niets kosten. Ontheemden hebben gelijke rechten op medische voorzieningen als de permanente inwoners van Bosasso. Volgens kampbewoners worden zij in het ziekenhuis niet gediscrimineerd. Volgens UNICEF krijgen ontheemden weliswaar ongehinderd toegang tot de medische faciliteiten, doch maakt veel medisch

---

²⁹² Jaarlijks worden tientallen, soms honderden onderkomens van ontheemden door brand verwoest. Zie ook rapportage daarover in UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the independent expert*, E/CN.4/2003/115, 31 december 2002 en E/CN.4/2004/103, 30 november 2003.

²⁹³ Verreweg de meeste ontheemden beschikken uiteraard ook helemaal niet over voldoende geld om land te kunnen kopen.

²⁹⁴ De onzekerheid over huur en eigendom van land vormt voor het merendeel van de ontheemden de grootste zorg, aldus UNCU/UN-OCHA in *A report on internally displaced persons in Somalia*, 2002.

²⁹⁵ De kosten van medische behandeling in dit ziekenhuis worden door kampbewoners betaalbaar geacht. Zo kost een operatie circa SoSh 10.000.

personeel het door hun houding duidelijk aan ontheemden dat zij niet gewent zijn, reden waarom de ontheemden wel naar de zorgcentra komen wanneer ze ernstig ziek zijn, maar zelden langskomen voor minder ernstige gezondheidsproblemen en periodieke controles.

Er bestaat onder de bewoners een grote mate van solidariteit; binnen een kamp behoort iedereen dan ook tot dezelfde familie in brede zin. De sterkeren helpen de zwakkeren, waardoor volgens de bewoners niemand honger lijdt. UNICEF wijst er echter op dat 15% van de kinderen verschijnselen van ondervoeding vertoont. Alleenstaande vrouwen met kinderen worden door andere bewoners beschermd.

Volgens alle ter plaatse geraadpleegde bronnen hebben zo goed als alle nieuwe ontheemden die uit het zuiden komen familie of bekenden in Bosasso, bij wie zij in eerste instantie gastvrij worden opgevangen, totdat zij met hulp van hun clan- of groepsgenoten een eigen bestaan hebben kunnen opbouwen. Ontheemden die niet over dergelijke contacten beschikken, hebben het een stuk moeilijker. Zij zullen zich doorgaans voor hulp tot de moskee en/of clan- of groepsgenoten wenden. Volgens hulporganisaties te Bosasso slagen alle ontheemden er tot nu toe in uiteindelijk opgenomen te worden binnen een ontheemdenkamp. Overigens is het aantal nieuwe ontheemden zeer gering; de meeste bewoners van de kampen wonen daar al vele jaren. Wel zijn er veel ontheemden uit het zuiden die korte tijd²⁹⁶ in de stad of in de kampen doorbrengen, op doorreis naar Jemen.

Galkayo

In Galkayo bevinden zich circa 2.400 ontheemden.²⁹⁷ De ontheemden wonen verspreid door de stad, met een concentratie op de *green line*. Voorts is er nabij het vliegveld (in het noorden) een ontheemdenkamp, waar met name Bantu en Rahanweyn uit de buurt van Baidoa verblijven. De hutjes waarin de ontheemden verblijven zijn even schamel als die in Bosasso. Ook in Galkayo is de relatie tussen de ontheemden en de verhuurders van het land waarop hun onderkomens gebouwd zijn, problematisch. Zo meldt Artsen zonder Grenzen dat de Majerteen niet bereid waren aan een groep Bantu ontheemden meer land te verhuren dan thans het geval is.²⁹⁸

De gezondheidszorg in Galkayo is dankzij Artsen zonder Grenzen van relatief goede kwaliteit. Ontheemden hebben gelijke rechten op toegang tot het ziekenhuis. Echter, als gevolg van discriminatie door met name de Majerteen,

---

²⁹⁶ Doorgaans een paar dagen tot enkele weken.

²⁹⁷ Cijfers van UN OCHA, mei 2004. Overigens werd voorjaar 2003 vanuit Kenia een groep van 2.880 vluchtelingen door de UNHCR naar Galkayo in Puntland overgebracht (AFP persbericht, 13 mei 2003). Naar verwachting bevindt een deel van deze vluchtelingen zich thans in ontheemdennerozettingen. Een lokale hulpverlener schat het aantal ontheemden in Galkayo op 15.000.

²⁹⁸ MSF Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004.

wordt in de praktijk de toegang tot gezondheidszorg tot op zekere hoogte belemmerd.²⁹⁹

Ondanks de grotere risico's die ontheemden in Galkayo lopen, willen de meeste van hen niet naar Bosasso verhuizen, onder andere omdat het leven in Bosasso veel duurder is en het klimaat er veel zwaarder is.

Ontheemden in Somaliland

In Somaliland zullen naar verwachting van UNHCR eind 2004 alle Somalische vluchtelingen die oorspronkelijk uit Somaliland afkomstig zijn, uit buurlanden als Ethiopië en Djibouti zijn teruggekeerd. Deze terugkeer, die vanaf 1997 op gang is gekomen, heeft rond de steden in Somaliland grote opvangproblemen veroorzaakt, waardoor vele duizenden terugkeerders zich tijdelijk vestigden in spontane nederzettingen. Na verloop van tijd werd de huisvesting van ontheemden door de lokale autoriteiten en UNHCR meer gereguleerd, door terrein -doorgaans vlak buiten de stad- aan te wijzen waar de ontheemden hun onderkomens mochten bouwen. In de ontheemden nederzettingen in Somaliland zijn met hulp van UNHCR, UNDP, gespecialiseerde VN-organisaties³⁰⁰ en lokale en internationale NGO's in de loop der jaren basisvoorzieningen aangelegd op het gebied van watervoorziening, basisgezondheidszorg en onderwijs. Daarnaast werd de allerkwetsbaarsten onderdak geboden. Ook zijn er projecten om reïntegratie te bevorderen, onder andere door opleidingen te verzorgen en micro-kredieten te verschaffen voor startende ondernemers.³⁰¹

Ook in Somaliland wonen de ontheemden in armzalige hutten, die ze zelf gebouwd hebben van afvalmateriaal. Brand is ook hier een risico. De meeste kampbewoners zijn vrouwen en kinderen, die voor hun inkomen voornamelijk van bedelen afhankelijk zijn.³⁰²

In 2003 werd het aantal terugkeerders door de Somalilandse autoriteiten op meer dan 600.000 geschat.³⁰³ Het betrof voor het merendeel terugkeerders uit Ethiopië en Somaliërs die Djibouti waren uitgezet. In 2004 is het aantal terugkeerders een stuk lager: in de periode tot medio augustus zijn 9.200 mensen teruggekeerd naar

---

²⁹⁹ Zo meldt MSF Holland dat Majerteen in de wachtkamer voordringen omdat ze het niet acceptabel achten te moeten wachten op bijvoorbeeld een Bantu. MSF Holland, *The situation in Galkayo*, mei 2004.

³⁰⁰ Onder andere UNICEF en de WHO.

³⁰¹ Zo kreeg een groep vrouwen geld om een eerste hoeveelheid handelsgoederen te importeren vanuit Dubai, waarna ze deze goederen op de markt konden verkopen om met de opbrengsten weer nieuwe verkoopwaar te kunnen aanschaffen. VTW Gesprekken met UNDP en lokale NGO's, Somaliland, sept. 2003.

³⁰² UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003, p. 16.

³⁰³ UN Economic and Social Council, Commission on Human Rights: *Report of the independent expert*, E/CN.4/2004/103, 30 november 2003, p. 15.

Somaliland.³⁰⁴ Over het algemeen worden de terugkeerders door familie opgevangen. Slechts een deel verblijft gedurende langere tijd in de ontheemdenonderzettingen. Volgens officiële VN-cijfers verblijven in Somaliland nog slechts 5.800 ontheemden, waarvan ruim 4.000 in de hoofdstad Hargeisa.³⁰⁵ Niet duidelijk is welke definitie bij deze berekening is gehanteerd. In de stedelijke krottenwijken, die even armzalig zijn als de officiële ontheemdenonderzettingen, zijn vele tienduizenden Somalilanders woonachtig, die het afgelopen decennium vanuit het platteland naar de stad zijn getrokken, dan wel zijn teruggekeerd vanuit bijvoorbeeld Ethiopië.

Nadat Zuid-Somalische aanhangers van Al-Ittihad moordaanslagen hadden gepleegd op buitenlandse hulpverleners in Somaliland³⁰⁶, besloot de Somalilandse regering (in oktober 2003) dat alle ontheemden die niet (oorspronkelijk) uit Somaliland afkomstig waren, het land dienden te verlaten. Er is geen sprake van gedwongen uitzettingen.³⁰⁷ Wel is het Zuid-Somalische ontheemden zeer duidelijk te kennen gegeven dat ze niet langer welkom zijn. De meeste van hen zijn in het afgelopen jaar naar Puntland of naar Jemen vertrokken.

In het algemeen kan worden gesteld dat ontheemden in de relatief veilige delen van Somalië een marginale, geïsoleerde positie in de samenleving innemen. Zij bevinden zich daardoor in een kwetsbare positie en zijn vaker dan gemiddeld het slachtoffer van criminaliteit. De mate van kwetsbaarheid van ontheemden is (uiteeraard) mede afhankelijk van de hulpbronnen (geld, vaardigheden) waarover zij beschikken. In het algemeen bevinden ontheemden zich echter in een aanmerkelijk slechtere sociaal-economische positie dan de lokale bevolking. Van vervolging door de lokale autoriteiten is geen sprake. Discriminatie door de lokale bevolking komt voor, doch ernstige incidenten hebben zich voor zover bekend in ieder geval in Somaliland en Bosasso niet voorgedaan. De bevolking staat echter niet open voor daadwerkelijke integratie in hun gemeenschap van ontheemden die geen enkele band met hun clan hebben.

4.3 Internationale migratie

Reismogelijkheden

Over land kunnen Somaliërs het land ongehinderd in en uit reizen. Dit is overigens in lijn met een eeuwenoude nomadische traditie. De zuidgrens met Kenia is geheel

---

³⁰⁴ UN OCHA, *Update Affected populations in the Horn of Africa Region*, 15 september 2004.

³⁰⁵ Hargeisa 4.200; Buraao 360; Yirowe 300; Berbera 360. UN OCHA Regional Support Office, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004.

³⁰⁶ Zie paragraaf 2.3 voor meer informatie hierover.

³⁰⁷ UN OCHA Regional Support Office, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004; UN OCHA, *Update Affected populations in the Horn of Africa Region*, 15 september 2004.

open, dat wil zeggen zonder bewaking³⁰⁸. De 1600 kilometer lange grens met Ethiopië in het westen is eveneens open. In het droge, slecht toegankelijke grensgebied bestaat een aantal overgangen zoals bijvoorbeeld bij de plaatsen Menelik, Tarara, Shilabo, Yeed, Ferfer, El Berde en Borama. Grenscontrole vindt nauwelijks plaats. Veel (vracht)verkeer tussen beide landen vindt plaats buiten de grensposten om³⁰⁹.

Vanuit de omliggende landen en vanuit de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) zijn een aantal bestemmingen in Somalië meerdere keren per week per vliegtuig te bereiken.

Vanuit Dubai voeren Juba Airlines, African Express en Daallo Airlines, via Djibouti dan wel via Berbera (Somaliland) of via Asmara, lijnvluchten uit naar Hargeisa, Galkayo, Bosasso, Burao en Mogadishu (vliegveld K-50). Daallo Airlines vliegt vanuit Nairobi regelmatig op de steden Mogadishu (vliegveld K-50), Galkayo en Hargeisa.

Vanuit Addis Abeba vliegt Ethiopian Airlines dagelijks, behalve op dinsdag, op Hargeisa³¹⁰.

Vanwege de korte en in slechte staat verkerende landingsbanen van de vliegvelden in Somalië worden de vluchten uitgevoerd met kleine vliegtuigen die maximaal 50 passagiers kunnen vervoeren. Naar verluidt geniet de reisroute via Nairobi, vanwege de vluchtfrequentie en de bestemmingen in Somalië, de voorkeur van de Somalische reizigers. Hargeisa is het drukste vliegveld binnen Somalië. Per maand ontvangt het circa 8.000 passagiers en 350 ton vracht.

De *Somali Civil Aviation Caretaker Authority* is belast met het beheer van het luchtruim en de vliegvelden in Somalië. Functionarissen van deze dienst zijn slechts op vijf vliegvelden in het noorden van Somalië aanwezig, te weten in Hargeisa, Berbera, Burao, Galkayo en Bosasso. Controle van documenten en vracht op deze vliegvelden geschiedt door de lokale luchthavenstaf.³¹¹ Vaak moeten de passagiers bij de inreis en uitreis vliegveldbelasting betalen. Bij inreis dienen buitenlanders bovendien in bezit zijn van een visum. Voor de landing en vluchtafhandeling dient de vliegtuigmaatschappij afzonderlijk te betalen.

---

³⁰⁸ UNDP, Somalia desk Nairobi, 9 december 2003. Volgens het Africa Research Bulletin (uitgave mei 2003) zou Kenia in mei 2003 twee bataljons soldaten langs de grens met Somalië hebben gestationeerd als maatregel in zijn strijd tegen het terrorisme.

³⁰⁹ UN Security Council, *Report of the panel of experts on the situation of the arms embargo against Somalia*, 4 november 2003. Ook in het *Report of the monitoring group on violations of the arms embargo against Somalia* van 11 augustus 2004 wordt gesproken over *'the porous borders and the heavy human traffic across this border'*.

³¹⁰ Volgens verzamelde dienstregelingen van desbetreffende luchtvaartmaatschappijen

³¹¹ Tijdens bezoek Buza-missie, eind juni 2004, werden op vliegveld Bosasso bij in- en uitreis de paspoorten van de missieleden door vliegveldpersoneel gecontroleerd en afgestempeld. De toegang tot het vliegveld was bewaakt.

De overige vliegvelden in Somalië opereren op gezag van de lokale krijgsheren die deze als privé-ondernemingen beheren. Zo is, vanwege de sluiting van de internationale luchthaven van Mogadishu in 1995, de TNG uitgeweken naar het voormalige militaire vliegveld Balidogle. Krijgshoofd Mohammed Qanyare Afrah beheert de Daynile landingsbaan bij Mogadishu (veel qat vluchten en tevens een bestemming van VN vluchten) en krijgshoofd Ahmed Duale beheert vliegveld K-50 (kilometerpaal 50) langs de weg naar Merka. Het vliegveld in Baidoa is in handen van de RRA. Ook op deze vliegvelden moet voor de landing en afhandeling van een vlucht een bedrag door de vliegtuigmaatschappijen worden betaald dat varieert van USD 200 tot USD 300. Op geen van deze vliegvelden worden passagiers naar hun reisdocumenten gevraagd.³¹²

Bij toegang tot Somaliland via het vliegveld van Hargeisa vindt controle van reisdocumenten plaats. Onbekend is of eveneens documentcontrole plaatsvindt bij grensovergangen van Somaliland met Ethiopië en Djibouti.

Reisdocumenten

Door het wegvallen van een centrale overheid in 1991 is er geen internationaal erkende instantie meer die Somalische paspoorten uitgeeft of de geldigheidsduur ervan verlengt. Reisdocumenten die doorgaan voor Somalische paspoorten zijn in Somalië en in de buurlanden op de markten te koop. Daarnaast geven enkele Somalische missies in het buitenland reisdocumenten af. Daarvan zijn Genève, Caïro, Rome, Dubai, Damascus, Djibouti, Sana'a, Jeddah en Koeweit als afgifteplaatsen bekend. In Dar es Salaam bestaat een afgiftedirectie van Somalische reisdocumenten binnen de Italiaanse ambassade.

Het komt geregeld voor dat Somaliërs paspoorten weten te verwerven van de buurlanden Kenia, Ethiopië, Jemen en Djibouti door zich uit te geven voor staatsburgers van die landen. Dit is mogelijk omdat aldaar geen mechanismen³¹³ aanwezig zijn om Somaliërs uit Somalië te onderscheiden van etnisch Somaliërs die van oudsher in die landen wonen.

Officieel worden Somalische paspoorten internationaal niet erkend. Echter, bij gebrek aan een alternatief reisdocument waarmee Somaliërs kunnen reizen, worden deze reisdocumenten in de praktijk wel als reisdocument geaccepteerd door de landen van de Europese Unie, de buurlanden van Somalië en de Golfstaten.³¹⁴

---

³¹² Informatie o.a. afkomstig van UN Security Council, *Report of the panel of experts on violations of the arms embargo against Somalia*, 4 november 2003, S 2003/1035.

³¹³ Met mechanismen wordt bedoeld: bijvoorbeeld betrouwbare bevolkingsregistratie of herkenningstechnieken.

³¹⁴ Dezerzijds is niet bekend welke andere landen Somalische paspoorten in de praktijk als reisdocument accepteren.

Het Somalische paspoort wordt officieel evenmin als bewijs van identiteit erkend. De Nederlandse overheid accepteert het paspoort als reisdocument, doch niet als bewijs van identiteit.

Omdat Somaliland internationaal niet wordt erkend, worden de paspoorten afgegeven door de autoriteiten van dat land evenmin erkend en ook niet als reisdocument geaccepteerd. De meeste Somalilanders reizen dan ook met een Somalisch paspoort. President Riyale Kahin heeft aangegeven met deze praktijk in te stemmen.³¹⁵

In april 2004 besloten de Keniaanse autoriteiten uit veiligheidsoverwegingen houders van Somalische paspoorten zonder visum niet meer op Keniaans grondgebied toe te laten.³¹⁶ Somaliërs die in de transithal op het vliegveld wachten op een aansluitende vlucht, hebben geen visum nodig.

De autoriteiten van de Verenigde Arabische Emiraten (VAE) maakten begin mei 2004 bekend dat ook zij met onmiddellijke ingang geen visa meer geven aan houders van Somalische paspoorten. Somaliërs die in bezit zijn van een verblijfsvergunning voor de VAE zijn hiervan uitgezonderd.³¹⁷ Ook op vliegvelden binnen de VAE geldt dat Somalische paspoorthouders geen visum nodig hebben zolang zij in transit verblijven.

Bestemmingslanden

Sinds 1995 is sprake van een gestage daling van het aantal Somalische vluchtelingen in de regio, mede als gevolg van inspanningen van UNHCR om vrijwillige terugkeer te faciliteren (zie paragraaf 4.4). In de buurlanden van Somalië verblijven thans circa 400.000 door UNHCR als vluchteling geregistreerde Somaliërs. Het totale aantal Somalische migranten in de buurlanden is echter veel hoger. Zo bevindt zich in Kenia, waar alle vluchtelingen in principe verplicht zijn in kampen in het onherbergzame noorden te blijven, een wijk in Nairobi (Eastleigh) waar zo'n 100.000 Somaliërs wonen. Voor een groot deel betreft het Somaliërs die illegaal in Kenia verblijven; voor een ander deel zijn het etnisch Somalische Kenianen.

In Europa steeg het aantal asielaanvragen van Somaliërs in 2003 met ongeveer 15% ten opzichte van 2002 en kwam uit op 12.690 (waarvan in Nederland 451). Met dit aantal stond Somalië in 2003 op de zesde plaats in de Europese top tien

---

³¹⁵ BBC persbericht, 24 oktober 2003.

³¹⁶ Wel werden visa afgegeven aan de Somalische deelnemers aan het vredesoverleg. Houder van een Somalisch reisdocument moeten thans een visum schriftelijk aanvragen bij de Keniaanse immigratiedienst. Indien de aanvraag wordt gehonoreerd ontvangt de aanvrager een toestemmingsbrief die hij/zij na aankomst op de luchthaven van Nairobi aan de immigratiedienst moet overhandigen. Het visum wordt niet in het Somalische reisdocument geschreven.

³¹⁷ BBC News, 10 mei 2004.

van herkomstlanden.³¹⁸ In de eerste helft van 2004 was de instroom een kwart lager dan het jaar daarvoor: 3.936 Somalische asielzoekers. Thans staat Somalië als herkomstland op de 15e plaats.³¹⁹

In Nederland werden door Somaliërs in 2004 gedurende de periode januari tot en met oktober 637 asielaanvragen ingediend; 62% meer dan over dezelfde periode in 2003. Somalië bezet in Nederland reeds lange tijd de tweede plaats op de lijst van herkomstlanden.³²⁰

Zoals gezegd, is nog steeds sprake van omvangrijke migratie vanuit met name Zuid-Somalië naar welvarender landen. De Somalische migranten zijn voor het merendeel jonge mannen, die in het buitenland (meestal de Golfstaten) werk willen zoeken, om met hun verdiensten de in Somalië achtergebleven familieleden bij te staan. Wanneer de gezinsleden meegaan naar de buurlanden, komt het geregeld voor dat Somalische mannen hun vrouwen en kinderen achterlaten in de vluchtelingenkampen in Kenia, Ethiopië en Jemen waar de behoeften aan voedsel, water, onderwijs en gezondheidszorg gedekt zijn. De mannen trekken doorgaans naar de steden, om daar werk te zoeken.³²¹

De meest gebruikte mogelijkheid om Somalië te verlaten, is per boot naar Jemen, meestal vanuit Bosasso. Naast officiële veerboten, varen er tal van boten van mensensmokkelaars. De overtocht kost 10-50 US dollar en duurt circa 48 uur. Het komt regelmatig voor dat mensensmokkelaars hun passagiers slecht behandelen. Voorts komt het voor dat boten kapseizen doordat ze te zwaar beladen zijn of, in geval de kustwacht nadert, dat passagiers overboord gegooid worden om veroordeling wegens mensensmokkel te voorkomen. Maandelijks arriveren circa 10.000 Somaliërs in Jemen, terwijl het gemiddeld aantal Somalische reizigers van Jemen naar Somalië veel lager is. Slechts 10-15% laat zich in Jemen als vluchteling registreren. Slechts 3-5% (met name vrouwen en kinderen) reist door naar het opvangkamp Al Kharaz (nabij Aden). 70-80% reist door naar de rijke Golfstaten (50-60% naar Saudi-Arabië, de rest naar Oman en de VAE) om daar werk te zoeken. Een paar procent vervolgt de reis (illegaal) naar Europa.

Jaarlijks gaan naar schatting zo'n 25.000 Somaliërs vanuit Europa met vakantie of voor zakelijk bezoek naar Somalië.³²² Voor zover kan worden nagegaan

---

³¹⁸ IGC, *European Asylumtrends* 2003.

³¹⁹ UNHCR, *Asylum Levels and Trends in Industrialized Countries*, 27 augustus 2004.

³²⁰ Nummer 1 is Irak; nummer 2 ("nationaliteit onbekend") niet meegerekend. INDIAC, *Asylum Trends November 2004*, 5 november 2004. INDIAC is een onderdeel van de IND.

³²¹ De kampen worden om die reden voornamelijk door vrouwen, kinderen en bejaarden bewoond. UN-OCHA, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004.

³²² In zomer 2000 kwamen naar schatting van de luchtvaartmaatschappijen 15.000 Somaliërs met vakantie naar Somaliland. Zie UNDP, *Human Development Report: Somalia* 2001.

Volgens de in Bosasso (in juni 2004) geraadpleegde bronnen doet dit fenomeen zich in gelijke mate voor in Puntland en in mindere mate ook in de relatief onveilige gebieden. Het

beschikken de meeste van hen over zowel een Europees als een Somalisch paspoort. Het komt veelvuldig voor dat ouders hun dochters tijdens de vakantie laten besnijden (zie hierover paragraaf 3.4.3). Ook komt het volgens verschillende bronnen vaak voor dat in westerse landen woonachtige ouders hun kinderen een paar jaar bij familie in Somalië laten wonen, om goede moslims te worden en de Somalische cultuur te leren kennen. Dit komt meer voor bij jongens dan bij meisjes, en vooral in de leeftijdsgroep 8 tot 14 jaar. Ook als ouders problemen ervaren met de opvoeding van hun kinderen, komt het geregeld voor dat zij hun kinderen een paar jaar naar Somalië sturen. Deze verwesterde kinderen hebben het vaak moeilijk; ze komen arrogant over op hun leeftijdgenoten, waardoor ze niet geaccepteerd en dikwijls ook gepest worden.

Terugkeer

Somaliërs die terugkeren naar Somalië ondervinden geen hinder van de lokale autoriteiten bij de inreis. In de relatief onveilige gebieden komt het voor dat reizigers tijdens de rit van het vliegveld naar de stad worden opgewacht door milities of criminelen, die al hun bezittingen stelen en hierbij soms zeer gewelddadig te werk gaan. Ook lopen Somaliërs die vanuit het buitenland naar de relatief onveilige gebieden zijn gereisd een verhoogde kans op kidnapping, omdat de criminelen verwachten dat zij over (relatief) rijke familie in het buitenland beschikken.³²³

Als gevolg van het decreet van oktober 2003 kunnen Somaliërs die niet over banden met Somaliland beschikken, in principe geen verblijfsrecht krijgen in Somaliland. In de rest van Somalië bestaan geen formele beperkingen ten aanzien van vestiging.³²⁴

Voor georganiseerde (vrijwillige) terugkeer naar Somaliland en Puntland is de instemming van de lokale autoriteiten nodig. UNHCR heeft in de afgelopen jaren vele duizenden Somaliërs helpen terugkeren naar Somalië, vooral naar het Noorden. De autoriteiten in Somaliland en Puntland wijzen hierbij echter op de beperkte mogelijkheden om terugkeerders werk en voorzieningen te bieden.

De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) faciliteert eveneens de terugreis van Somaliërs die vrijwillig naar Somalië willen terugkeren. In 2004 (tot en met 22 november) zijn vanuit Nederland 21 Somaliërs vrijwillig teruggekeerd met de hulp van het IOM. Zes van hen wensten naar Mogadishu terug te keren, één naar Luuq (zuidelijke provincie Gedo), dertien naar Hargeisa

---

totale aantal Somalische reizigers is derhalve waarschijnlijk meer dan het dubbele, maar zal naar verwachting in ieder geval niet lager liggen dan 25.000.

³²³ Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya : *Human Rights and security in central and southern Somalia*, januari 2004.

³²⁴ Volgens de grondwet van Puntland is het iedere Somaliër toegestaan in Puntland te wonen, werken en reizen.

(Somaliland) en één naar Bosasso (Puntland)³²⁵. Een Somaliër was in het bezit van een Somalisch reisdocument, de andere twintig maakten de terugreis met een EU-staat.

4.4 (Landen van) eerste ontvangst

Het grootste deel van de Somalische vluchtelingen is gevlucht naar de buurlanden Kenia, Ethiopië en Jemen en verblijft daar in UNHCR-kampen.

In *Kenia* verblijven zij in de kampen Kakuma (22.860) en in Dadaab (132.208).³²⁶ UNHCR zorgt voor basisvoorzieningen in deze kampen. In Dadaab wordt basisonderwijs gegeven.³²⁷ De vluchtelingen bevinden zich in een sociaal-economisch zeer slechte positie, hoewel hun situatie in het algemeen beter is dan die van de etnisch Somalische Kenianen die in de buurt van de kampen woonachtig zijn. Bovendien is er een groot veiligheidsprobleem. Verkrachting komt veelvuldig voor, meestal door Somalische bandieten die de grens oversteken, maar soms ook door Keniaanse politieagenten.³²⁸ De vluchtelingen mogen de kampen in principe niet verlaten, behoudens speciale omstandigheden zoals in geval van medische behandeling of om onderwijs te volgen. Veel Somaliërs laten zich derhalve niet als vluchteling registreren, doch verblijven illegaal in met name Nairobi en Mombasa. De registratie als vluchteling geschiedt door UNHCR op prima facie-basis. Het is in de praktijk niet mogelijk een verblijfsvergunning (als vluchteling) van de Keniaanse autoriteiten te krijgen, waardoor duurzame integratie in Kenia niet tot de mogelijkheden behoort.³²⁹

Voor zover bekend heeft refolement vanuit Kenia nooit plaatsgevonden, deels ook vanwege praktische problemen, omdat het voor de Keniaanse autoriteiten lastig is onderscheid te maken tussen Keniaanse en Somalische etnisch Somali.

In *Ethiopië* verblijven de Somalische vluchtelingen in de kampen Kebribeyah (12.351) en Aisha (10.968). UNHCR zorgt voor basisvoorzieningen in deze kampen. WFP heeft van tijd tot tijd, wanneer de donorfondsen tekort schoten, de voedselrantsoenen moeten verminderen.³³⁰ De vluchtelingen bevinden zich in een sociaal-economisch zeer slechte positie, hoewel hun situatie in het algemeen beter is dan die van de Ethiopiërs zelf. De vluchtelingen mogen de kampen in principe niet verlaten, behoudens speciale omstandigheden zoals in geval van medische behandeling. Veel Somaliërs laten zich derhalve niet als vluchteling registreren,

---

³²⁵ Aantallen en bestemmingen volgens opgave IOM Nederland, 22 november 2004.

³²⁶ UN-OCHA, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004.

³²⁷ UNHCR News Stories, 15 oktober 2004.

³²⁸ US Department of State, Somalia *Country Reports on Human Rights Practices* 2003, 25 februari 2004.

³²⁹ Zonder verblijfsvergunning is het vluchtelingen bijvoorbeeld niet toegestaan in Kenia te werken. VTW rapportage HMA Addis en IGC.

³³⁰ UN-OCHA, *Affected populations in the Horn of Africa Region*, 31 mei 2004.

doch verblijven illegaal in met name Addis Abeba. De registratie als vluchteling geschiedt door UNHCR op prima facie-basis. Het is in de praktijk niet mogelijk een verblijfsvergunning (als vluchteling) van de Ethiopische autoriteiten te krijgen, waardoor duurzame integratie in Ethiopië niet tot de mogelijkheden behoort.³³¹

Voor zover bekend heeft refoulement van Somaliërs vanuit Ethiopië nooit plaatsgevonden, deels ook vanwege praktische problemen, omdat het voor de autoriteiten lastig is onderscheid te maken tussen Ethiopische en Somalische etnisch Somali.

In *Jemen* bevinden zich 46.606 Somalische vluchtelingen, waaronder 10.145 in het kamp Al Kharaz nabij Aden.³³² In Jemen worden Somaliërs door de autoriteiten op prima facie basis als vluchteling erkend. Sinds 2001 registreerde UNHCR in Jemen jaarlijks circa 12.500 nieuwe vluchtelingen uit Somalië. In de periode vanaf september 2003 was de maandelijkse instroom zo'n 30% hoger dan gemiddeld, waarschijnlijk als gevolg van de droogte en het Somalilandse decreet dat alle "buitenlanders" het land dienden te verlaten.

UNHCR zorgt voor goede basisvoorzieningen in kamp Al Kharaz en in de steden Aden (in de wijk Basateen, waar duizenden Somaliërs wonen) en Sana'a. Dankzij UNHCR zijn de voorzieningen op het gebied van bijvoorbeeld gezondheidszorg en onderwijs beter dan die van de meeste Jemenieten³³³. Somaliërs hebben meer moeite om regulier werk te vinden dan de lokale bevolking, waardoor in dat opzicht hun positie slechter is. De bevolking van Jemen stelt zich over het algemeen gastvrij op tegenover de historisch-cultureel aan hen verwante Somaliërs, ondanks de grote armoede en werkloosheid waar ook Jemenieten mee te kampen hebben. Voor zover bekend heeft refoulement van Somaliërs vanuit Jemen nooit plaatsgevonden.³³⁴

Voor meer informatie over de situatie van Somalische vluchtelingen in een aantal landen van eerste ontvangst wordt verwezen naar het ambtsbericht 'Somaliërs in derde landen' van 28 februari 2002.

---

³³¹ Zonder verblijfsvergunning is het vluchtelingen bijvoorbeeld niet toegestaan in Ethiopië te werken.

³³² Het werkelijke aantal bewoners van kamp Al Kharaz, dat op een paar uur rijden afstand ligt van Aden, bedraagt circa 7.000, vrijwel allemaal vrouwen en kinderen. Veel vluchtelingen (met name mannen) wonen in werkelijkheid in Aden, maar komen regelmatig langs in Al Kharaz om hun familie op te zoeken en aanwezig te zijn bij distributie van voedselrantsoenen.

³³³ Overigens mag de lokale, Jemenitische bevolking eveneens gebruik maken van de door UNHCR aangelegde voorzieningen.

³³⁴ Volgens de Jemenitische wetgeving is uitzetting mogelijk in geval vluchtelingen een bedreiging voor de nationale veiligheid vormen (o.a. personen die een misdaad hebben begaan, verdacht worden van terrorisme of die met HIV/aids besmet zijn). In de praktijk is voor zover bekend geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid.

4.5 **Beleid van andere Europese landen**

Hieronder wordt het toelatings- en terugkeerbeleid ten aanzien van Somalische asielzoekers van een aantal Europese landen beschreven. De gegevens over het toelatings- en terugkeerbeleid van Somalische asielzoekers in deze Europese landen zijn beperkt tot die van België, Denemarken, het Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.³³⁵

België

De verzoeken van Somalische asielzoekers worden volgens de gangbare procedure behandeld, dat wil zeggen elk verzoek wordt individueel op de asielvoorwaarden getoetst. Er is geen sprake van subsidiaire bescherming van bepaalde categorieën asielzoekers uit Somalië. Wel bestaat bijzondere aandacht voor de aanvragen van leden van Somalische minderheidsgroepen, Somalische vrouwen en (in bepaalde gevallen) Somalische journalisten.

Gedwongen terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers naar Somalië (inclusief Somaliland en Puntland) vindt niet plaats.³³⁶ Wel worden Somalische asielzoekers, die België via derde landen zijn binnen gekomen, na afwijzing naar deze landen terug gebracht. In 2003 zijn bijvoorbeeld twee Somaliërs vanuit België naar Kenia uitgezet nadat kon worden aangetoond dat zij uit dit land afkomstig waren.

Denemarken

Denemarken maakt bij de behandeling van aanvragen van asielzoekers uit Somalië geen onderscheid naar het gebied van afkomst in dat land. Op grond van een nieuwe vreemdelingenwet die op 1 juli 2002 in werking is getreden, worden in het toelatingsbeleid geen speciale categorieën vreemdelingen onderscheiden. Alle asielverzoeken worden individueel behandeld.

Sinds 1 juli 2002 krijgen asielzoekers uit Centraal- en Zuid-Somalie niet meer automatisch de vluchtelingenstatus. Asielverzoeken worden afgewezen indien de aanvragers in hun woongebied bescherming kunnen verkrijgen.

Met de *de facto* regering van Somaliland heeft Denemarken in juli 1997 een terugname-overeenkomst gesloten. Eind 2003 is deze overeenkomst zonder wijzigingen verlengd. Vrijwel alle asielzoekers afkomstig uit dit gebied worden afgewezen en teruggestuurd. Uitzettingen naar Puntland en Centraal- en Zuid-Somalie hebben nog niet plaatsgevonden. Hieraan ligt geen beleidsmatige redenen ten grondslag.

---

³³⁵ De gegevens over het toelatings- en terugkeerbeleid van België dateren van 2 augustus 2004, van Denemarken van 6 oktober 2004, van het VK van 28 juli 2004 en van Zwitserland van 4 augustus 2004.

³³⁶ Redenen hiervan zijn de algemene toestand in Somalië en het ontbreken van technische mogelijkheden voor terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers (rechtstreekse vluchten).

Verenigd Koninkrijk

Het Verenigd Koninkrijk maakt sinds oktober 2002 geen onderscheid meer in de behandeling van aanvragen van asielzoekers uit Somalië. Somalische asielzoekers kunnen zich per die datum evenmin kwalificeren voor subsidiaire bescherming (*exceptional leave to remain*). Niettemin kan in individuele gevallen deze bescherming alsnog worden gegeven indien terugkeer van deze personen naar het land van herkomst in strijd zou zijn met art. 3 EVRM.

Bijzondere aandacht wordt geschonken aan asielaanvragen van leden van minderheidsgroepen uit Somalië, met name die van de Bajuni, de Bravanese en de Benadiri.

In augustus 2003 heeft het Verenigd Koninkrijk met de *de facto* regering van Somaliland een terugnameovereenkomst afgesloten. Volgens opgave van de Britse IND vindt terugkeer van afgewezen asielzoekers daadwerkelijk plaats, niet alleen naar Somaliland, maar ook naar de rest van Somalië.³³⁷

Zwitserland

Zwitserland heeft geen speciaal beleid; aanvragen van asielzoekers uit Somalië worden op individuele basis getoetst. Aanvragen van mannelijke meerderjarige asielzoekers die ofwel in Somaliland of Puntland woonden, ofwel daar clanbanden hebben, worden in het algemeen afgewezen. Somalische asielzoekers die afkomstig zijn uit het overige gebieden komen in aanmerking voor een tijdelijke verblijfstatus met uitzondering van degenen die een crimineel verleden hebben. De asielaanvragen van Somalische vrouwen, die bij terugkeer te vrezen hebben voor genitale verminking, hebben de bijzondere aandacht van de Zwitserse autoriteiten. Uitzetting van afgewezen Somalische asielzoekers naar Somaliland en Puntland wordt verantwoord geacht, doch wordt vanwege het ontbreken van een terugnameovereenkomst met de betreffende Somalische autoriteiten niet geëffectueerd. Terugkeer naar Somalië vindt alleen op vrijwillige basis plaats.

4.6 Activiteiten van internationale organisaties

In Somalië is een groot aantal NGO's, VN- en andere internationale organisaties actief en vertegenwoordigd, met aanwezigheid van lokale zowel als - in mindere mate - internationale staf. Vanwege de veiligheidssituatie worden de activiteiten doorgaans evenwel beheerd vanuit Nairobi, Kenia. Het reizen in en naar Somalië, met name door internationale staf, is omkleed met veiligheidsmaatregelen, waarbij steeds wordt gedifferentieerd naar tijd en plaats. Lokale staf kan er over het algemeen makkelijker opereren. Van het ICRC is alle internationale staf in

³³⁷

In een artikel in The Observer van 24 oktober 2004 wordt een brief van het Home Office aangehaald waarin staat vermeld dat de Britse autoriteiten in de eerste zes maanden van 2004 ongeveer 100 afgewezen Somalische asielzoekers naar Somalië hebben teruggestuurd.

Nairobi gestationeerd, terwijl in Somalië alleen lokale staf werkt. Indien mogelijk worden wel bezoeken door internationale stafleden aan Somalië gebracht.

De internationale aanwezigheid in Somalië is met name gericht op humanitaire hulp en rehabilitatiehulp. Om een indicatie te geven van de schaal van de activiteiten: het voor 2004 door de VN aan de internationale gemeenschap gevraagde bedrag voor hulp aan Somalië (het *Consolidated Appeal*) bedroeg USD 119 miljoen. Van dit benodigde bedrag was medio augustus 2004 slechts 29,4% ingezameld.³³⁸

UNHCR ondersteunt programma's voor georganiseerde vrijwillige terugkeer van groepen Somaliërs uit Ethiopië, Kenia, Djibouti, Jemen en Egypte naar Somaliland en Puntland.

*Positie UNHCR*³³⁹

In zijn analyse van de veiligheidssituatie in Somalië maakt UNHCR een onderscheid in een noordelijk stabiel en een zuidelijk instabiel deel van Somalië.³⁴⁰ Instabiel betekent hier 'zonder lokale besturen die de veiligheid van burgers in voldoende mate kunnen garanderen'. Deze indeling is niet statisch maar afhankelijk van ontwikkelingen. UNHCR bevordert actief de terugkeer van Somaliërs afkomstig uit het noordelijke deel van Somalië, te weten Somaliland en Puntland. 'Afkomstig uit' moet worden gelezen als er eerder geruime tijd (meer dan een jaar) hebben gewoond.

UNHCR vraagt altijd om toestemming van de lokale autoriteiten alvorens vluchtelingen te repatriëren naar Somalië. UNHCR faciliteert alleen vrijwillige terugkeer. De UNHCR-steun behelst dan alleen het vervoer, niet de materiële steun die men normaliter ontvangt bij georganiseerde terugkeer.

Naast het terugkeerprogramma steunt UNHCR projecten in Noord-Somalië die reïntegratie van terugkerende vluchtelingen en ontheemden bevorderen en de opvangcapaciteit verhogen. Dergelijke projecten zijn er op gericht om de gehele gemeenschap ten goede te komen en op die wijze de (migratie)situatie te helpen stabiliseren. Ondanks deze inspanning van UNHCR en (inter)nationale NGO's blijven de noden van terugkeerders hoog.

Naar het oordeel van UNHCR kunnen Somalische vluchtelingen die uit Somaliland of Puntland afkomstig zijn, daar thans veilig terugkeren. Uitzondering

---

³³⁸ UN, *Update affected Populations in the Horn of Africa Region*, 15 september 2004.

³³⁹ UNHCR, *UNHCR Position on the return of rejected asylum-seekers to Somalia*, januari 2004.

³⁴⁰ Het noordelijk stabiel deel van Somalië omvat Somaliland en Puntland; de rest van Somalië beschouwt UNHCR als instabiel.

vormen vluchtelingen die gegronde vrees hebben in hun herkomstgebied te worden vervolgd.

UNHCR wijst grootschalige gedwongen terugkeer naar Somaliland en Puntland af, omdat de absorptiecapaciteit van deze gebieden overbelast is. De sociaal-economische situatie is slecht en de voorzieningen op het gebied van gezondheidszorg en onderwijs zijn zeer gebrekkig. Terugkeerders zullen over het algemeen in een slechtere sociaal-economische positie komen te verkeren dan de lokale bevolking. Vrouwen en kinderen behoren in dit kader tot de meest kwetsbare groepen. Tot slot brengt UNHCR onder de aandacht dat vrouwen, kinderen en jongeren na langdurig verblijf in het buitenland, bij terugkeer in Somalië in een kwetsbare positie kunnen komen te verkeren omdat hun gewoonten en taalgebruik mogelijk veranderd zijn. Dit zou bij de lokale bevolking afwijzing en mogelijk geweld op kunnen roepen. Om deze redenen dienen staten in ieder individueel geval zorgvuldig te bekijken of asiel verleend dient te worden op humanitaire gronden.

Met betrekking tot gedwongen terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers is UNHCR van mening dat terugkeer alleen dan kan plaatsvinden indien betrokkenen uit Somaliland of Puntland afkomstig zijn en daar clan- en/of familiebanden hebben.

Ook moet naar de mening van de UNHCR de onvrijwillige terugkeer van Somalische afgewezen asielzoekers die besmet zijn met het HIV-virus worden vermeden, aangezien zij in hun land gestigmatiseerd worden en worden verstoten uit hun familie en de samenleving.

5 Samenvatting

De verdeeldheid en fragmentatie die Somalië sinds 1991 kenmerken, duurden in de verslagperiode voort. Het politieke toneel in Somalië werd in hoge mate beheerst door de ontwikkelingen bij het vredesproces in Mbagathi. Na wederom veel vertraging, werd op basis van de nieuwe Somalische grondwet een overgangsparlement aangesteld waarna de parlementsleden uit hun midden een voorzitter kozen.

Somaliland bleef aan de weg timmeren om internationale erkenning te verkrijgen. Het zichzelf uitgeroepen onafhankelijke land volhardde in een afzijdige houding met betrekking tot het vredesproces in Mbagathi. In Puntland werd in afwachting van het eindresultaat van het vredesproces het regeringsmandaat van president Yusuf door het parlement, niet zonder protest, met zes maanden verlengd.

De VN, VS en EU bleven het vredesproces steunen, dat als laatste kans wordt gezien om stabiliteit en ontwikkeling in Somalië tot stand te brengen.

De gewapende conflicten duurden in diverse delen van Zuid- en Centraal-Somalië onverminderd voort. De conflicten waren deels van lokale aard, deels het gevolg van verdeeldheid binnen clanfamilies, en deels van tegenstelling tussen pro- en anti-TNG gezinde allianties. In Mogadishu vonden in de verslagperiode hevige gevechten plaats tussen Hawiye/Abgal subclans. In Kismayo kwam het wederom regelmatig tot een treffen tussen eenheden van de JVA en milities onder leiding van Generaal Morgan. In de provincies Bay en Bakool werd Ibrahim Habsade de leider van het RRA hetgeen tot gevechten leidde tussen zijn clan en die van zijn tegenstrever Adan Madobe. Voorts vonden gewapende clanconflicten plaats in de zuidelijke provincies Lower en Middle Juba, Gedo, Lower en Middle Shabelle en in de centrale provincies Galgadud en Hiiran. Uit de berichtgeving kon geen duidelijk verschil worden opgemaakt in de intensiteit en frequentie van de conflicten die zich in Zuid- en Centraal-Somalië afspeelden. Om deze reden is er in dit ambtsbericht voor gekozen al deze provincies te rekenen tot het 'relatief onveilige gebied'.

In het relatief veilige gebied kreeg Somaliland in deze verslagperiode opnieuw te maken met een moordaanslag op buitenlandse hulpverleners. De daders, die banden hadden met de islamitische beweging Al-Ittihad en afkomstig waren uit Mogadishu, konden worden gearresteerd.

De overeenkomst van mei 2003 tussen president Yusuf en generaal Ade van de PSC heeft een duurzame werking gehad op de stabiliteit van Puntland. De moord op de burgemeester van Bosasso, als gevolg van interclan conflicten, en enkele gewelddadige gebeurtenissen daarna zijn niet van ingrijpende invloed geweest op de veiligheid in deze noordoostelijke regio.

Het grote twistpunt tussen Somaliland en Puntland, te weten het gezag over de provincies Sanaag en Sool, bleef bestaan. De spanning hierover tussen beide opposanten heeft aan het einde van de verslagperiode geleid tot een confrontatie tussen wederzijdse verkenningseenheden nabij Las Anod, de hoofdstad van de provincie Sool.

Aan het eind van deze verslagperiode kunnen als relatief veilig gebied worden beschouwd: Somaliland, Puntland, de provincie Mudug en de eilanden voor de kust van Zuid-Somalië.

Clanbescherming is niet in alle gevallen noodzakelijk. Zeker in vergelijking tot andere Afrikaanse landen (zoals Kenia) komt criminaliteit in de relatief veilige gebieden weinig voor. In algemene zin kan gesteld worden dat achtergestelde groepen zoals minderheden en ontheemden vaker dan gemiddeld slachtoffer van criminaliteit worden, omdat het traditionele systeem van rechtshandhaving hen minder bescherming geeft dan clanleden en wegens discriminatie bij de politie. Bovendien krijgen zij aanmerkelijk minder vaak dan gemiddeld genoegdoening, in de zin van schadeloosstelling en bestraffing van de dader.

Als gevolg van het wegvallen van de statelijke structuren in Somalië, zijn transnationale criminaliteit en betrokkenheid bij terrorisme toegenomen.

De koopkracht van kwetsbare huishoudens zonder toegang tot buitenlandse valuta, is de afgelopen jaren afgenomen. Het niveau van gezondheidszorg en onderwijs is laag.

In het relatief veilige gebied en in Mogadishu bestaat een redelijke mate van persvrijheid en vrijheid van meningsuiting. Echter, journalisten werden in incidentele gevallen vastgehouden. In Puntland zijn politieke partijen nog altijd niet toegestaan. Mensen die openlijk verklaren geen moslim te zijn, kunnen worden lastig gevallen. Wat de bewegingsvrijheid betreft, geldt dat Somaliërs over land Somalië ongehinderd in en uit kunnen reizen. Vanwege visabepalingen is het reizen naar het buitenland aan beperking onderhevig. Binnen Somalië is de bewegingsvrijheid niet ingeperkt door regelgeving, maar wel door de veiligheidssituatie. De kwaliteit van de rechtsgang is in het beste geval (Somaliland) zwak te noemen. Gevangenisomstandigheden zijn onveranderd slecht. Mishandeling van gedetineerden komt voor, zowel op politiebureaus als in gevangnissen. Er waren enkele politiek gemoveerde arrestaties. Ontvoering tegen losgeld vond geregeld plaats in de relatief onveilige gebieden.

Mishandeling en verkrachting van vrouwen door militieleden in het zuiden van Somalië komt regelmatig voor. In het relatief veilige gebied komt verkrachting incidenteel voor. De positie van vrouwen en minderheden blijft een ondergeschikte. In Somalië vindt, ondanks wettelijke verboden (ook in Somaliland en Puntland) maar onder sterke invloed van de cultuur, op grote schaal vrouwenbesnijdenis plaats. Van letterlijke dwang hierbij is geen sprake. Onder

invloed van voorlichtingscampagnes van diverse NGO's heeft de mildere vorm van besnijdenis, de *sunna*, veld gewonnen. In de Somalische samenleving komt kinderarbeid veel voor en wordt beschouwd als onderdeel van de opvoeding. In Somalië is geen sprake van gedwongen recruitering van kindsoldaten bij de verschillende clanmilities.

Vestiging in het relatief veilige deel van Somalië zonder dat men clanbanden heeft met het desbetreffende gebied is mogelijk. Personen van een andere clan dan de in dat gebied dominerende clan wordt doorgaans weinig in de weg gelegd. Dit is echter niet het geval indien sprake is (geweest) van ernstige, gewapende conflicten in het heden of recente verleden tussen de clan waartoe men behoort en de clan die het beoogde vestigingsgebied domineert. De bevolking in dit gebied staat echter niet open voor daadwerkelijke integratie van Somaliërs, die geen enkele band met clans uit hun gemeenschap hebben. Duurzame integratie in het nieuwe woongebied blijft daarom in belangrijke mate afhankelijk van clanbanden en het daaruit voortkomende sociale vangnet. Somalische ontheemden die hier niet over kunnen beschikken belanden vrijwel zeker in ontheemdenkampen. In de Somalische samenleving is hun positie kwetsbaar, gemarginaliseerd en geïsoleerd. Zij bevinden zich in een slechte sociaal-economische positie. Dit geldt ook ten aanzien van leden van minderheden die zich in het veilige gebied hebben gevestigd.

Somaliërs die terugkeren naar Somalië ondervinden geen problemen bij inreis van de kant van de lokale autoriteiten. Als gevolg van het decreet van oktober 2003 kunnen Somaliërs die niet over banden met Somaliland beschikken, in principe geen verblijfsrecht krijgen in Somaliland. In de rest van Somalië bestaan geen formele beperkingen ten aanzien van vestiging, wel is de opnamecapaciteit van terugkeerders gebrekkig.

UNHCR bevordert terugkeer van personen afkomstig uit de als veilig beschouwde gebieden Somaliland en Puntland. Gedwongen terugkeer van afgewezen Somalische asielzoekers naar Somaliland en Puntland kan naar de mening van UNHCR alleen kleinschalig en op voorwaarde dat betrokkenen voor hun vertrek in die gebieden hebben gewoond en aldaar sprake is van adequate opvang door clan en/of familie.

Bijlage I LANDKAART (ADMINISTRATIEF)

Bijlage II LANDKAART (CLANS)

Bijlage III LIJST VAN AFKORTINGEN

(met uitzondering van namen van facties, zie hiervoor Bijlage IV)

AI	Amnesty International
AU	Afrikaanse Unie
CIA	Central Intelligence Agency
EIU	Economic Intelligence Unit
EU	Europese Unie
ICG	International Crisis Group
ICRC	International Committee of the Red Cross
IFLO	Islamic Front for the Liberation of Oromia
IGAD	Intergovernmental Authority on Development
ILO	Immigration Liaison Office
IND	Immigratie en Naturalisatiedienst
INDIAC	IND Information and Analysis Centre
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
MSF	Médecins Sans Frontières (in Nederland AzG, Artsen zonder Grenzen)
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
OLF	Oromo Liberation Front
ONLF	Ogaden National Liberation Front
SACB	Somali Aid Coordination Body
UNCU	United Nations Coordination Unit
UNDOS	United Nations Development Office for Somalia
UNDP	United Nations Development Programme
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Fund
UNIFEM	United Nations Development Fund for Women
UNITAF	Unified Task Force
UNOCHA	United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs
UNOSOM	United Nations Operation in Somalia
UNPOS	United Nations Political Office for Somalia
UNSC	United Nations Security Council
USD	United States Dollar
VAE	Verenigde Arabische Emiraten
VN	Verenigde Naties
VS	Verenigde Staten (van Amerika)
WFP	World Food Programme (VN voedselorganisatie)
WHO	World Health Organization

Bijlage IV LIJST VAN FACTIES

JVA	Juba Valley Alliance Coalitie tussen Habar Gedir/Ayr en SNF/Marehan, die een gedeelte van Lower Juba beheersen. Gelieerd aan de TNG.
PSC	Puntland Salvation Council Beweging van tegenstanders van president Yusuf, opgericht door Jama Ali Jama in oktober 2001.
RRA	Rahanweyn Resistance Army Politiek-militaire groep gevormd door de Rahanweyn in 1995. Belangrijk deel van de SRRC.
SNA	Somali National Alliance Politieke factie van de Hawiye/Habar Gedir; maakt deel uit van het USC; is verdeeld in een factie onder leiding van Hussein Aidid en een factie onder leiding van Osman "Ato". Maken deel uit van SRRC.
SNC	Somali National Council groep van factieleiders die voorstander was van een vredesconferentie in Somalië, o.l.v. Mohamed Omar Habeb 'Mohamed Dhere': met o.a. Adan Madobe (RRA) en generaal Mohamed Saeed 'Morgan' (SRRC).
SNSC	Somali National Salvation Council Alliantie van krijgsheren o.l.v. Muse Sudi Yalahow, ook wel 'Balad Group' genoemd.
SNF	Somali National Front Factie van de Darod/Marehan in Gedo; wordt geleid door generaal Omar Haji Masaleh. Sinds april 1999 is een subfactie, bestaande uit Marehan oorspronkelijk afkomstig uit.

	Galgadud, afgescheiden onder leiding van Ali Nur (die werd gedood in april 1999) en vervolgens door Ahmed Sheikh Burale.
SNM	Somali National Movement Beweging van de Issaq uit het noordwesten, opgericht in 1980.
SPA	Somali Peace Alliance Politieke en militaire coalitie, gevormd op 16 augustus 1999 in Garowe, de hoofdstad van Puntland; bestaande uit het RRA, het SPM/Morgan, de SNF-subfactie van Ahmed Sheikh Burale, de Somali Consultative Conference van kolonel Omar Hashi Aden en het leger van Puntland.
SPM	Somali Patriotic Movement Beweging die in 1989 werd opgericht door de Darod/Ogadenclan en in 1990 tegen de troepen van Barre (Darod/Marehan) vocht. In 1991 gesplitst in aantal facties waaronder een factie onder leiding van de Darod/Majerteen generaal Morgan (SPM/Morgan). Daar de andere facties nauwelijks nog bestaan wordt met SPM ook wel de factie Morgan aangeduid.
SRRC	Somali Reconstruction and Reconciliation Council Coalitie van tegenstanders van de TNG, bestaande uit de RRA, SPM/Morgan, en de Hawiye-krijgsheren Aidid, Ato en Musa Sudi, opgericht in maart 2001.
BIREM	Bimal Resistance Movement Politieke beweging van de Bimal, onder leiding van Abdullahi Sheikh Ismael. Maakt deel uit van de SRRC.
TNA	Transitional National Assembly. Het tijdens de vredesconferentie van Arta gekozen nationale parlement.

TNG	Transitional National Government De nationale overgangsregering die is benoemd als uitvloeisel van de vredesconferentie van Arta en de vorming van de TNA (hierboven).
TFP	Transitional Federal Parliament 275 zetels tellend overgangsparlement Somalië, geïnstalleerd tijdens het IGAD-vredesproces op 22 augustus 2004 in Mbagathi, Kenia.
USC	United Somali Congress Hawiye groep, gevormd in 1989, die in 1991 het bewind Barre in Mogadishu omverwierp. Is sinds die tijd verdeeld geraakt in een aantal subfacties, waaronder USC/SNA, USC/SSA en USC/PM.

Bijlage V LITERATUUR

Bij de totstandkoming van dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Administration of Somaliland with the support of UNDP and UNHCR, Plan of Action for Repatriation, Rehabilitation and Reintegration, Hargeisa, juli 1999

Africa Watch, Somalia, government at war with its people, London, januari 1990

Ambroso, G. Somalis in the Horn of Africa (UNHCR, z.j.)

Amnesty International, afdeling Nederland, brief aan de minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, 27 mei 2004

Amnesty International, Comments on the Action Plan for Somalia adopted by the High Level Working Group on Asylum and Migration, Brussel, 1 december 1999

Artsen zonder Grenzen, brief aan de woordvoerders Asiel van de vaste kamercommissie voor Justitie van de Tweede Kamer, 26 mei 2004

Bennett, Olivia, Jo Bexley en Kitty Warnock, Vrouwen in Oorlog, NOVIB, Den Haag, 1995

British Home Office, Operational Guidance Note Somalia, version 6, mei 2004

Brons, Maria H., Somalia: from statelessness to statelessness?, Den Haag, december 2000

Bryden, Matt: New Hope for Somalia? The Building Blocks Approach, maart 1999

Bryden, Matt: No quick fixes, coming to terms with terrorism, islam and statelessness in Somalia, IGC juli 2003

Bryden, Matt: Reviving the Somali Peace Process: Perspectives and Prospects in the Post-Arta Period (paper presented to the 8th congress of the Somali studies international association, juli 2001

Cassanelli, L. Victims and Vulnerable Groups in Southern Somalia, Ottawa, Canada, mei 1995

CIA, World Factbook, 2004

Danish Immigration Service/Swedish Immigration Board, Report on Nordic fact-finding mission to Nairobi and the Middle Shabelle region of Somalia 21 February - 6 March 1999, Copenhagen, 1999

Danish Immigration Service/Swedish Immigration Service, Report on the Nordic fact-finding mission to the Gedo Region of Somalia, 15 to 30 October 1998, Copenhagen, november, 1998

Diriye, Abdullahi Mohamed, Minorities of Somalia: Victims forgotten amid War and Chaos, 1998, <http://www.antro.uu.se/bh/nomadnet/diriye.html>

Drysdale, John, Stoics without pillows: A way forward for the Somalilands Gabiley, januari 2000

Economist Intelligence Unit, Country Report Somalia, maart 2003, december 2003, maart 2004

G-10, Status Report 2004

Gebreyesus, Emmanuel, Somalië in moeilijkheden, Utrecht, april 1993

Helander, B. The Somali Family, in: Conference Report I, Life and Peace Institute, z.j., ca. 1993

Herbold Green, R. Khatt and the realities of Somalis: Historic, Social, Household, Political & Economic, Review of African Political Economy No. 79:33-49, Jrg. 26, maart 1999

ICRC, Country Report Somalia, ICRC worldwide consultation on the rules of war, Report by Greenberg Research, Inc., Geneva, oktober 1999

ICRC: the ICRC in Somalia, 5 maart 2002

Immigration and Nationality Directorate, UK Home Office: Country Assessment Somalia, oktober 2000

IOM, Prepared return, Somalia needs assessment and opportunities, Den Haag, maart 2003

Joint British and Danish fact-finding mission to Nairobi, Kenya and Baidoa and Belet Weyne, Report on political, security and human rights developments in

southern and central Somalia, including South West State of Somalia and Puntland State of Somalia, Copenhagen, juli 2002

Joint British, Danish and Dutch fact-finding mission, Report on minority groups in Somalia, Copenhagen, december 2000

Joint Danish, Finnish, Norwegian and British fact-finding mission to Nairobi, Kenya, Human rights and security in central and southern Somalia, Copenhagen, maart 2004

Landmine Monitor, Report Somalia, 2003

Lewis, I.M. Peoples in the Horn of Africa, Londen, 1994

Lewis, I.M. Understanding Somalia, Londen, 1981, 1993

Lewis, I.M., Blood and Bone, the call of kinship in Somali Society, London, mei 1993

Luling, Virginia, Minority Groups in Traditional Somali Society, 1983

Medani, Khalid: Report on Internal Migration and Remittance Inflows in NW and NE Somalia, Nairobi, 2000

Médecins Sans Frontières (MSF), The situation in Galkayo, mei 2004

Menkhaus, Kenneth, Somalia: a Situation Analysis and Trend Assessment, augustus 2003

Menkhaus, Kenneth, Somalia: a Situation Analysis, november 2000

Menkhaus, Kenneth, State collapse and the threat of terrorism, Londen, maart 2004.

Menkhaus, Kenneth, Warlords and Landlords, non-state actors and humanitarian norms in Somalia, november 2001

Minority Rights Group International, Minority children of Somalia, in: War: The Impact on Minority and Indigenous Children, 1997

Mohamoud, Abdullah A., State collapse and post-conflict development in Africa, the case of Somalia 1960-2001, Amsterdam 2002

Perouse de Montclos, M.A.: Minorities and Discrimination, Exodus and Reconstruction of Identities: the case of Somali refugees in Mombasa, 1997

Raad van de Europese Unie, Actieplan voor Somalië, Brussel, 1999

Samatar, Ahmed I., ed. The Somali Challenge, from catastrophe to renewal?, London, 1994

Simons, Anna, Networks of dissolution, Somalia undone, Colorado, 1995

Somaliland Centre for Peace and Development/War-torn Societies Project (WSP), DRAFT Rebuilding from the ruins: A Self-Portrait of Somaliland, Hargeisa, oktober 1999

Tadesse, Medhane, Al-Ittihad, political islam and black economy in Somalia, Addis Abeba, februari 2002

UN Interagency Returnee Settlement Area Assessment: Draft Informational Report, Hargeisa, mei 2002

UN/ECOSOC, Situation of Human Rights in Somalia, Note by the Secretariat, 13 maart 2001

UN/ECOSOC, Situation of Human Rights in Somalia, Report of the Independent Expert, Dr. Ghanim Alnajjar, 14 januari 2002, 13 december 2002 en 30 november 2003

UNCU, Discussion Paper: Talking Seriously about Somalia, 7 februari 2002

UNCU/UN-OCHA, A report on Internally displaced Persons in Somalia, 2002

UNCU/UN-OCHA, A Study on Minority Groups in Somalia, 2002

UNDOS, Assessment of the Judiciary System of Somaliland, Nairobi, november 1999

UNDOS, DRAFT for Review: The Puntland State of Somalia, Nairobi, juni 1999

UNDOS, Lower Shabelle Region, Study on Governance, Nairobi, november 1997

UNDOS, South Mudug and Galgadud, Draft Preliminary Assessment Report, Nairobi, juli 1999

UNDOS, Studies on Governance: Awdal Region, Nairobi, december 1997

UNDP, Human Development Report Somalia 2001, Nairobi, 2001

UNDP, Rule of Law and Security Programme: Progress Report January, June 2003

UNDP/World Bank, Socio-Economic survey 2002, New York 2003

UNHCR, Global Report – Somalia, 2000

UNHCR, Position on the return of rejected asylum-seekers to Somalia, Genève, januari 2004

UNHCR, The impact of the current situation on repatriation to Somalia, Nairobi, mei 2000

UNHCR Representation for Somalia, Somalia country of origin information in reply to the query from lawyers with the Amsterdam Bar, augustus 2004

UNICEF Somalia, From perception to reality: a study on child protection in Somalia, juli 2003

UNICEF, Childhood denied: Assessment of children in need of special protection measures in Somalia, draft, januari 2000

UNICEF, Survey of Primary Schools in Somalia 2000/2001, vol. 1, september 2001

UNIFEM, Somalia between peace and war: Somali women on the eve of the 21st century, Nairobi 1998

United Nations Security Council, Report of the monitoring group on violations of the arms embargo against Somalia, 11 augustus 2004

United Nations Security Council, Report of the panel of experts on violations of the arms embargo against Somalia, 4 november 2003

United Nations Security Council, Reports of the SG on the situation in Somalia, 10 juli 2003, 13 oktober 2003, 12 februari 2004, 9 juni 2004 en 8 oktober 2004

UN-OCHA, Affected populations in the Horn of the Africa Region, mei 2004

UN-OCHA, Consolidated Appeal 2002: Somalia, Nairobi, november 2001

UN-OCHA, Update affected populations in the Horn of Africa Region, september 2004

UNOHCHR, SCCP Rule of Law Component, UNDP Somalia Civil Protection Programme, 2001

US Department of State, Somalia Country Report on Human Rights Practices for 2003, Washington, februari 2004

US Department of State, Somalia, International Religious Freedom Report 2004, september 2004

Waal, A. de, Land tenure, the creation of famine and prospects for peace in Somalia, paper presented at Uppsala forum, januari 1994

War Torn Societies Somali Programme, Rebuilding Somalia: issues and possibilities for Puntland, Londen, 2001

War Torn Societies Somali Programme, Rebuilding Somalia: issues and possibilities for Puntland, Londen, februari 2002

Warsame, Amina Mohamoud, Queens without crowns: Somaliland women's changing roles and peace building, Uppsala, juni 2002

Wolfgang Heinrich, Building the peace, experiences of collaborative peacebuilding in Somalia 1993-1996, Uppsala, november 1997

Persberichten afkomstig van :

AFP (Agence France de Presse)

AFROL (African News Agency)

ARADA (Algemeen Nederlands Presbureau, Reuters, Associated Press, Deutsche Presse Agentur, Agence France de Presse)

BBC (British Broadcasting Corporation)

ECLO-Mog (dagelijkse samenvatting van Somalische kranten verzorgd door de European Commission Liaison Office in Mogadishu)

IRIN (Integrated Regional Information Network)

Irish Times

Islam Online News Agencies

NRC Handelsblad

Somaliland Times
Sub Sahara Information
The Observer
Time Europe
Volkskrant